

<http://www.jyu.fi/library/tutkielmat/299/>

Jari Salomaa

Kuinka armo kirkastui?

**Uskonnollisen lehtikielen
ymmärrettävyys
Sanansaattajassa**

Journalistiikan
pro gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Viestintätieteiden laitos
Lokakuu 1997

Tiedekunta HUMANISTINEN	Laitos Viestintätieteiden
Tekijä Salomaa, <u>Jari</u> Petri Juhani	
Työn nimi Kuinka armo kirkastui? Uskonnollisen lehtikielen ymmärrettävyys Sanansaattajassa	
Oppiaine journalistiikka	Työn laji pro gradu -tutkielma
Aika lokakuu 1997	Sivumäärä 118
<p>Tiivistelmä - Abstract</p> <p>Työssä tutkittiin evankelisen herätysliikkeen keskusjärjestön, Suomen Luterilaisen Evankeliumiyhdistyksen (SLEY), julkaiseman Sanansaattaja-lehden kieltä ja sen ymmärrettävyyttä kirkon passiivisten rivijäsenten kannalta. Tällaisista henkilöistä, jotka eivät olleet aktiivikristittyjä eivätkä tunteneet evankelista herätysliikettä, koottiin koehenkilöiden ns. ulkoryhmä ja evankelisen liikkeen parissa kasvaneista henkilöistä verrokeiksi sisäryhmä. Koehenkilöitä oli yhteensä 12. Sanansaattajasta valikoitujen tekstien ymmärrettävyyttä tutkittiin lukukokeen ja teemahaastattelun avulla. Tutkimuksen lähtökohdat olivat sekä teorian että metodien osalta poikkitieteelliset.</p> <p>Tutkimuksessa kävi ilmi, että Sanansaattajan kieli oli monin paikoin vaikeaa ulkoryhmäläisille. Erityisesti ymmärtämistä haittasivat heille vieraat termit, jotka liittyivät kristinuskoon ja nousivat Raamatun sanastosta tai evankelisen liikkeen perinteestä. Kaikki termit eivät tosin olleet päivänselviä jokaiselle sisäryhmäläisellekään. Sisäryhmäläiset kuitenkin hallitsivat uskonnolliset ilmaukset kauttaaltaan paremmin kuin ulkoryhmäläiset. Tilanne vastasi Ludwig Wittgensteinin myöhäisfilosofian näkemystä - jotta ihminen pääsisi todella sisälle uskonnolliseen kieleen, hänen on oltava sisällä uskonnollisessa kielipelissä eli mukana uskonnollista kieltä käyttävän yhteisön elämässä. Uskonnollinen erikoisanasto ei estänyt ulkoryhmäläisiä ymmärtämästä tekstien pelkistettyä pintasanomaa, vaikka vaikeuttikin sitä monin tavoin. Tekstien tarkempi sisältö ja vivahteet jäivät kuitenkin heille ilmeisen hämäriksi. Vaikeat lauserakenteet ja vanhat tekstiosuudet tuottivat ymmärtämisvaikeuksia sekä sisä- että ulkoryhmäläisille. Käytetty kvalitatiivinen metodi, lukukokeen ja teemahaastattelun yhdistelmä, osoittautui käyttökelpoiseksi. Yhteensä kahdentoista hengen koehenkilöryhmän tutkiminen onnistui tällä metodilla vielä hyvin, mutta suurempaa joukkoa olisi ollut jo vaikeampi pitää hallinnassa.</p> <p>Koska ulkoryhmäläisillä oli tutkimuksen lähtöhypoteesin mukaisia vaikeuksia Sanansaattaja-lehden kielen ymmärtämisessä, työssä kehiteltiin menetelmä kristillisen lehtikielen ymmärrettävyyden lisäämiseksi. Menetelmä koostuu kolmesta osasta, jotka ovat: (1) tekstin ymmärrettävyyden lisääminen tekstinymmärtämisen ja ymmärrettävyyden tutkimuksen selvittämisen teknisin keinoin, (2) uskovalle ja ei-uskovalle yhteisten kielipelien käyttö siltoina heidän välisensä kuilun ylitse ja (3) kristillisen kontekstin eli Raamatun maailmankuvan ja pelastushistorian selittäminen lukijoille.</p>	
Asiasanat lehtikieli, uskonnollinen kieli, ymmärrettävyys, Sanansaattaja	
Säilytyspaikka Tourulan kirjasto	
Muita tietoja	

Sisällys

1. Johdanto	1
2. Uskonnollinen kieli.....	6
2.1. Uskonnollinen kieli sosiolingvivistisestä näkökulmasta.....	6
2.2. Uskonnollinen kieli Wittgensteinin myöhäisfilosofiassa.....	10
2.3. Suomalainen uskonnollinen kieli	14
3. Teksti ja ymmärtäminen	17
3.1. Tekstinymmärtäminen.....	17
3.2. Ymmärrettävyys.....	21
4. Lehtikieli.....	26
5. Evankelisuus, SLEY ja Sanansaattaja	28
5.1. Evankelinen herätysliike ja SLEY	28
5.2. Sanansaattaja	29
6. Tutkimusasetelma.....	35
6.1. Tutkimusongelmat	35
6.2. Tutkimusmenetelmät	36
6.2.1. Aineiston keruu.....	36
6.2.2. Koehenkilöt.....	43
6.2.2.1. Ikä, asuinpaikka ja ammatti	44
6.2.2.2. Kirkko, herätysliike ja uskonnollinen identiteetti	45
6.2.2.3. Lapsuuskodin uskonnollisuus	48
6.2.2.4. Uskonnollinen toiminta	49
6.2.2.5. Uskonnollisen kirjallisuuden lukeminen	51

6.2.3. Analyysimenetelmät.....	51
7. Tulokset.....	53
7.1. Tekstien ymmärrettävyys.....	53
7.1.1. Miten tekstien pääsisältö ymmärrettiin?.....	53
7.1.2. Tekstien ymmärrettävyyssjärjestys.....	54
7.1.2.1. Tekstit toisiinsa verrattuna.....	54
7.1.2.2. Tekstien vaikeusaste.....	58
7.1.3. Tekstien vaikeasti ymmärrettävät kohdat.....	62
7.1.4. Peittääkö uskonnollinen erikoiskieli itse sanoman?.....	66
7.1.5. Miten lukijat tulkitsevat uskonnolliset ilmaukset?.....	78
7.2. Tekstien ja lehden kiinnostavuus.....	81
7.2.1. Tekstien kiinnostavuus.....	81
7.2.1.1. Tekstit toisiinsa verrattuna.....	81
7.2.1.2. Tekstien kiinnostavuusaste.....	84
7.2.2. Aiemmat kokemukset lehdestä.....	87
7.2.3. Lehden herättämät reaktiot.....	88
7.2.3.1. Kenelle tekstit on tarkoitettu?.....	88
7.2.3.2. Lehden ulkoasu.....	91
7.2.3.3. Mistä lehden uskonnollisuus paljastuu?.....	92
7.2.3.4. Koetekstien ja näytelehtien antama kuva Sanansaattajasta, kristinuskosta ja evankelisuudesta.....	93
7.3. Miten uskonnollisesta lehtikielestä saa ymmärrettävämpää?.....	97
7.3.1. Koehenkilöiden kommentit Sanansaattajan kielestä.....	97
7.3.2. Sanansaattajan toimituksen näkemykset lehden kielestä.....	100
7.3.3. Käytännön keinoja uskonnollisen lehtikielen ymmärrettävyyden parantamiseksi.....	102
7.3.4. Kysymys on maailmankuvasta.....	104

8. Konteksti on tehtävä tutuksi 108

Lähteet 112

Liitteet

1. Johdanto

"Eräessä opiskelija-asuntolassa pidetyssä evankelioimistilaisuudessa joku ei-uskova opiskelija kysyi minulta: "Mitä tarkoittaa olla kristitty?" Eräs uskova opiskelija, joka todella halusi toisen ymmärtävän asian, vastasi: "Se tarkoittaa, että sinun pitää olla Karitsan verellä pesty". Kysymyksen esittäjä kalpeni ja näytti neuvottomalta. Uskova poika jatkoi: "Sillä tavalla sinusta tulee pyhitetty ja lunastettu". Toinen opiskelija, joka halusi auttaa uskonveljeään, jatkoi: "Ja uskovien yhteys on niin hienoa. Kiitos Herralle! Sitä tosiaan pääsee Sanaan sisälle ja saa valtavan siunauksen". Keskustelun päättyessä olisi voinut luulla näiden kristittyjen olevan kotoisin toiselta planeetalta."

Ote on amerikkalaisen Rebecca Manley Pippertin kirjasta *Suola purkista ulos. Evankelioiminen elämäntapana* (1988, 124 - 125) ja se antaa havainnollisen esimerkin siitä, miten uskonnollinen sanoma ei mene perille vilpittömästä yrityksestä ja hyvästä tahdosta huolimatta, kun käytetyt ilmaukset ovat kuulijalle outoja. *Suola purkista ulos* on tarkoitettu oppaaksi kristityille, jotta nämä osaisivat evankelioida eli välittää lähimmäisilleen evankeliumin, sanoman Jumalan rakkaudesta.

Evankelioiminen ei ilmeisesti ole mikään helppo asia, koska sitä varten pitää kirjoittaa opaskirjoja. Kyseessä on pohjimmiltaan yksinkertaiselta tuntuva asia: lähettäjä välittää sanoman vastaanottajalle. Käytäntö kuitenkin osoittaa, että sanomaa ei aina ymmärretä, vaikka lähettäjän tarkoitus olisi hyvä ja vastaanottajakin periaatteessa kiinnostunut aiheesta. Missä on syy? Uskon, että suureksi osaksi juuri kristittyjen käyttämässä uskonnollisessa kielessä. Se on aivan erilaiselta kieleltä kuin niiden, jotka eivät ole sisällä kristillisissä kuvioissa. Kristillinen kieli, joka kuvailee Jumalaa ja hänen toimintaansa maailmassa, estää siis siihen perehtymätöntä ymmärtämästä asiaa, jota kielellä yritetään kuvata.

Yksi keskeinen kanava evankeliumin ja muun kristillisen sanoman levittämiseen on kristillinen lehdistö. Suomessa ilmestyi 1980-luvun alussa arviolta noin 200 kristillistä lehteä (Heikkilä & Lampinen 1982, 218). Määrä on sen jälkeen todennäköisesti kasvanut, sillä uusia uskonnollisia osaryhmiä tulee maahan ja syntyy koko ajan. Pelkästään luterilaisen kirkon piirissä julkaistiin vuonna 1989 yli sataa säännöllisesti ilmestyvää lehteä (Peura 1991, 13). Kristillisellä lehdistöllä on maassamme pitkät perinteet: Suomen ensimmäinen hengellinen lehti oli vuosina 1836 - 38 Helsingissä ilmestynyt herännäislehti, *Tidningar i Andeliga Ämnen* ja sen suomenkielinen rinnakkaispainos *Hengellisiä Sanomia* (Uino 1992, 63).

Uskonnollista kieltä on tutkittu Suomessa vähän niin teologian kuin kielitieteenkin puolella, ja harvoissa tähän mennessä tehdyissä tutkimuksissa on keskitytty lähinnä saarnojen ja seurapuheiden kieleen (ks. esim. Kolehmainen 1996, 145). Fennistiikan puolella tutkimusta on tehty esim. raamatunkäännöksiin ja jumalanpalvelusteksteihin liittyen. Uskonnollinen lehtikieli uskonnollisen kielien osa-alueena onkin jäänyt hyvin vähälle huomiolle, vaikka uskonnollista lehdistöä sinänsä on tutkittu jonkin verran.

Tutkin tässä työssä Suomen Luterilaisen Evankeliumiyhdistyksen (SLEY) julkaiseman *Sanansaattaja*-lehden kieltä. *Sanansaattaja* on Suomen evankelis-luterilaisen kirkon sisällä elävän evankelisen herätysliikkeen äänenkannattaja. Se on tyypillinen herätysliikelehti, joka palvelee etupäässä oman herätysliikkeen väkeä. Lehden avulla pyritään kuitenkin myös välittämään kristinuskon sanomaa sellaisille ihmisille, jotka eivät ole mukana evankelisen liikkeen toiminnassa, jotka eivät ole aktiivisia kirkon jäseniä ja/tai joilla ei ole henkilökohtaista kristillistä uskoa. Vuonna 1990 tehdyn lukijatutkimuksen mukaan 27 %:lle lehden saajista sen oli tilannut joku toinen henkilö (Hujanen 1990, 56). Useissa ta-

pauksissa lahjatilauksen tekijöillä lienee tavoitteena lehden saajan tutustuttaminen uskonasioihin.

Tutkin Sanansaattajan kieltä ja sen ymmärrettävyyttä lukukokeen ja teemahaastattelun avulla sellaisen lukijan kannalta, joka on kirkon passiivinen rivijäsen - hän ei ole aktiivikristitty eikä ole tutustunut evankeliseen liikkeeseen. Työn lähtökohta on käytännönläheinen, sillä olen työskennellyt toimittajana parissa kristillisessä lehdessä ja minun täytyi silloin jatkuvasti miettiä, kuinka kirjoitan kristillisestä uskosta ja siihen liittyvistä asioista, että niitä tuntematonkin ymmärtäisi, mistä on kyse.

Työni tutkimusongelmat ovat seuraavat:

1. uskonnollisen lehtikielen ymmärrettävyys uskonnollisen liikkeen ulkopuolisen lukijan kannalta:

1.1. Mitkä piirteet Sanansaattajan kielessä vaikeuttavat sen ymmärtämistä kirkon passiivisen rivijäsenen kannalta?

1.2. Peittääkö "kaanaankieli" eli uskonnollinen erikoiskieli itse sanoman?

1.3. Miten lukijat tulkitsevat uskonnolliset ilmaukset?

1.4. Miten lukijat kokevat Sanansaattajan kielen?

Jos ilmenee, etteivät Sanansaattaja-lehteä ymmärrä muut kuin evankeliset, pyritään lisäksi selvittämään,

2. miten lehteä ja sen kieltä voisi kehittää niin, että lukija, joka ei kuulu mainittuun uskonnolliseen alakulttuuriin, saisi sanomasta ja käsitteistä paremmin selvää.

Tutkimusote on poikkitieteellinen. Tutkimuksen aihe on journalistinen, mutta työ liittyy myös käytännölliseen teologiaan, sosiolingvistiikkaan ja kielifilosofiaan. Poikkitieteellisyys näkyy paitsi työn teoreettisissa lähtökohdissa myös menetelmällisissä ratkaisuissa.

Uskonnon ja viestinnän välisiä yhteyksiä tutkineen Päivikki Suojasen mukaan uskonnollisen ryhmän kielessä on kysymys etnosentrisestä koodista: se on yhteinen kieli, slangi, joka syntyy edistämään ryhmän jäsenten yhteenkuuluvuutta ja keskinäistä yhteisymmärrystä. Slangi on tarkoitettu vain sisäryhmän ymmärrettäväksi. (Suojanen 1982, 212 - 213.) Voimakkaimmillaan ilmiö aiheuttaa sen, etteivät ulkopuoliset ymmärrä, mitä ryhmän omilla erityisilmaisuuilla tarkoitetaan. Tällainen tilanne on ristiriidassa sen kristinuskon perusajatuksen kanssa, että evankeliumin sanoma on tarkoitettu kaikkien ihmisten kuultavaksi ja ymmärrettäväksi.

Haasteellisen lisänsä kristilliseen viestintään ja sen tutkimiseen tuo Ludwig Wittgensteinin filosofisiin näkemyksiin kuuluva käsitys, että ihminen oppii tulkitsemaan ja käyttämään kieltä oikein vain olemalla mukana tietyssä kielipelissä: sanojen ja ilmaisujen oikea merkitys avautuu vain niiden käytöstä. Jotta ihminen siis ymmärtäisi esimerkiksi kristillisten ryhmien kieltä, hänen pitäisi olla tai olisi pitänyt olla mukana kristillisessä ryhmässä ja sen kielipelissä. Miten siis ihminen, jolle kristinusko on vieras, voi ymmärtää kristinuskon sanoman, jos hän ei ymmärrä kristillistä kieltä, koska hän ei ole mukana kristillisessä alakulttuurissa? Onko se lainkaan mahdollista? Miten tämän paradoksin voi purkaa?

Suomalainen kulttuuri on vahvasti kristinuskon leimaamaa: omankielistä Raamattua on luettu jo satoja vuosia, kristinuskon arvot ovat monella tavalla nykyisen yhteiskuntajärjestyksen taustalla ja kristillisiin kirkkoihin ja liikkeisiin

kuuluu edelleen miltei 90 % maamme väestöstä. Kristinuskon sisällöllinen puoli on nykyisin kuitenkin usein hämärän peitossa ja kristillisen tietämyksen taso laskee koko ajan etenevän maallistumisen ja moniarvoistumisen myötä. Tällä tavalla kristillinen viitekehys heikkenee eikä kristillisten yhteisöjen viestejä enää ymmärretä yhtä hyvin kuin esimerkiksi 30 - 50 vuotta sitten.

Tähän seikkaan on havahduttu muun muassa Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa, joka on viime vuosina uudistanut virsikirjansa ja raamatunkäännöksensä ja parhaillaan uudistaa jumalanpalveluselämänsä. Kaikissa näissä uudistuksissa on pyritty siihen, että nykyihminenkin ymmärtäisi paremmin virsiä, Raamattua ja jumalanpalveluksia. Vanhoja ja vanhanaikaisia ilmauksia on karstittu ja niille on pyritty löytämään nykykielisiä vastineita. Kaikkia vanhoja ilmauksia ei kuitenkaan voi jättää pois tai kääntää nykykieliseksi, sillä monille kristinuskon keskeisille käsitteille ei yksinkertaisesti ole olemassa nykykielisiä sanoja tai sitten mekaaninen tai likimääräinen käännös arkikielelle muuttaisi liikaa niiden merkitystä. Sitäpaitsi, kuten Suojanen huomauttaa, uskonnollisen kielen alalla uudistukset eivät ole kovin nopeita. Uskonnollinen ajattelu edustaa yleensä mennyttä aikaa ja siten ymmärtämiseen vaikuttava aikaviive voi olla satoja, jopa tuhansia vuosia. Tuoreimmankaan uudistuksen tuottama kielimuoto ei voi edustaa tätä päivää, vaikka sen luomisessa pyrittiin siinkin ajankohtaisuuteen (Suojanen 1988, 38).

Kieli on väline sanoman välittämiseksi ja siksi on pidettävä huolta siitä, että ihmiset ymmärtävät sitä. Tarvittaessa kieltä on jopa muutettava, jos ihmiset eivät enää ymmärrä sitä eivätkä sillä välitettävää sanomaa. Mutta, missä toisaalta kulkee raja, jonka yli kielen muuttamisessa ei voi mennä ilman että sanoman sisältö muuttuu sanojen muuttamisen mukana?

2. Uskonnollinen kieli

2.1. Uskonnollinen kieli sosiolingvistikseen näkökulmasta

Tutkimusaihetta lähestytään aluksi sosiolingvistikseen näkökulmasta, koska uskonnollinen lehtikieli on muun uskonnollisen kielen tavoin korostetusti yhteisöissä opittavaa kieltä, erikoiskieltä. Uskonnolliset yhteisöt taas ovat oma erityinen yhteisömuotonsa, jotka eivät perustu ihmisten väliseen sukulaisuuteen, samaan sosiaaliseen tai taloudelliseen asemaan tms. Yhteisöjen jäsenet kuuluvat niihin uskonnollisten syiden vuoksi, esimerkiksi siksi, että he kokevat olevansa siellä yhteydessä yliluonnollisen todellisuuden kanssa. Uskonnollinen kieli on sosiolingvistikseen kannalta ainutlaatuinen ilmiö, sillä ihmisten välisen viestinnän ohella sillä pyritään kuvaamaan yliluonnollista todellisuutta ja jopa viestimään siihen todellisuuteen kuuluviksi käsitettyjen olentojen kanssa.

Suomessa uskonnollista kieltä on sosiolingvistikseen näkökulmasta tutkinut erityisesti Päivikki Suojanen. Esimerkiksi väitöskirjassaan (1978) hän on perehtynyt spontaanin saarnan tuottamisprosessiin Länsi-Suomen rukoilevaisuudessa. Lisäksi hän on tutkinut uskontoa ja politiikkaa viestinnän kannalta (Suojanen 1988). Suojasen mukaan uskonnollinen kieli on aina ollut spesifisemmässä asemassa kuin muut kielimuodot, kuten asiatyyli, arkikieli tai juhlatyyli. Tämä johtuu poikkeavasta viestintätilanteesta: uskonnollinen viestintätilanne saa erikoisleimansa viestinnän kohteista, jumalasta tai jumalista. Koska uskonnolliset asiasisällöt ja viestintätilanteet ovat ihmiselle pyhiä ja loukkaamattomia, on myös viestintävälineeseen, kieleen, alettu suhtautua toisin kuin profaanien viestintätilanteiden kieleen: uskonnollinen kieli on saanut tärkeiksi dimensioikseen käsitteet pyhä, koskematon ja loukkaamaton. (1975, 230 - 231.)

Suojanen määrittelee uskonnollisen kielen seuraavasti: "Uskonnolliseksi kieleksi käsitän sen järjestelmän, jota puhutaan, luetaan, kirjoitetaan tai/ja tulkitaan sakraaliksi koetussa tapahtumassa tai sellaisessa tilanteessa, missä kosketellaan sosiaalisen ryhmän ja yksilön pyhiksi ja uskonnollissisältöisiksi mieltämiä tajunnansisältöjä ja aiheita. Sen elementtien valintaa säätelevät puheyhteisön uskonnollinen traditio sekä sen sosiaalisten suhteiden verkosto". (Suojanen 1975, 231.)

Suojasen mukaan uskonnollista kieltä on täten lähestyttävä toisaalta lingvistiksestä ja toisaalta sosiaalisesta rakenteesta käsin - kulttuurin kielellinen rakenne opitaan kulttuuriin sosiaalistumisen myötä. Uskonnollisen kielen rakenteen ja sosiaalisen rakenteen välistä suhdetta Suojanen kuvaa seuraavasti:

- "1) uskonnollisen kieliapparatuurin hallitseminen ja kielivalmiuden hankinta on ehdoton edellytys täydelliseen osallistumiseen yhteisössä, yhteisön täysivaltaiseksi jäseneksi pääsemiseen;
- 2) kieli on pääkanava, jonka avuin uskonnolliset käsitykset ja asenteet opetetaan lapselle ja jonka avuin näillä käsityksillä kommunikoidaan yhteisössä (*enkulturaatio*);
- 3) kielen hallinta antaa tunteen yhteisöön tai alayhteisöön kuulumisesta: ts. se lujittaa sisäryhmätunnetta (*etnosentrismi*) ja
- 4) yhteisön jäsenet käyttävät kieltä kuvaamaan esim. uskonnollisia rooleja, jotka vaikkapa yhteisössä kasvavien lasten odotetaan omaksuvan." (Suojanen 1975, 231 - 232.)

Uskonnollinen kieli tai uskonnollinen koodi on yksi osa ihmisen lingvistisestä repertoaarista, joka koostuu hänen eri puhetilanteissa käyttämistään kielellisten varianttien kimpuista. Yksilön hallitsemia koodeja voivat olla esimerkiksi yleiskielen, murteiden ja kielen varianttien koodit sekä tilannekohtaisesti mm.

arkikoodi, juhlakoodi, ammattikoodi, keskustelukoodi ja uskonnollinen koodi. Uskonnollinenkaan koodi ei ole yhdenmukaista, vaan se vaihtelee tilanteesta, keskustelijoista, kuulijoista, yhteisöistä, alueista ja kulttuureista riippuen (Suojanen 1975, 240 - 242).

Jokainen ihmisryhmä tai yhteisö synnyttää oman sanastonsa ja tapansa ilmaista asioita, on kyseessä sitten heimo (murre), poliittinen puolue (ideologinen sanasto), ammattiryhmä (ammattikieli) tai herätysliike. Myös uskonnolliseen ryhmään kuuluvien odotetaan mukautuvan niihin sääntöihin, jotka säätelevät ryhmän sanastoa ja ilmaisutyyliä (Webster 1988, 87). Esimerkiksi Länsi-Suomen rukoilevaisuuden parissa on havaittu vallitsevan ääneenlausumattomia sääntöjä, joiden mukaisesti mm. seuroissa pidettävät spontaanit saarnat on tuotettava sekä sisällön että muodon puolesta, jotta kuulijat hyväksyisivät ne oikein pidetyiksi rukoilevaissaarnoiksi (Suojanen 1978, 256 - 259). Tällaisia sääntöjä voi löytää kaikista uskonnollisista ryhmistä: myös tämän tutkimuksen kohteena olevaa evankelisen herätysliikkeen kielenkäyttöä ohjaavat vakiintuneet säännöt. Erot evankelisuuden ja esimerkiksi herännäisyyden käyttämän kielen ja puhutavan välillä ovat selkeästi havaittavissa muun muassa liikkeiden valtakunnallisilta kesäjuhlilta radioitujen seurojen puheissa (Harju 1995).

Uskonnollisen ryhmän omaa kielimuotoa kutsutaan usein jargoniksi (Webster 1988, 88). Jargonissa käytetään erikoissanastoa, mutta tavallisesti sen äänteet ja kielioppi ovat samat kuin ryhmän jäsenten normaalissa kielessä (Trager 1972, 16).

Oma kieli on ryhmäidentiteetin merkki, joka yhdistää omaa väkeä, mutta samalla erottaa heidät ulkopuolisista. Eri yhteisöt ja kulttuurit muodostavat diskurssi- ja merkitysyhteisöjä - viestintä, vuorovaikutus ja keskinäinen ymmärretyksi tuleminen on mahdollista vain yhteisten merkitysten ja sääntöjen

varassa. (Luukka 1995, 10; Suojanen 1982, 170.) Yhteisöön kuulumattomilla on kuitenkin myös käsityksiä tällaisen yhteisön pelisäännöistä ja diskurssipiirteistä (ns. maallikkokäsityksiä). Näin siitä huolimatta, etteivät he ehkä ole edes tutustuneet omakohtaisesti yhteisön toimintaan (Luukka 1995, 10).

Suojasen mukaan voidaan puhua etnosentrisestä koodista, jolla tarkoitetaan sel-laista yhteistä kieltä, joka syntyy edistämään ryhmän jäsenten yhteenkuuluvuutta ja keskinäistä yhteisymmärrystä. Samaa tarkoitetaan nimityksellä slangit. Slangien tyyppejä ovat (1) yleisslangi, jota ymmärretään melko laajasti sekä alueellisesti että sosiaalisesti; (2) paikallisslangi, joka voi saada aineksia paikallisesta murteesta sekä (3) erikoisslangit, joita syntyy esimerkiksi harraste- ja ammattiryhmissä. Pohjimmiltaan slangit on siis etnosentrisen koodin koodi, joka on tarkoitettu vain sisäryhmän ymmärrettäväksi. (Suojanen 1982, 212 - 213.)

Kristillisiä herätysliikeryhmiä on perusteltua pitää alakulttuureina. Näin tekee esimerkiksi Nils Gunnar Holmberth (1980, 15), joka on tutkinut uskonnollisesta yhteisöstä irtaantumista. Hänen tutkimuskohteinaan oli sekä Ruotsin kirkosta että sikäläisistä vapaakirkollisista yhteisöistä irtautuneita ihmisiä. Holmberth luonnehti tutkimiaan kristillisiä ryhmiä alakulttuureiksi, joilla on vähemmistöluonne. Holmberth perusteli kantaansa sillä, että kristillisen tradition välittäminen erotti nämä ryhmät ympäröivästä yhteiskunnasta. Ryhmät katsoivat poikkeavansa yhteiskunnasta tämän tradition välittämisen kautta. Näissä alakulttuureissa toivottiin, että jäseniin voidaan valaa yhteenkuuluvuutta ja antaa kokemus yhteenkuuluvuudesta.

Tässä työssä lähdetään liikkeelle siitä, että koska uskonnollisen kieliapparatuurin hallitseminen on ehdoton edellytys uskonnollisen yhteisön lähettämien viestien ymmärtämiseen ja täydelliseen osallistumiseen uskonnollisessa yhteisössä, uskonnollisen kielen tutkiminen kristillisen journalismin kehittämiseksi on

erittäin tärkeitä. Koska nyky-Suomessa yhä harvempi hallitsee sen uskonnollisen koodin, jota maamme uskonnollisista yhteisöistä enemmistön muodostavat kristilliset yhteisöt käyttävät, ovat näiden yhteisöjen viestintämahdollisuudet vaikeutuneet. Uskonnollisen kielen käyttö sisäryhmätunteen lujittamiseen esimerkiksi ryhmän omia ilmaisuja korostamalla taas vaikeuttaa entisestään ulkopuolisten pääsyä samalle aaltopituudelle. Tilannetta hankaloittaa vielä sekin, että oman erikoissanaston lisäksi eri yhteisöillä, esimerkiksi kirkkokunnilla, on monille yleisille kristillisille ilmauksille, sanoille ja sanonnoille, omat historialliset tulkintansa ja etymologiansa (Käsikirjakomitea 1997, 75).

2.2. Uskonnollinen kieli Wittgensteinin myöhäisfilosofiassa

Työni kielifilosofinen perusta on Ludwig Wittgensteinin myöhäisfilosofiassa, jota käsitellään Reijo Työrinojan (1984) väitöskirjassa *Uskon kielioppi. Uskonnollisten väitteiden ja käsitteiden luonne Ludwig Wittgensteinin myöhäisfilosofian valossa*. Työrinoja on tarkastellut Wittgensteinin vuonna 1938 Cambridgessä pitämiä luentoja uskonnollisesta uskosta sekä joissakin hänen käsikirjoituksissaan ja muistiinpanoissaan olevia samaa aihetta koskeneita huomautuksia.

Wittgensteinin mukaan filosofiset ongelmat ovat vaikeuksia, epäselvyyksiä ja sekaannuksia, joita kieli aiheuttaa ajattelulle, kun luullaan, että kieli toimii aina yhdenmukaisesti. Filosofinen tutkimus on hänen mukaansa luonteeltaan kieliopillista tutkimusta, joka selvittää kielen käsitteellistä ja loogista kielioppia. Se lähtee liikkeelle kielen aktuaalisesta ja konkreettisesta käytöstä ihmiselämässä. Uskonnonfilosofiset ongelmat ovatkin siten luonteeltaan uskonnollisesta kielenkäytöstä johtuvia ongelmia ja niitä voidaan lähestyä tarkastelemalla kielenkäyttöä itseään - ns. kielipelejä. (Työrinoja 1984, 258 - 259.)

Ajatus kielipeleistä on Wittgensteinin filosofian olennainen osa. Kielipelin käsitteen tarkoitus ei ole kielen toiminnan selittäminen, vaan se palvelee kielen toimintaa valaisevana analogiana ja auttaa ymmärtämään kielen erilaisten käyttötapojen luonnetta ja kielen käyttöön liittyvää säännönmukaisuutta. Kieli ei nimittäin palvele vain yhtä tarkoitusta, vaan se on moneen eri tarkoitukseen kehitetty instrumentti. Se ei ole yhdenmukainen, suljettu järjestelmä, vaan se sisältää monia erilaisia kielipelejä. Wittgensteinin mukaan kullakin sanalla on merkitys vain osana kielipeliä ja siihen kytkeytyntä ihmillistä toimintaa. Wittgenstein itse ei käytä erikseen uskonnollisen kielipelin käsitettä, mutta Työrinojan mukaan uskonnollisesta kielipelistä on kuitenkin perusteltua puhua. Työrinoja kertoo Wittgensteinin tarkastelevan luennoissaan uskovan ja ei-uskovan välistä vastakkaisuutta eri kielipelejä pelaavien ihmisten välisenä erimielisyytenä. Heidän välillään ei siis ole tavallinen ristiriita, jollainen vallitsee, jos henkilöt pelaavat samaa kielipeliä. (Työrinoja 1984, 262 - 263.)

Wittgensteinin mukaan ihmiselle ei voi olla yksityistä kokemusta eikä yksityistä kieltä. Näkemys, että ihmisellä olisi yksityisiä kokemuksia, jotka vain hän nimeää ja tunnistaa omassa yksityisyydessään, edellyttäisi, että ihmisen kieli olisi eristetty muiden ihmisten kielestä. Tällainen kieli ei kuitenkaan ole Wittgensteinin mielestä mahdollinen, koska sekä kielen yksityinen että julkinen käyttö edellyttää säännönmukaisuutta, joka saavutetaan vain vertaamalla kieltä ulkoiseen kriteeriin. Wittgenstein ei kiellä sitä, etteikö ihmisillä ole yksilöllisiä ja persoonallisia kokemuksia, mutta näitä kokemuksia kuvaava kieli ei voi saada merkitystään yksityisesti. Mentaalisen kielen referenssi on yksityinen, mutta sen merkitys julkinen. Niinpä esimerkiksi uskonnollisista kokemuksista on puhuttava yhteisellä koodilla, jonka merkityksen muutkin ymmärtävät. (Työrinoja 1984, 264 - 265.)

Wittgensteinin mukaan kieli ja kokemus ovat läheisessä yhteydessä toisiinsa

eikä kokemuksia voida eristää niitä kuvaavasta kielestä. Kokemukset ovat kokemuksia kielen ja sen käsitteiden sisällä. Työrinojaa lainaten: "Kieli ja sen hallinta tekee järjestyneet kokemukset mahdollisiksi. Vain sellaisesta henkilöstä, joka hallitsee kielen käytön ja osaa sen avulla kuvata oman kokemuksensa määrättyllä tavalla, voidaan sanoa, että hänellä on jokin tietty kokemus. Kieli ei vain kuvaa kokemuksia, vaan se myös tekee kokemukset mahdollisiksi antamalla ne käsitteelliset välineet, joiden avulla kokemukset voidaan identifioida määrättyiksi kokemuksiksi." (Työrinoja 1984, 265.)

Uskonnollinenkaan kokemus ei Wittgensteinin mukaan voi siis olla yksityinen. Uskonnollinen kokemus edellyttää uskonnollisen kielen, joka tekee mahdolliseksi kokemuksen tunnistamisen ja nimeämisen uskonnolliseksi. Uskonnollinen kielipeli antaa muodon kokemuksille ja mahdollistaa niiden esittämisen uskonnollisina kokemuksina. Esimerkiksi "Jumala"-sanankäytön tunteminen uskonnollisessa kielipelissä mahdollistaa kokemuksen Jumalasta. (Työrinoja 1984, 265 - 266.)

Vastaava käsitys on omaksuttu myös diskurssitutkimukseen: diskurssiyhteisö määrittellään joukoksi ihmisiä, joita yhdistävät tietyt kielenkäyttötavat. Nämä tavat ovat konventionaalistuneet kahdella tavalla: konventiot säätelevät paitsi ryhmän sisäistä ja ulkoista vuorovaikutusta, myös ryhmän jäsenten maailmankuvaa eli sitä, miten he tulkitsevat kokemuksia. (Luukka 1995, 70.)

Tietyn käsitteen hallitseminen, sen "ymmärtäminen", on kykyä käyttää sanaa oikein kielipelin eri tilanteissa. Käsitteiden hallinta edellyttää kielipelien ja sanojen erilaisten käyttötapojen hallintaa - käsitteiden paikka on kielipelissä. Esimerkiksi sanan "Jumala" käyttö osoittaa, millainen 'Jumalan' käsite on. Sanan käyttötapoja ei opita sääntöinä, vaan kielellisinä käytäntöinä. Käsitteet ovat kuitenkin myös koko ajan alttiita muutoksille - kun sanan käyttö muuttuu,

muuttuu myös kielipeli, jota sillä pelataan ja sen myötä myös käsite. On myös huomattava, että uskonnollisessa kielipelissä käytetään sanoja, joilla on olemassa myös ei-uskonnollinen käyttö. Niiden merkitys on osittain sama, osittain eri, mutta jotta voisi ymmärtää niiden uskonnollisen käytön, on tunnettava niiden ei-uskonnollinen käyttö. (Työrinoja 1984, 268 - 269.)

Wittgensteinin mukaan uskonnolliset käsitteet ovat "kuvia", joille on ominaista se, että ne ohjaavat ihmisen elämää, käyttäytymistä ja asennetta koko todellisuuteen. Uskonnollisten käsitteiden, kuten 'Jumalan' perimmäinen luonne näkyy siinä, että se aiheuttaa tietyn eron ihmisen elämän eri tilanteissa. Määrätynlainen elämä ja siihen liittyvä käytäntö antaa sille sen merkityksen ja mielen. Uskonnollinen kuva on autonominen, sillä sitä ei voida korvata jollakin paremmalla kuvauksella tai teorialla. Sen merkitys on siinä, että se on kuva, jolla on kaikista tieteellisistä teorioista riippumaton ohjaileva voima. (Työrinoja 1984, 269 - 270.)

Uskonnollista kielipeliä voi pelata ja uskonnollista kieltä voi ymmärtää vain sellainen, joka uskoo ja jonka elämään tämä usko vaikuttaa. Kielipelin taas oppii vain sitä pelaamalla eli uskonnollisen kielipelin oppii uskonnollisessa yhteisössä. Wittgensteinin ajattelun mielenkiintoisin piirre tämän työn kannalta on näkemys, että uskova ja ei-uskova pelaavat eri kielipelejä, joilla ei ole yhteyttä keskenään - heidän välillään on Wittgensteinin sanoin "suunnaton kuilu". Jos tämä pitää paikkansa, miten he voisivat viestiä mielekkäästi uskonnon piiriin kuuluvista asioista? Jos joku ei hallitse uskonnollista kielipeliä, hän ei tunnista kohdalleen sattuvia uskonnollisia kokemuksia uskonnollisiksi, vaan ne jäävät joko käsittämättömiksi tai sitten hän tulkitsee ne jonkin muun kielipelin avulla. Kuitenkin uskova ja ei-uskova pelaavat varmasti joitakin yhteisiäkin kielipelejä, jotka liittyvät esimerkiksi jokapäiväiseen elämään, työhön ja ihmissuhteisiin. Niistä saattaisi löytyä mahdollisuus ylittää uskovan ja ei-uskovan välinen kuilu.

2.3. Suomalainen uskonnollinen kieli

Nykyinen Suomessa käytettävä uskonnollinen kieli on kristinuskon läpituokkema. Kun kristinusko aikoinaan tuli maahan, sen mukana tuli suomen kieleen myös uusi valtatyyli, jota Pauli Saukkonen (1984) nimittää kristillis-hengelliseksi tyyliksi. Sille ei ollut aiempaa pohjaa eikä perinnettä kielessämme. Saukkonen toteaa, että kun koko konteksti oli uusi ja vierasta lainaa, niin myös tyylipiirteet saatiin valmiina niistä vieraista kielistä, joissa tällainen tyyli oli jo olemassa. Hengellis-kirkollinen tyyli poikkeaa muista tyyleistä, koska se käyttää korostetusti sellaisia kielen elementtejä, joilla ei ole arkista sävyä. Sille eivät myöskään kelvanneet sellaiset kielen ainekset, jotka kuuluivat pakanalliseen kontekstiin, kuten kansanrunouden ja muinaisuskonon ainekset. (Saukkonen 1984, 16.)

Suomen kielen keskeinen kristillinen sanasto on peräisin ainakin 1500-luvulta, ja se on säilynyt nykyaikaan asti muiden alojen sanastoa paremmin. Tätä sanastoa tuli monista lähteistä: osa oli siirtynyt jo varhemmin pakanallisesta uskonnosta kristilliseen käyttöön (jumala, pyhä), osa taas lainautunut vieraista kielistä kristillisessä merkityksessä (slaavilaista alkuperää esimerkiksi risti ja pappi; skandinaavista alkuperää esimerkiksi kummi, paasto ja synti). (Mielikäinen 1992, 6; Joki 1989, 22.)

Myös ei-hengellisestä sanastosta lainattiin ilmauksia, jotka kuvasivat hyvin kristillisiä käsitteitä, esimerkiksi armo 'säälä, huolenpito', laupias 'lempeä' ja hurskas 'viisas, ymmärtäväinen'. Mikael Agricola ja hänen aikalaisillaan oli huomattava osa uuden tarvittavan sanaston luomisessa: Agricolan teoksissa esiintyvät sellaiset sanat kuin hengellinen, ajallinen, armollinen, sovittaja, eksytys, ylistys, seurakunta, opetuslapsi, jumalanpalvelus, jumalanpelko, epäusko, syntiinlankeemus ja ylösnousemus. Monet maallisesta kielestä otetut

sanat erikoistuivat vähitellen yksinomaan hengelliseen käyttöön, kuten esimerkiksi armo. (Mielikäinen 1992, 6.)

Mikael Agricola loi Uuden testamentin ja muiden Raamatun osien suomentalamisella pohjan suomen kirjakielille. Vanhan kirjakielen historia suunnilleen Ruotsin vallan loppuun oli olennaiselta osaltaan Raamatun kielen historiaa. Uskonnollinen kirjallisuus yleensä oli vielä 1800-luvulla sekä määrän että käytöasteen puolesta johtava kirjallisuuden ala. Agricolan käyttämistä sanoista suurin osa on säilynyt sellaisenaan nykysuomeen saakka. (Häkkinen 1994, 97; Ikola 1992, 51, 52; JKJ 1992, 140.) Uskonnollisen kielen keskeiset termit ovat edelleenkin tyyliiltään juhlavia, kuten esimerkiksi Vapahtaja, synti, armo ja autuas. Niitä ei käytetä kovin herkästi arkisissa puhetilanteissa (Mäkinen 1989, 202).

Uskonnollinen kieli mielletään usein vanhahtavaksi juuri em. syistä. Tätä kieli-
muotoa on tutkittu jonkin verran muun muassa fennistiikan piirissä, mutta lähinnä eri raamatunkäännöksiin ja niiden tuottamiin vaikutuksiin tai kirkollisiin kirjoihin liittyen. Uskonnollinen lehtikieli on jäänyt toistaiseksi hyvin vähälle. Yksi alueen harvoista tutkimuksista on Vuokko Laitisen pro gradu -työ (1991), jossa käsitellään uskonnollisen kuvakielen luontosymboliikkaa kristillisissä lehdissä.

Nykyisen uskonnollisen kielen arkaaisuuden vieraannuttava vaikutus sekä sen aiheuttamat ymmärtämisvaikeudet ovat saaneet Suomen evankelis-luterilaisen kirkon uudistamaan raamatunkäännöksensä ja virsikirjansa ja aloittamaan myös jumalanpalveluksensa uudistamisen. Vuonna 1992 käyttöön otetun uuden raamatunkäännöksen luomisessa pyrittiin nykykieliseen käännökseen, joka noudattaa alkuperäisteoksen sisältöä ja tyyliä (Toivanen 1985, 12). Jumalanpalvelusuudistusta eteenpäin vievä käsikirjakomitea puolestaan esitti välimietinnössään liturgisen kielen uudistamisen periaatteiksi muun muassa, että siinä

pyritään ajanmukaisuuteen, viestivyyteen ja ymmärrettävyyteen huomioon ottaen liturgisen kielen oma luonne, esimerkiksi raamatullinen ja teologinen tausta. Kieliasun uudistamisessa keskitytään lauserakenteiden yksinkertaistamiseen sekä sanaston ajanmukaistamiseen ja rikastamiseen. (JKJ 1992, 147.) Uudistustyön eräänä periaatteena on myös pyrkimys inklusiiviseen kieleen, joka sisällyttää kaikki kuulijat mukaan, jotta kaikki ymmärtäisivät yhteistä jumalanpalvelusta. Jos jumalanpalveluksessa tai muussa kristillisessä viestinnässä käytetään erilaisten sisäpiirien kielimuotoja, joita kaikki vastaanottajat eivät ymmärrä, vaarana on kielen eksklusiivisuus - kieli jättää osan vastaanottajista ulkopuolelle. (Käsikirjakomitea 1997, 75.)

3. Teksti ja ymmärtäminen

3.1. Tekstinymmärtäminen

Uskonnollisen lehtikielen ymmärtäminen on yhdeltä osaltaan aivan tavallista tekstinyymmärtämistä. Tekstinymmärtämistä on tutkittu muun muassa viestintätieteiden ja kasvatustieteiden alueella. Kasvatustieteiden puolella kiinnostuksen kohteena ovat olleet erityisesti koulujen oppikirjat. Suomessa tekstinyymmärtämisen tutkimuksen kansainvälisiä suuntauksia ovat tehneet tunnetuiksi etenkin Anneli Vähäpassi ja Sauli Takala.

Vähäpassi ja Takala (1986) luonnehtivat tekstinyymmärtämistä monitasoiseksi vuorovaikutustapahtumaksi, johon vaikuttavat tekstin ja lukijan ominaisuudet sekä lukijan kokemukset. Ymmärtämiseen ovat yhteydessä tekstin kielen eri tasot: oikeinkirjoitus, sanasto, lauserakenteet, tekstin merkitysisältö sekä lukijan tekstin ominaisuuksiin kohdistamat odotukset. Lukija käyttää lukiessaan hyväksyen älyllisten ominaisuuksiensa ja omien kokemustensa lisäksi tietojaan ja ennakkokäsityksiään. (Vähäpassi & Takala 1986, 73.)

Tekstinymmärtämisen yleinen prosessi voidaan jakaa erilaisiksi tasoiksi, jotka ovat tunnistava, toistava, päättelevä, arvioiva ja luova ymmärtäminen. Suhteutettaessa tekstinyymmärtämisen tasoja oppimisstrategioihin kahta ensimmäistä tasoa voidaan pitää pintaprosessointina ja loppuja syväprosessointina. (Vähäpassi & Takala 1986, 73.)

Tunnistavalla tasolla lukija lukee tekstin mekaanisesti oikein, mutta ei tavoita sen merkitysisältöä. Toistavalla tasolla lukija tunnistaa ja muistaa tekstistä hyvin erottuvia seikkoja, kuten yksityiskohtia, tapahtumia, paikkoja ja henki-

löitä. Hän löytää tekstistä tiedon, jota tarvitsee, ja osaa vastata kysymyksiin, joihin tekstistä voi löytää selkeän vastauksen. Vasta päättelevän ymmärtämisen vaiheessa lukija alkaa ja osaa pohtia tekstin merkityssisältöä. Hän ymmärtää, mitä rivien välissä sanotaan ja kykenee tulkitsemaan tekstin epämääräisyyskohtia. Hän osaa vastata kysymyksiin, joiden vastaukset on piilotettu tekstiin. (Vähäpassi & Takala 1986, 73 - 74.)

Arvioivan, kriittisen lukemisen taso puolestaan vaatii jo monipuolista erittelyä sekä tekstin sisällön vertaamista ulkopuoliseen kriteeriin. Huomio kiinnittyy tekstin realistisuuteen, paikkansapitävyyteen tai mahdolliseen indoktrinaatioon. Arvioiva lukija huomaa ilmausten merkityso pilliset vivahteet ja tajuaa kirjoittajan tarkoituksen. Hän osaa paitsi vastata analyyttisiin kysymyksiin, myös esittää mielessään kysymyksiä tekstin kirjoittajalle. (Vähäpassi & Takala 1986, 74.)

Tässä jaottelussa luova lukeminen, synteesi, on tekstinymmärtämisen ylin taso: Siitä on kyse, kun luettujen tekstien pohjalta syntyy jotakin täysin uutta ajattelua. Tällaisessa lukemistapahtumassa tekstien merkityssisältö hahmotetaan uudella tavalla, niin että tuloksena on uusia ajattelumalleja, teorioita tai kaunokirjallisia tekstejä. (Vähäpassi & Takala 1986, 74.)

Todelliseen tekstinymmärtämiseen kuuluu kyky ottaa huomioon tekstin vaikeusaste ja lukemisen tarkoitus sekä taito valita sopiva lukemisen nopeus ja tapa tilanteen mukaan. Samankin henkilön tekstinymmärtämisen taito vaihtelee tekstin sisällön mukaan: jos etukäteistieto tai kokemukset tekstin sisällöstä puuttuvat, ymmärtäminen saattaa jäädä toistavalle asteelle. (Vähäpassi & Takala 1986, 74.)

Yksi tärkeä näkökulma ymmärtämisprosessien selvittämisessä on ollut skeemateoria. Skeemoiksi nimitetään abstrakteja prototyyppejä tiedon rakenteita,

kognitiivisen organisaation yksikköjä, joiden oletetaan liittyvän toisiinsa hierarkkisesti. Ne säätelevät tiedon omaksumista ja muokkaamista hieman samalla tavalla kuin käsitteet. Niiden avulla luodaan tekstin merkitys. Skeemat sisältävät myös taustatietoa, joka auttaa tekstin epämääräisyyskohtien tulkinassa. Tekstin ymmärtäminen perustuu skeemateoreetikkojen mielestä siihen, että lukijan pitkäkestoisessa muistissa aktivoituu joko lukemistapahtuman tai luetun mieleenpalautuksen aikana sellaisia skeemoja, jotka liittyvät tekstin aiheeseen. (Vähäpassi 1987, 26 - 27.)

Skeemateoria onkin vahvistanut ymmärtämisen tutkijoiden näkemystä siitä, että ennakkotiedolla on tärkeä merkitys tekstinymmärtämiselle. Ennakkotieto voi koskea sekä tekstin sisältöä että rakenteita. Ymmärtämiseen liittyviä kognitiivisia prosesseja on pyritty selittämään toisilleen vastakkaisilla "top down" - ja "bottom up" -teorioilla. Top down -teorian kannattajat korostavat syvällisten ajatteluprosessien ja ennakkotiedon merkitystä lukemistapahtuman ohjaajina. Merkitysisällön ymmärtäminen edeltää yksittäisten sanojen havaitsemista. Bottom up -teorian mukaan taas alemmat havaintoprosessit edeltävät ajattelun syvempiä prosesseja. (Vähäpassi 1987, 28 - 29.)

Vähäpassin itse suosima näkemys tekstinymmärtämisen prosesseista noudattaa interaktioteoriaa, joka on top down - ja bottom up -teorioiden rinnalla kolmas tekstinymmärtämistapahtumaa selittävä teoria. Teoria esittää tekstinymmärtämisen tekstin ja lukijan välisenä monitasoisena vuorovaikutustapahtumana. Ymmärtämiseen ovat yhteydessä tekstin kielen eri tasot, mutta myös tekstin merkitysisältö ja lukijan odotukset tekstin ominaisuuksista. Nämä tasot eivät toimi hierarkkisesti tai lineaarisesti, vaan pikemminkin lomittain ja moneen eri suuntaan. Interaktiivinen malli painottaa myös taustatiedon osuutta. Lukija tuo lukemistapahtumaan mukaan koko persoonansa ja käyttää siinä hyväkseen älyllisten ominaisuuksiensa ja omakohtaisten kokemustensa lisäksi tietojaan ja

ennakkokäsityksiään. Jos ymmärtäminen etenee suotuisasti, tekstiin sisältyvää ja sen ulkopuolista tietoa käytetään hyväksi sopivissa suhteissa ja oikeana ajankohtana. (Vähäpassi 1987, 30 - 31.)

Lukemiseen liittyviä kognitiivisia prosesseja ei kaikesta tutkimuksesta huolimatta vielä täysin tunneta. Nämä prosessit edellyttävät tietoa sekä konkreettisesta maailmasta että tekstien maailman tasoista. Niin lukijalla kuin kirjoittajalla on tietty kognitiivinen etäisyys tekstin aiheeseen. Mitä vieraampi aihe on, sitä suurempia kognitiivisia ponnisteluja on ymmärtämisen ja ymmärrettäväksi tekemisen eteen tehtävä. Aiheen ja merkitysisällön hahmottamisessa sekä lukijaa että kirjoittajaa auttavat skeemat. Jotta lukija ymmärtäisi kirjoittajan viestin, heidän skeemojensa täytyy olla ainakin osittain yhteneviä. Sama pätee sanavaraston ja lauserakenteiden sekä laajempien ilmaisukeinojen hallintaan ja taustatietoihin: mitä enemmän kirjoittajalla ja lukijalla on yhteistä ilmaisuväistöä ja taustatietoa, sitä vähemmän eksplisiittinen voi olla tekstin merkitysisältö. Tyypillisillä kirjoitustilanteilla on omat sääntönsä, joita kirjoittajat noudattavat, ja jotka myös lukijat oppivat, mikä auttaa heitä ymmärtämään kirjoittajan tarkoituksen. (Vähäpassi 1987, 27, 31.) Ajallisesti ja kulttuurisesti etäisiä tekstejä on vaikeampi tulkita kuin oman kulttuurin tuottamia. Niiden tulkitsemiseen onkin hankittava tietoa siitä kontekstista, jossa niitä on alun perin käytetty. (Opetusministeriö 1994.)

Uskonnollisen lehtikielen ymmärtämisen kannalta on erityisen olennaista se, miten yhtenevä on lehden tekijöiden ja lukijoiden käsitteistö sekä tieto- ja kokemuspohja. Jos eroja on paljon, lehden sisältö jää lukijoille vieraaksi. Voidaan myös kysyä, missä määrin lehden funktiona on nimenomaan opettaa uskonnollista käsitteistöä lukijoille.

3.2. Ymmärrettävyys

Ymmärrettävyyttä on tutkittu erityisesti ymmärrettävyy- ja luettavuus-tutkimuksissa, joissa tarkastellaan luetun sanoman perillemenoä. Suomen kielen ymmärrettävyyttä on tutkinut etenkin Osmo A. Wiio. Hän on määritellyt ymmärtämisellä tarkoitettavan sitä, että "henkilö pystyy toistamaan ja selittämään näkemänsä tai kuulemansa asian olennaisen sisällön". (Wiio 1994, 121, 125.)

Wiio toteaa ymmärrettävyytustutkimusten osoittaneen, että lähettäjä ja vastaanottaja ymmärtävät sanoman eri tavalla: sanoman lähettäjä kuvittelee sanoman menevän perille paremmin kuin se menee ja sanoman vastaanottaja kuvittelee ymmärtäneensä asian, vaikka näin ei olisi. Wiion mukaan "ymmärtäminen" ei välttämättä tarkoita "oikein ymmärtämistä" eli sanoman tulkitsemista lähettäjän tarkoittamalla tavalla. (Wiio 1994, 121.)

Wiio jakaa ymmärrettävyyden seuraaviin osatekijöihin: havainnollisuus, samastuminen, kieliasu (sanatekijä ja rakennetekijät), ideatiheys, ulkoasu ja motivaatio (Wiio 1994, 121).

Havainnollisuudella eli käsitteellisyydellä (abstraktisuudella) Wiio tarkoittaa "sanomassa esitettyjen asioiden kytkeytymisen astetta havaittavissa olevaan". Hän toteaa, että mitä havainnollisempi (konkreettisempi) sanoma on, sitä paremmin se ymmärretään, ja mitä käsitteellisempi sanoma on, sitä vaikeampi sitä on ymmärtää. Ymmärrettävyytustutkimukset ovat osoittaneet, että käsitteellisyydellä on sitä suurempi merkitys, mitä vähemmän koulutusta sanoman vastaanottajalla on. Käsitteellisyyden huomioon ottaminen tarkoittaa käytännössä havainnollisen kielen, esineellisten ilmaisujen ja jokapäiväiseen elämään liittyvien vertauksien käyttöä. (Wiio 1994, 123.)

Samastumisella Wiio tarkoittaa "vastaanottajan mahdollisuutta samastaa itsensä ja ympäristönsä sanomassa esitettyihin asioihin". Samastumisenkin merkitys lisääntyy koulutustason laskiessa. Käytännössä samastuminenkin tarkoittaa tuttujen käsitteiden käyttämistä: jos sanomassa kerrotaan tutuista henkilöistä, ilmiöistä ja asioista, on ymmärtäminen helppoa, mutta jos sanoma kertoo oudoista ihmisistä ja asioista, ymmärtäminen on vaikeampaa. (Wiio 1994, 124.)

Sanoman kieliäsun ymmärrettävyys puolestaan riippuu lähinnä sanojen valinnasta ja sanoman rakenteen monimutkaisuudesta. Wiion mukaan tutkimuksissa on tärkeimmäksi kielelliseksi ymmärrettävyystekijäksi osoittautunut sanatekijä eli sanojen valinta. Jos tekstissä on vaikeita, vierasperäisiä ja outoja sanoja, on ymmärtäminen vaikeaa. Jos taas tekstissä on tuttuja, tavallisia ja lyhyitä sanoja, ymmärtäminen on helpompaa. Vaikeat sanat saavat koko tekstin tuntumaan vaikealta. Monimutkaisten ja pitkien lauseiden on myös havaittu vaikeuttavan ymmärtämistä. (Wiio 1994, 124.)

Myös sanoman liian suuri ideatiheys vaikeuttaa ymmärtämistä: mitä useampia uusia asioita aikayksikössä vastaanottajalle syötetään sitä vaikeammalta teksti tuntuu, koska ihmisen tietojenkäsittelykyvyn nopeus aivoissa on rajallinen. Tekstin ulkoasu taas vaikuttaa ymmärrettävyyteen havaintopsykologisten tekijöiden kautta. Silmien liike kiinnittyy eri tavoin havaintopinnan eri osiin, ja havaintokentässä olevat tarkkaavaisuustekijät kiinnittävät lukijan huomiota. Myös sanoman kiinnostavuus on ymmärrettävyystekijä, sillä kiinnostavan sanoman ymmärtämiseksi ollaan valmiita näkemään paljonkin vaivaa. Vähän kiinnostavaa sanomaa ei yritetä selvittää, jos se tuottaa vähänkin vaivaa. Kielellisen ymmärrettävyyden merkitys on viestinnässä niin ikään suuri. Wiion mukaan kielellisiä tekijöitä on ehkä helpointa muuttella sanoman ymmärrettävyyden varmistamiseksi. (Wiio 1994, 124 - 125.)

Wiio kuvaa kielen ymmärtämistä pikamuistin ja kestonmuistin väliseksi keskusteluksi. Sanoja käsitellään luettaessa n. 5 - 10 sanan mittaisina jaksoina. Jakso vastaa suunnilleen pikamuistiin kerrallaan mahtuvaa tietomäärää. Pikamuistin täytyttyä sanoja verrataan kestonmuistissa olevaan sanavarastoon, josta tulee tieto siitä, ovatko sanat tuttuja vai eivät. Sen jälkeen jaksosta yritetään koota ajatuskokonaisuutta pikamuistissa. Jos pikamuistissa olevista sanoista syntyy ajatuskokonaisuus, tämä kokonaisuus siirretään kestonmuistiin. Jos mielekästä ajatuskokonaisuutta ei synny, kestonmuistiin ei ilmeisesti siirry mitään: asiaa ei ole ymmärretty. Jos pikamuistissa olevat sanat saadaan kootuksi mielekkääksi ajatuskokonaisuudeksi, on tapahtunut ymmärtäminen. Ajatuskokonaisuus voi kuitenkin olla väärä, toisin sanoen erilainen kuin sanoman lähettäjä on tarkoittanut. Ymmärtäminen ei siis välttämättä edellytä ymmärtämistä oikein eli lähettäjän tarkoittamassa mielessä. Ymmärtäminen tarkoittaa tässä yhteydessä tallentamiskelpoisten ajatuskokonaisuuksien syntymistä pikamuistissa. Vaikeat sanat ja oudot käsitteet tekevät sanomasta vaikean: oudot käsitteet ovat kuin väärää paloja palapelissä ja estävät mielekkäiden ajatuskokonaisuuksien syntymisen. (Wiio 1994, 126 - 127.)

Monimutkaisuustekijän selitys on samantapainen. Jos tekstissä on pitkiä ja mutkikkaita lauseita, pikamuisti pilkkoo ne liian moneksi irralliseksi kappaleeksi, joista ei muodostu kokonaisuuksia. Jos lauseen pituus on n. 13 - 15 sanaa, sen kykenee yleensä vielä ymmärtämään. Jos lause on pitempi kuin 15 sanaa, ymmärrettävyys huononee nopeasti. 15 sanaa vastaa noin kahta pikamuistillista. Kahta peräkkäistä ajatuskokonaisuutta pystyy vielä käsittelemään vielä melko hyvin, mutta ei useampia. (Wiio 1994, 129.)

Wiion (1994, 130) mukaan melkein kaikissa ymmärrettävyys- ja luettavuustutkimuksissa vaikeat sanat ja rakenteellinen monimutkaisuus ovat osoittautu-

neet tärkeimmiksi ymmärrettävyystekijöiksi. Vaikeat sanat estävät ajatuskokonaisuuksien syntymisen ja vaikeuttavat tiedon siirtoa kestonmuistiin. Monimutkainen rakenne vaikeuttaa ymmärtämistä, koska pikamuisti pilkkoo kielen suhteellisen lyhyiksi palasiksi. Jos palasia on liian monta, pikamuistissa ei pystytä muodostamaan kokonaisuutta.

Wiio (1994, 131) johtaa kielellisten ymmärrettävyystekijöiden perustyypeistä eli sanatekijästä ja rakennetekijästä kaksi vaikean kielen perustyyppiä. Tyypissä 1 käytetään vaikeita sanoja, tyypissä 2 pitkiä, monimutkaisia lauserakenteita. Wiio kutsuu tyyppiä 1 insinöörikieleksi ja tyyppiä 2 juristikieleksi.

Wiion havainnot voidaan tiivistää siten, että vaikealle tekstile ovat ominaisia pitkät, vaikeat ja harvinaiset sanat, pitkät lauseet sekä adjektiivien ja adverbien (määreiden) paljous. Helpolle kielelle taas ovat ominaisia lyhyet, tavalliset sanat, adjektiivien ja adverbien vähäisyys sekä lyhyet lauseet. Esimerkiksi Wiion tekemässä suomen kielen tilastollisessa erittelyssä (1968) osoittautui, että pitkien sanojen määrä oli tärkein vaikean tekstin tunnusmerkki. (Wiio 1994, 137 - 138.)

Wiio (1994, 132) huomauttaa, että vaikea kieli on hyväksyttävää, jos viestinnän osapuolet sitä ymmärtävät. Tähän on todettava, että silloin kieli ei itse asiassa olekaan vaikeaa heille, vaikka se ulkopuolisille sitä onkin. Etnosentriset koodit, kuten uskonnolliset koodit, ovat siis vaikeita ryhmien ulkopuolisille, jotka eivät hallitse niitä. Koodin tuntemattomuuden lisäksi uskonnollisen kielen ymmärtämistä voi vaikeuttaa se, että uskonnollisessa kielessä saattavat pahimmillaan yhdistyä insinöörikielen ja juristikielen piirteet eli vaikeat sanat ja pitkät, monimutkaiset lauserakenteet.

Kielen lisäksi typografialla eli painoasulla voidaan edistää tekstin omaksumista tai vaikeuttaa sitä (Wiio 1994, 140). Typografian huomioon ottaminen ymmärret-

tävän kielen tukena onkin eräs lehtijournalismin olennaisesti kuuluva näkökulma.

Wiion näkemystä tekstin ymmärtämisestä on kritisoitu mm. mekanistisuudesta. Wiio on laatinut erilaisia matemaattisia luettavuuskaavoja, joiden avulla pyritään mittaamaan tekstin ymmärrettävyyttä (1968). Luettavuuskaavoihin perustuva menetelmä on yksipuolisesti kvantitatiivinen, eikä se ota huomioon tekstin informaatorakennetta tai sen laadullisia ulottuvuuksia. Laskukaavoilla ei saada otetta tekstien kvalitatiivisista ominaisuuksista: esimerkiksi pitkät sanat tulkitaan aina ymmärtämistä vaikeuttaviksi, vaikka niidenkin joukossa on sekä vaikeasti että helposti ymmärrettäviä ilmauksia. Wiion kaavoissa ei voida ottaa huomioon sitäkään, että lyhyetkin sanat voivat olla vaikeasti ymmärrettäviä.

Tässä työssä ei seurata Wiion luettavuuskaavoihin perustuvaa ymmärrettävyyden tason määrittelyn menetelmää sen kvantitatiivisuudesta johtuvan yksipuolisuuden ja mekanistisuuden vuoksi. Joitakin Wiion esittämiä, päteviksi todettuja löytöjä sovelletaan kuitenkin jossain määrin. Wiion tekemiä havaintoja ei sinänsä ole kumottu - päinvastoin mm. suomenkielisten selkotekstien kehittämisessä on turvauduttu paljon hänen havaintoihinsa.

4. Lehtikieli

Kaiken viestinnän perustana on kieli, jota ymmärtävät sekä sanoman lähettäjä että vastaanottaja. Lehtien lukijakunta on yleensä heterogeeninen, joten lehden tekijöiden on turvauduttava sellaiseen kielimuotoon, jota mahdollisimman monet todellisen (ja potentiaalisen) lukijakunnan jäsenet ymmärtävät. Murteita tai slangeja ei voida käyttää kuin poikkeustapauksissa, jos halutaan, että lehteä ymmärretään eri puolilla maata, eri ikäisten ja erilaisen koulutuksen saaneiden ihmisten keskuudessa.

Yleislehdissä käytetään kaikkein yleisintä kielimuotoa, koska ne pyrkivät mahdollisimman suureen lukijakuntaan. Erikoislehdet taas usein yhdistävät jotakin jo olemassa olevaa ihmisryhmää, kuten jonkin alan harrastajia tai jostakin tietystä aihepiiristä kiinnostuneita. Ne voivat olettaa, että lehden asioista kiinnostuneet hallitsevat erikoisalan terminologian, joten ne voivat käyttää sitä. Kristillisellä lehdellä on haasteena toimia yhtä aikaa eräänlaisella erikoisalalla, mutta pyrkiä samalla (ainakin periaatteessa) tavoittamaan koko väestö. Siinä se poikkeaa muista lehtityypeistä, jotka joko keskittyvät erikoisaineistoon ja omaan rajattuun kohderyhmäänsä tai sitten pyrkivät tavoittamaan laajalla sisällöllään ja yleistajuisuudellaan mahdollisimman laajan lukijakunnan.

Antero Okkosen (1986, 210, 231) mukaan hyvä lehtikieli on lyhyttä eli lyhytsanaista, lyhytvirkkeistä ja lyhytkappaleista kieltä, joka välttää slangisanoja ja -sanontoja. Se sisältää suhteellisen runsaasti verbejä ja substantiiveja, mutta karttaa adjektiivien liiakäyttöä. Sanoman saaminen kaikkien lukijoiden vastaanottokyvyn mukaiseksi edellyttää kielen ja tyylin helppotajuisuutta, oikeinkirjoituksen, sanonnan ja virkerakenteen täsmällisyyttä sekä tekstin tiiviyyttä, taloudellisuutta, elävyyttä ja havainnollisuutta. Tavoitteena on helppolukuinen, tiivis eli vähän tilaa vievä ja helppokäyttöinen teksti. Samat kriteerit soveltuvat

suoraan uskonnolliseen lehtikieleen, kun siitä pyritään tekemään ymmärrettävämpää laajemmille ihmisjoukoille.

Vaikka Suomessa ilmestyi jo 1980-luvun alussa arviolta noin 200 kristillistä lehteä (Heikkilä & Lampinen 1982, 218), uskonnollista lehtikieltä ei ole juurikaan tutkittu. Uskonnollisen lehtikielen ominaispiirteitä ei ole analysoitu, vaan uskonnollisen kielen yleisten ominaisuuksien oletetaan löytyvän myös siitä. Eräs olennainen seikka kuitenkin on, että eri uskonnollisten ryhmien kielenkäytön erot näkyvät myös niiden julkaisujen kielessä. Laitinen (1991, 91) on havainnut selvän eron kahden kristillisen lehden, vanhoillislestadiolaisen Päivämiehen ja helluntailaisen Ristin Voiton välillä. Liikkeiden opillisten korostusten ero näkyi lehtien kielessä erilaisina attraktiokeskuksina: Päivämieheissä attraktiokeskus oli Jumalan valtakunta ja Ristin Voitossa Pyhä Henki. Attraktiokeskuksella tarkoitetaan käsitettä, johon kieliyhteisössä liittyy voimakas tunnelataus, ja johon sen vuoksi viitataan useilla ilmauksilla (Hakulinen 1978, 59 - 60, 66).

Uskonnollinen lehtikielikin vaihtelee siis ryhmästä toiseen: esimerkiksi evankelinen lehtikieli poikkeaa ilmaisuiltaan ja tyylistään muiden luterilaisten herätysliikkeiden käyttämistä kielimuodoista, ja eri kirkkokuntien välillä erot ovat vielä suuremmat.

5. Evankelisuus, SLEY ja Sanansaattaja

5.1. Evankelinen herätysliike ja SLEY

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon sisällä elävä evankelinen herätysliike syntyi 1800-luvun puolivälin tienoilla. Liikkeen syntymiseen vaikutti erityisesti Fredrik Gabriel Hedbergin (1811 - 93) toiminta. Hedberg ja häneen liittyneet muut papit irtautuivat Paavo Ruotsalaisen johtamasta herännäisyydestä. Herännäisyydelle ominaisen odottavan, Jumalan armoa ikävöivän uskon sijasta Hedberg korosti uskon omistamista, pelastuksen varmuutta, jonka pohjana on luottamus uskon objektiiviseen perustaan, Kristuksen lunastustyöhön ja siihen, että yksittäinen ihminen pääsee tästä osalliseksi kasteessa. (Heino 1984, 35; Huotari 1981, 29.)

Evankelisuus muodostui laajaksi kansanliikkeeksi vähitellen 1870- ja 1880-luvuilla. Liike loi herätysliikkeistä ensimmäisenä virallisen yhdistysmuotoisen organisaation. Vuonna 1873 perustettiin Suomen Luterilainen Evankeliumiyhdistys (SLEY). Vuonna 1876 alettiin julkaista lehtiä Sanansaattaja ja Sändebudet. Liikkeen kanta-alueiksi ovat muodostuneet Etelä- ja Lounais-Suomi sekä Etelä- ja Keski-Pohjanmaa, aiemmin myös Viipurin seudut. SLEY jaettiin 1920-luvun alussa suomenkieliseksi ja ruotsinkieliseksi järjestöksi. (Heino 1984, 35; Huotari 1981, 29, 31.)

Evankelisessa liikkeessä oli tapahtunut jakaantumista jo 1890-luvulla opillisten erimielisyyksien synnyttämän kriisin vuoksi. SLEY jäi evankelisen liikkeen valtauoman yhdistäjäksi, mutta pienet vähemmistöryhmittymät perustivat omia organisaatioitaan (Haavio 1963, 79 - 87). 1920-luvun alkuvuosina taas SLEY:stä ja samanaikaisesti luterilaisesta kirkosta erosi joitakin satoja henkilöitä,

jotka perustivat kaksi luterilaista vapaakirkkoa (Arkkila 1975, 278 - 279).

Evankelisuudelle on ominaista opillisten seikkojen korostaminen: erityisesti vedotaan Lutheriin ja luterilaisiin tunnustuskirjoihin. Lisäksi painotetaan kas-teen ja ehtoollisen merkitystä uskonelämän perustana. (Heino 1984, 35.)

SLEY:n toiminta perustuu nykyisin laajalle levinneisiin paikallisosastoihin. Ne kokoontuvat omissa rukoushuoneissaan ja seurakuntien tiloissa. Usein osasto-
jen toiminta on kiinteässä yhteydessä paikallisseurakuntiin. SLEY:llä oli vuonna 1994 noin 17 000 jäsentä ja 350 paikallisosastoa. Liikkeen keskeisiä toiminta-
muotoja ovat lähetystyö, ompeluseurat, opintokerhot ja muut pienryhmät, evankeliumijuhlat ja hartaustilaisuudet. Liikkeen piirissä toimii toistakym-
mentä kansanopistoa ja 11 leirikeskusta. Opiskelijoiden parissa toimii 1931 perustettu Evankelinen Ylioppilasliitto (EYL), joka käyttää nykyisin nimeä Evan-
keliset Opiskelijat (EO). Evankelisella liikkeellä on oma hengellinen laulukirja, Siionin Kannel. (Heino 1984, 36; Heino 1997, 51.)

Evankelisuus on laajimmalle levinnyt Suomen evankelis-luterilaisen kirkon sisäinen herätysliike. Vuonna 1995 liikkeellä oli säännöllistä toimintaa 46 %:ssa seurakunnista ja tilapäistä toimintaa 37 %:ssa seurakunnista. (Heino et al. 1997, 284, 357.)

5.2. Sanansaattaja

Evankelinen liike on koko historiansa ajan harjoittanut aktiivista kustannus-
toimintaa. Herätysliikkeistä ensimmäisenä se aloitti kirjankustannuksen jo 1800-
luvulla. SLEY itse asiassa perustettiin nimenomaan kristillisten kirjojen ja
lehtien kustantajaksi ja levittäjäksi. Vuosisadan lopulla kiertävät kirjanmyyjät,
kolportöörit, levittivät yhdistyksen kirjoja kansan keskuuteen. (Huotari 1981, 113

- 114.)

Vuonna 1977 perustettiin SLEY-Kirjat Oy, joka otti vastuun liikkeen kustannustoiminnasta. (Kymäläinen 1977, 134 - 140.) SLEY-Kirjat on suurin herätysliikekustantaja ja yleensäkin uskonnollisista kustantajista suurimpia. Yleisimmät aihepiirit ovat olleet hartauskirjat, arvioivat mielipidekirjat ja opilliset selvitykset. (Huotari 1981, 115.)

Sanansaattaja, joka käyttää itsestään lisämäärettä "evankelinen kansanlehti", on Suomen Luterilaisen Evankeliumiyhdistyksen pääjulkaisu. Vuoden 1978 alusta Sanansaattaja muutettiin kerran viikossa ilmestyväksi tabloid-kokoiseksi lehdeksi, kun se siihen asti oli ilmestynyt kerran kuukaudessa. (Kymäläinen 1977, 134 - 140.) SLEY-Kirjat Oy kustantaa myös lastenlehti Vinkkiä ja nuortenlehti Nuottaa. Nuottaa SLEY julkaisee yhdessä Suomen Evankelis-luterilaisen Kansanlähetyksen kanssa.

Päätoimittaja, SLEY:n toiminnanjohtaja Seppo Suokunnas kertoi Sanansaattajan valmistautuessa 120-vuotisjuhliinsa, että lehden "tärkein tehtävä on alusta alkaen ollut viedä ihmisille Jumalan Sanaa, pelastuksen evankeliumia. Jumalan armoa ja rakkautta on aina pyritty pitämään lehden suurimpana uutisena" --- "Toivomme, että lukija löytäisi lehtemme sivuilta Vapahtajan, taivaan tien ja eväitä elämän matkalle. Lehden toimittamisessa pyritään siihen, että tämän kaiken lukija löytäisi ilman suurta teologista esitietämystä tai kokemusta". [alleviivaus J.S.] (SLEY-Kirjat 1996.)

Sanansaattaja on herätysliikkeen lehtenä Suokunnaan mukaan "yhä uskollinen omalle näylleen - koko maailman autuuden julistamiselle ja luterilaisen uskonpuhdistuksen perinnön välittämiseksi". Hän jatkoi, että "toisinaan tämä selkeästi valittu linja tuo kirkolliseen keskusteluun kriittisyyttä. Kriittisyyden tarkoitus on

rakentaa kirkkoa sen omista lähtökohdista käsin. Mielestäni tämä on tärkeää luterilaisen tunnustuksen vaalimisessa. Se on kirkon palvelemista". Suokunnas totesi myös, että "kirkon piirissä ei useinkaan anneta jakamatonta arvoa sen omalle tunnustukselle ja Jumalan kokonaisuudelle sanalle. Kuitenkin niissä on kirkon pohja". (SLEY-Kirjat 1996.)

Sanansaattajan toimitus on aina ollut tiivissä yhteydessä evankeliseen liikkeeseen ja SLEY:een. Lehden toimittajat olivat alkuvaiheessa evankeliseen liikkeeseen lukeutuvia pappeja yhtä opettajaa lukuunottamatta. 1880-luvulta lähtien toimittajat ovat olleet miltei säännöllisesti Evankeliumiyhdistyksen palveluksessa. Monet heistä olivat yliasiamiehiä eli yhdistyksen johtajia. (Raittila & Heikkilä 1991, 31.) Lehden toimitus on myöhemminkin ollut tiivistä SLEY:n johdon käsissä. Lehden viralliset kannanotot ovat siten ilmentäneet liikkeen johdon kantoja, esimerkiksi viime vuosikymmeninä kielteistä suhtautumista pappisviran avaamiseen naisille ja konservatiivista suhtautumista raamattu- ja tunnustuskysymyksiin. Liikkeen parissa ilmenevät, näistä näkemyksistä poikkeavat kannat ovat olleet esillä lehden muussa sisällössä. (Raittila & Heikkilä 1991, 68.)

Sanansaattajan levikki oli vuoden 1996 alussa noin 16 000 kappaletta. Levikki on ollut viime vuodet laskussa - suurimmillaan levikki on ollut noin 21 000 kappaletta. (SLEY-Kirjat 1996; Suokunnas, suullinen tieto 1.12.1995.) Viime vuosina lehteä on uudistettu, ulkoasun osalta useaankin otteeseen. Tutkimusajankohtana lehden toimitukseen kuuluivat päätoimittaja, toimitussihteeri ja kaksi toimittajaa. Lisäksi SLEY:n tiedotussihteeri toimi kiinteässä yhteistyössä toimituksen kanssa, ja lehdellä oli avustajia eri puolilla maata.

Kustannusyhtiön taloudellisten vaikeuksien vuoksi toimitussihteeri ja toimittajat irtisanottiin kesällä 1996 (Kotimaa 1996). Lehteä tehdään nykyisin aiempaa

enemmän avustajavoimin.

Sanansaattaja-lehdestä on tähän mennessä tehty yksi akateeminen tutkimus - Riitta Hujasen pro gradu -työ, vuonna 1990 valmistunut Sanansaattajan lukija-tutkimus. Jyrki Pietilän kokoama, vuonna 1992 julkaistu Kirkollisen tiedotuksen bibliografia ei tuntenut tätä ainoatakaan.

Hujanen viittaa tutkimuksessaan muutamaankin aikaisempaan kristillisten lehtien lukijatutkimukseen ja päätyy pitämään viiden lehden (Kotimaa, Rauhan Tervehdys, Uusi Tie, Sana, Jyväskylän Kaupunkiseurakunta, nyk. Seurakuntaviesti) tuloksia niin yhtenevinä, että niitä voidaan käsitellä yhtenä kristillisten lehtien ryhmänä. Kristillisten lehtien lukemisen hän tiivistää seuraaviin viiteen seikkaan:

- "1. Tyypillinen lukija on myöhäisessä keski-iässä oleva, yhtä todennäköisesti maalla kuin kaupungissa asuva nainen.
2. Lehti luetaan säännöllisesti ja tarkkaan. Erityisesti vanhimmassa ikäryhmässä on suhteellisen paljon koko lehden lukevia. Ei-lukijoita on hyvin vähän.
3. Naiset lukevat miehiä enemmän, vanhat enemmän kuin nuoret, maalla asuvat enemmän kuin kaupungissa asuvat. Vähemmän koulutetut lukevat enemmän kuin paljon koulutetut, uskonnollisesti aktiiviset enemmän kuin passiiviset.
4. Eniten luettuja juttuja ovat haastattelut, sielunhoidollinen ja hartaudellinen aines, pääkirjoitukset sekä yleisönosasto.
5. Naiset lukevat miehiä enemmän elämyksellistä aineistoa: henkilöhaastatteluja ja hartauskirjoituksia. Miehet etsivät ajankohtaista ja yhteiskunnallista - tiedollista - aineistoa." (Hujanen 1990, 29 - 30.)

Sanansaattajan lukijatutkimus tehtiin lähettämällä valitulle lukijajoukolle pos-

titse keväällä 1989 kyselylomake, jonka avulla pyrittiin selvittämään mm. lehden käyttösyitä ja lehden eri osien lukemista. Kyselyyn vastanneista neljä viidennestä oli naisia ja viidennes miehiä. Vastaajien keski-ikä oli 62 vuotta hajonnan ollessa suuri: nuorin vastaaja oli 21-vuotias ja vanhin 95-vuotias. Puolet heistä oli yli 65-vuotiaita ja joka kymmenes alle 39-vuotias. (Hujanen 1990, 54.) Yli 65-vuotiaiden ja alle 39-vuotiaiden sekä naisten ja miesten osuudet lukijoista olivat samat myös vuonna 1995 tehdyssä lukijaprofilointitutkimuksessa, jonka aineistopohjana käytettiin väestötietojärjestelmää (Huusko 1996).

Lukijatutkimuksen vastaajista 41 % asui kaupungeissa. Kirkonkylässä tai muussa taajamassa asui runsas neljäsosa ja kolmannes luonnehti asuinympäristöään maaseudun haja-asutusalueeksi. (Hujanen 1990, 54 - 56.)

Vastaajista 72 % oli tilannut lehden itse ja 27 % sai sen jonkun muun tilaamana. Vastaajat olivat suurimmaksi osaksi hyvin pitkäaikaisia tilaajia: noin puolet ilmoitti lukeneensa Sanansaattajaa yli 10 vuotta. Monilla lukeminen oli kestänyt kauemminkin, jopa useita vuosikymmeniä. Lukeminen oli saattanut alkaa jo lapsuuskodissa: yli puolet muisti Sanansaattajan tai muun SLEY:n julkaisun tulleen vanhemmilleen. Vain neljäsosa vastaajista ilmoitti, ettei heidän lapsuuskotiinsa tullut SLEY:n lehtiä. (Hujanen 1990, 56.)

Kun tilaajilta kysyttiin, miten paljon kristillisellä uskolla on merkitystä heidän elämässään, 85 % vastasi, että hyvin paljon ja 14 %, että jonkin verran. 18 % vastaajista arvioi, ettei itse kuulu lainkaan evankelisuuteen. Loput kuuluivat ko. ryhmään jonkin verran (30 %) tai kiinteästi (62 %) [lukuista tulee yhteensä 110 %]. SLEY:n toimintaan osallistuminen oli jonkin verran ryhmään kuulumista vähäisempää. (Hujanen 1990, 56.)

Sanansaattajaa voidaan pitää perinteisenä herätysliikelehtenä, joka on tarkoitettu

ensisijaisesti oman liikkeen yhdistäjäksi. Evankelisen liikkeen lehtiä on aina kuitenkin käytetty myös välineenä, joilla liikkeen ulkopuolisille ja jopa kristinuskoon välinpitämättömästi suhtautuville välitetään kristillistä sanomaa. Näin on asianlaita nykyisinkin.

Päätoimittaja Suokunnaan mukaan lehti pyrki tavoittamaan oman herätysliikkeen jäsenten lisäksi laajemmin suomalaista kristikansaa, seurakuntia ja kirkollista kenttää, mutta myös evankelioivalla otteella "kadoksissa olevia suomalaisia", jotka eivät ole tekemisissä kristinuskon kanssa. Esimerkiksi evankelioivien Tutuksi-tapahtumien ja SLEY:n valtakunnallisen päätapahtuman, kesäisin järjestettävän Evankeliumijuhlan yhteydessä lehteä jaetaan massajakeluna tapahtumapaikkakunnilla ja sen kautta kutsutaan ihmisiä mukaan tapahtumiin. Jaettavassa lehdessä on usein juttuja paikallisista asioista ja ihmisistä. (Suokunnas, suullinen tieto 1.12.1995.)

Koska Sanansaattajaa tehdään myös evankelisuuden ulkopuolisia ihmisiä varten, pyrittiin tässä tutkimuksessa ottamaan käytännön lukutilanteen avulla selvää siitä, miten evankelista kielenkäyttöä tuntemattomat lukijat ymmärtävät lehden kieltä.

6. Tutkimusasetelma

6.1. Tutkimusongelmat

Tämä tutkimus etsii käytännön journalistisia ratkaisuja paradoksiin, joka syntyy, kun yhdistetään Wittgensteinin näkemys, että uskonnollisen kielen ymmärtäminen edellyttää omakohtaista uskoa, siihen kristinuskon perusajatukseseen, että uskonasioista kerrotaan niille, jotka eivät niitä tunne. Kristillisen viestinnän arkipäivään on yrittää viestittää kristinuskon asioista sellaisille ihmisille, joille koko kristillinen konteksti on vieras tai vähintäänkin hämärä. Vanhahtava uskonnollinen kieli opitaan yhteisöissä kuten muutkin kielikoodit (Suojanen 1975), ja uskonnollisen lehtikielen ymmärtämistä koskevat toisaalta aivan samat tekstinymmärtämisen (Vähäpassi 1987) ja ymmärrettävyyden (Wiio 1994) lainalaisuudet kuin minkä tahansa tekstin ymmärtämistä. Tässä työssä haetaan näiden näkökohtien valossa vastausta kysymykseen, miten uskonnollista lehtikieltä tulisi kehittää, että se olisi paremmin myös ulkopuolisten ymmärrettävissä. Tutkimusote on poikkitieteellinen. Tutkimuksen aihe on journalistinen, mutta työ liittyy myös käytännölliseen teologiaan, sosiolingvistiikkaan ja kielifilosofiaan.

Lähtöhypoteesina tätä työtä aloitettaessa oli, että uskonnolliseen alakulttuuriin kuulumattoman on vaikea ymmärtää herätysliikkeelle ominaista uskonnollista kieltä, eli tässä tapauksessa evankelisen herätysliikkeen lehden, Sanansaattajan, käyttämää uskonnollista lehtikieltä. Herätysliikkeen "slangi" on rinnastettavissa muihin erikoiskieliin, esimerkiksi tekniikan tai jonkin tieteenalan kieliin, joita aloihin perehtymättömän on vaikea ymmärtää (Suojanen 1982, 212 - 213). Ymmärtämistä vaikeuttaviksi piirteiksi oletettiin evankelisten omat fraasit ja yleiset kristilliset ilmaukset - ylipäätään sanastoltaan vanhahtava ja rakenteel-

taan monimutkainen uskonnollinen kieli (Wiio 1994, 130).

Oletuksen paikkansapitävyyden selvittämiseksi määriteltiin seuraavat tutkimusongelmat:

1. uskonnollisen lehtikielen ymmärrettävyys uskonnollisen liikkeen ulkopuolisen lukijan kannalta:

1.1. Mitkä piirteet Sanansaattajan kielessä vaikeuttavat sen ymmärtämistä kirkon passiivisen rivijäsenen kannalta?

1.2. Peittääkö "kaanaankieli" eli uskonnollinen erikoiskieli itse sanoman?

1.3. Miten lukijat tulkitsevat uskonnolliset ilmaukset?

1.4. Miten lukijat kokevat Sanansaattajan kielen?

Jos ilmenee, etteivät Sanansaattaja-lehteä ymmärrä muut kuin evankeliset, pyritään lisäksi selvittämään,

2. miten lehteä ja sen kieltä voisi kehittää niin, että lukija, joka ei kuulu mainittuun uskonnolliseen alakulttuuriin, saisi sanomasta ja käsitteistä paremmin selvää.

6.2. Tutkimusmenetelmät

6.2.1. Aineiston keruu

Tutkimusongelmien selvittämiseksi järjestettiin lukukoe, jossa koehenkilöillä luetettiin lehdestä valittuja tekstejä ja tutkittiin, mitkä elementit teksteissä vaikeuttivat ymmärtämistä. Lukukokeen suunnittelussa olivat pohjana erilaiset

tekstinymmärtämistaitojen mittaamisessa käytetyt testit (Brunell 1990, Toivakainen 1991, Vatanen 1990). Koska työn tarkoitus oli selvittää, mitkä tekijät vaikeuttavat uskonnollisen lehtikielen ymmärrettävyyttä ja miten ymmärrettävyyttä voitaisiin parantaa, vastauksia etsittiin lukijoiden toiminnasta ja kokemuksista itse lukutilanteessa, eikä kvantitatiivisten mittareiden avulla. Työssä ei käytetty Wiion luettavuuskaavoihin perustuvaa ymmärrettävyyden tason määrittelyn menetelmää sen yksipuolisuuden ja mekanistisuuden vuoksi. Joitakin Wiion esittämiä, päteviksi todettuja löytöjä sovellettiin kuitenkin jossain määrin tutkimustulosten analysoinnissa ja uskonnollisen lehtikielen ymmärrettävyyden parantamiseen tähtäävissä pohdinnoissa. Wiion havaintoja on käytetty aiemmin mm. suomenkielisten selkotekstien kehittämisessä.

Koska tutkimusote oli selkeän kvalitatiivinen, pienehkö koehenkilömäärä ja valikoidut tekstit katsottiin riittäviksi. Tämä oli edellytyksenä myös laajan ja aikaavievän teemahaastattelun toteutukselle (Hirsjärvi & Hurme 1985): haastatteleamalla koehenkilöt lukukokeen yhteydessä oli mahdollista päästä syvemmälle uskonnollisen kielen problematiikkaan kuin pelkän lukukokeen keinoin. Tutkimusasetelman oikeellisuuden varmistamiseksi haastateltiin Sanansaattajan toimituksen jäseniä ennen kuin lukukokeet ja teemahaastattelut tehtiin (päätoimittaja, toimitussihteeri, kaksi toimittajaa sekä SLEY:n tiedotussihteeri).

Lukukokeessa käytettiin erityyppisiä juttuja koetta edeltäneen vuoden ajalta (1.6.1995 - 31.5.1996). Kirjoitukset valittiin alustavasti luetuimmuuden perusteella. Hujasen (1990) mukaan kristillisten lehtien luetuimpia juttuja ovat haastattelut, sielunhoidollinen ja hartaudellinen aines, pääkirjoitukset ja yleisönosasto. Luettavaksi ei kuitenkaan tässä työssä otettu yleisönosastoa, koska se ei ole toimituksen tuottamaa tekstiä. Erillistä sielunhoidollista aineistoa oli lehdissä vähän, joten se korvattiin opillisella opetuskirjoituksella, joita puolestaan on Sanansaattajassa runsaasti. Näissä kirjoituksissa käsitellään uskonopil-

lisiä aiheita ja teologiaa, mutta ne on periaatteessa tarkoitettu laajalle lukijakunnalle, eivät vain teologeille. Usein sielunhoidollisella aineistolla sitäpaitsi on kiinteä yhteys opilliseen näkökulmaan, mikä on evankeliselle liikkeelle tyypillistä muutenkin. Toisaalta hartauskirjoituksissakin on usein myös sielunhoidollinen ulottuvuus.

Lukukokeessa käytettäviksi juttutyypeiksi valittiin siis pääkirjoitus, haastattelu, opetuskirjoitus ja hartauskirjoitus. Jokaista tekstityyppiä edustamaan valittiin yksi teksti. Pääkirjoituksissa lausutaan julki liikkeen virallinen linja niin teologisiin kuin käytännöllisiin asioihin. Henkilöhaastattelujen avulla lehdessä pyritään lähestymään "tavallisia ihmisiä", varsinkin liikkeen ulkopuolisia ja niitä, jotka eivät ole kovin hyvin perillä kristillisistä asioista (Suokunnas 1995). Opetuskirjoituksissa ja hartauskirjoituksissa puolestaan näkyy liikkeen teologia ja terminologia sekä liikkeelle tyypillinen opillinen tapa käsitellä uskonasioita.

Ensimmäinen koeteksti (liite 1) oli lehden päätoimittajan kirjoittama pääkirjoitus ("Kirkolliskokous korostamaan kirkon sanomaa", Sanansaattaja 19, 9.5.1996). Siinä käsiteltiin Suomen evankelis-luterilaisen kirkon uutta kirkolliskokousta, joka oli juuri aloittanut nelivuotiskautensa. Kirkolliskokouksen todettiin joutuvan ottamaan toimikaudellaan kantaa moniin tärkeisiin kysymyksiin. Kirjoittaja otti esille erityisesti Rooman (= katolisen kirkon) ja luterilaisten (= Luterilaisen maailmanliiton) väliset oppikeskustelut, joissa pyritään löytämään yksimielisyys vanhurskauttamisopissa ja ilmaisemaan se asiakirjassa nimeltä "Yhteinen julistus (vanhurskauttamisopista)", sekä Suomen evankelis-luterilaisen kirkon meneillään olevan jumalanpalvelusuudistuksen. Kirjoittaja muistutti, että olennaista on kuitenkin kirkon toiminnan perusta: kirkon on perustettava toimintansa Jumalan sanaan eli Raamattuun.

Toinen teksteistä (liite 2) oli lehden toimittajan tekemä keski-ikäisen pariskun-

nan haastattelu ("On kova paikka menettää lapsensa", Sanansaattaja 39, 28.9.1995). Pariskunta kertoi 12-vuotiaan tyttärensä sairaudesta ja kuolemasta ja niiden vaikutuksesta heidän Jumala-suhteeseensa ja hengelliseen elämäänsä. Uskova tyttö oli ikävöinyt taivaaseen Jumalan luo ja rohkaissut vanhempiaan elämään iloiten hänen kuolemansa jälkeen. Lapsen usko oli vaikuttanut siihen, että vanhemmatkin olivat tulleet uskoon ja saaneet rauhan. Ystävien ja seurakunnan tuella ja esirukouksella oli ollut suuri merkitys vanhempien jaksamisessa. Juttu oli kristillisille lehdille tyypillinen henkilöhaastattelu ihmisistä, joille oli sattunut jokin mullistava elämäkokemus, jonka yhteydessä uskonasiat olivat tulleet heille ajankohtaisiksi.

Kolmas teksti (liite 3) oli lehden toisen toimittajan kirjoittama opetuskirjoitus, jossa käsiteltiin evankelisuuden korostamaa "koko maailman autuutta" ("Koko maailma on autuas, vanhurskas ja pyhä", Sanansaattaja 1, 4.1.1996). Kirjoituksessa selvitettiin, kuinka koko maailma eli koko ihmiskunta on autuas, vanhurskas ja pyhä Jumalan näkökulmasta, koska Jeesus on sovittanut kaikki synnit. Ihminen ei voi itse hankkia pelastusta itselleen - hän tulee osalliseksi pelastuksesta vain siten, että uskoo Jeesuksen sovitustyön koskevan häntä henkilökohtaisesti. Tämän uskon ihmisessä synnyttää kuitenkin Jumala, joten sekä pelastuksen perusta että sen aktuaalistuminen yksittäisen ihmisen kohdalla ovat kokonaan Jumalan teko. Tämän vuoksi pelastus on myös varma, koska se ei ole riippuvainen ihmisen ansioista tai suorituksista, jotka ovat aina vajavaisia ja synnin pilaamia, kuten ihmisen olemuskin. Uskova ei ole sen parempi tai pyhempi kuin muutkaan ihmiset, vaan kaikki ovat samalla tavalla syntisiä, ja Jeesuksen pelastustyö on tehty kaikkia varten. Jokainen saa uskoa pelastustyön koskevan myös häntä itseään.

Neljäs teksti (liite 4) oli evankelisen liikkeen perustajahahmon Fredrik Gabriel Hedbergin kirjoitus Kristillisiä sanomia -lehdestä vuodelta 1860 ("Uskon hedel-

mät lähtevät Kristuksesta", Sanansaattaja 16, 18.4.1996). Teksti oli Sanansaattajassa hartauskirjoituksena. Kirjoituksessa tähdennettiin, että kristityn tulee oppia syntisenä luottamaan Kristukseen ja ottamaan armosta vastaan syntien anteeksi-antamus. Tällaisen uskon myötä uskovassa kasvaa uskon hedelmiä, jotka ovat lähtöisin Kristuksesta ja yksin hänen aikaansaamiaan. Uskova ei näe itsessään näitä hedelmiä, vaan ainoastaan "vikaa ja saastaisuutta". Jumala näkee uskovan "kauniina ja ihanana" Kristuksen vuoksi, vaikka ihmisen turmeltunut olemus, liha, pysyy hänessä syntisenä. Hedberg toteaa myös, että kristitty on jo kasteessa yhdistetty näiden hedelmien aikaansaajaan, Jeesukseen. Hedbergin tekstejä käytetään Sanansaattajassa hartauskirjoituksina melko usein.

Lukukoe ja siihen kytkeytynyt teemahaastattelu koostuivat kolmesta osasta. Osassa A käsiteltiin erikseen neljää koetekstiä. Tekstit käsiteltiin seuraavassa järjestyksessä: pääkirjoitus, haastattelu, opetuskirjoitus ja hartauskirjoitus. Tämä myötäili tekstien tavanomaista sijoittelujärjestystä lehdessä. Ensimmäiseksi koehenkilö luki tekstin, joka oli lehden sivusta otetulla valokopiolla. Koehenkilöltä kysyttiin tässä vaiheessa muun muassa sitä, kuinka kiinnostava teksti oli ja kuinka helppo tai vaikea se oli ymmärtää. Kiinnostavuuden tason määrittelyyn annettiin valmiit vaihtoehdot kiinnostavasta ei kiinnostavaan. Ymmärrettävyyden helppouden tai vaikeuden määrittelyyn annettiin vaihtoehdot hyvin helposta hyvin vaikeaan.

Koska ihmiset eivät mielellään myönnä, että jokin teksti on vaikeasti ymmärrettävää (Miettinen 1984, 157), selvitettiin koehenkilöiden ymmärtämisen tasoa myös kokeellisesti. Koehenkilöä pyydettiin kertomaan tekstin olennainen sisältö lyhyesti omin sanoin ja selittämään, mitä se tarkoittaa. Selostuksen aikana kulloinenkin teksti sai olla esillä. Vastaukset luokiteltiin sen mukaan, osattiinko olennainen sisältö kertoa oikein, osittain oikein tai puutteellisesti vai väärin. Arviointi perustui tutkimuksen tekijän koostamaan ydinsisältökuvaukseen.

Sitten koehenkilöltä kysyttiin, oliko tekstissä kohtia (sanoja, lauserakenteita tms.), joita oli vaikea ymmärtää. Jos niitä oli, hänen tuli merkitä ne lukemaansa tekstiin ja kertoa, miksi niitä oli vaikea ymmärtää.

Koehenkilön tuli myös kertoa, mitä hänen mielestään tarkoittivat viisi kustakin tekstistä valittua ilmausta. Selitettäväksi valikoitiin sekä yleensä kristillisen uskon että erityisesti evankelisen perinteen kannalta olennaisia ilmauksia, jotka pitää ymmärtää, jotta ymmärtäisi koko tekstin siten kuin se evankelisuuden piirissä ymmärretään. Tällaisten maallikkomääritelmien on todettu kertovan paljon mm. siitä, miten sisäistyneitä uskonnolliset käsitteet ovat (Webster 1988) ja millaisia tulkintoja ne herättävät yksilötasolla.

Koehenkilöiden antamien selitysten oikeellisuus luokiteltiin samoin kuin tekstien pääsisällön kerrontakin. Oikeiksi luokitelluilta selityksiltä vaadittiin sisällöllistä vastaavuutta tutkimuksen tekijän laatimien "malliselitysten" kanssa. Malliselitykset perustuivat teologiseen kirjallisuuteen ja tutkimuksen tekijän omaan asiantuntemukseen teologisesta käsitteistöstä sekä evankelisesta herätysliikkeestä ja sen painotuksista ja käytännöistä (Katekismus 1983, Koskenniemi 1995, Koskenniemi, 1992, Pyhä Raamattu 1989, Toivanen & Soinila 1993a, Toivanen & Soinila 1993b, Saarisalo 1975, Teinonen 1978, Teinonen 1975, UTLIS 1992, Vuorela 1991).

Oikeiksi luokitellut selitykset eivät luonnollisestikaan olleet täsmälleen samantaisia keskenään kuin poikkeustapauksissa (esimerkkinä sisäryhmäläisten vastaukset kysymykseen, mitä "Jumalan sana" tarkoittaa - viisi heistä vastasi lyhyesti: "Raamattu"). Osittain oikeat tai puutteelliset selitykset sisälsivät jonkin oikean selityksen osatekijän, mutta eivät kaikkia vaadittuja, tai sitten niissä oli mukana myös virheellistä ainesta. Väärissä selityksissä ei ollut lainkaan oikeaa sisältöä.

Lukukokeen B-osassa käsiteltiin kaikkia luettuja tekstejä rinnakkain sekä Sanansaattaja-lehteä yleensä. Koehenkilöltä kysyttiin, millaisia vaikutelmia luetut tekstit herättivät hänessä, mitä tekstit antoivat hänelle ja kenelle tekstit oli hänen mielestään tarkoitettu. Koehenkilöä pyydettiin myös laittamaan tekstit järjestykseen kiinnostavuuden ja ymmärrettävyyden perusteella ja kertomaan, onko Sanansaattaja hänelle tuttu lehti. Tässä vaiheessa koehenkilö sai selattavakseen kolme lehden numeroa (16, 19 ja 24/1996), ja häneltä kysyttiin muun muassa, missä tilanteessa hän voisi kuvitella tilaavansa lehden itselleen, jos hänelle ei sitä tullut.

Osassa C kartoitettiin koehenkilön taustaa, erityisesti hänen uskonnollisuuttaan. Tämän tekijän voitiin olettaa olevan keskeinen lukukokeen tuloksia selittävä seikka. Koehenkilöltä kysyttiin esimerkiksi, kuuluuko hän Suomen evankelis-luterilaiseen kirkkoon, katsooko hän kuuluvansa johonkin herätysliikkeeseen, oliko hänen lapsuudenkotinsa jollakin tavalla uskonnollinen ja oliko hänelle opetettu kristinuskoon liittyviä asioita. Koehenkilöltä kysyttiin myös, missä määrin hän oli osallistunut jonkinlaiseen uskonnolliseen toimintaan lapsena ja nuorena ja missä määrin hän osallistuu siihen nykyisin. Koehenkilöltä kysyttiin lopuksi, uskooko hän kristinuskon Jumalaan tai muuhun jumaluuteen, katsooko hän olevansa uskossa / uudestisyntynyt kristitty ja onko hänen lähipiirissään uskovia.

Lukukoehaastattelut toteutettiin käyttämällä haastattelulomaketta (liite 6); samalla niistä tehtiin muistiinpanot ja nauhoitus. Haastattelut kestivät noin puolestatoista tunnista kahteen ja puoleen tuntiin. Ne tehtiin heinäkuussa 1996.

6.2.2. Koehenkilöt

Koska kristinuskoon välinpitämättömimmin suhtautuva väestöryhmä nyky-Suomessa ovat nuoret aikuiset, 25 - 34-vuotiaat (Heino 1988, 37 - 38), lukukokeeseen oli perusteltua ottaa nimenomaan tähän ikäluokkaan kuuluvia. Harri Heinin mukaan 25 - 34-vuotiaat ovat jumalanpalveluksiin ja ehtoollisen-viettoon vähiten osallistuva ja eniten kirkosta eroamista ajatteleva ikäluokka. Lisäksi he ovat 15 - 24-vuotiaiden jälkeen vähiten rukoileva, Jumalaan kirkon opetuksen mukaisesti vähiten uskova ja kirkkoa vanhoillisimpana pitävä ikäryhmä. Heissä on eniten niitä, jotka eivät usko Jumalaan. (Heino 1988, 38.)

Vanhempia ikäluokkia ei ollut mielekästä tutkia, koska heidän "kulttuuri-piirinsä" (mm. koulu, kristillis-humanistinen yhtenäiskulttuuri) on aikoinaan ollut voimakkaasti kristillisen uskon ja kirkon opetuksen leimaamaa, minkä vuoksi tieto kristinuskosta ja kristillinen kieli hallitaan vanhemmissa väestöryhmissä todennäköisesti vielä hyvin.

Nuoriin aikuisiin keskittymistä puolsi lisäksi se, että he ovat se kriittinen ikäluokka, jonka tavoittamisesta riippuu kristillisten lehtien tulevaisuus. Tällä hetkellä kristillisten lehtien lukijakunta on painottuu voimakkaasti vanhempiin ikäluokkiin. Sanansaattajan tilaajista puolet on yli 65-vuotiaita ja vain joka kymmenes alle 39-vuotias. (Hujanen 1990, 54; Huusko 1996.)

Koehenkilöiden ikäryhmäksi määriteltiin Heinin em. tutkimustuloksen mukaisesti 25 - 34 vuotta. Toinen syy koehenkilöiden 25 vuoden alaikärajaan oli se, että SLEY-Kirjat Oy kustantaa SLEY:n ja Suomen Ev.lut. Kansanlähetyksen yhdessä julkaisemaa nuortenlehteä, Nuottaa, jota lukevat 15 - 25-vuotiaat. Nuorten aikuisten toivotaan siirtyvän Sanansaattajan lukijoiksi, kun Nuotta-ikä on ohitse (Suokunnas 1995).

Lukukokeeseen valittiin evankeliseen liikkeeseen kuulumattomia nuoria aikuisia, joilla ei ollut kokemuksia evankelisesta kielenkäytöstä ja jotka eivät olleet aktiivisia kristittyjä. He olivat kyllä kirkon jäseniä, mutta osallistuivat uskonnolliseen toimintaan lähinnä vain osallistumalla joskus kirkollisiin toimituksiin ja käymällä harvoin kirkossa. Tätä kirkon passiivisten rivijäsenten ryhmää kutsutaan työssä ulkoryhmäksi; näihin koehenkilöihin viitataan lyhenteillä U1 - U6. Verrokkiryhmäksi valittiin evankeliseen liikkeeseen sitoutuneita tai sen parissa kasvaneita, joille liikkeen kielen piti olla tuttua. Tästä ryhmästä käytetään nimitystä sisäryhmä ja henkilöistä lyhenteitä S1 - S6. Ryhmät erosivat toisistaan selvästi oman uskonnollisen identiteetin, lapsuudenkodin uskonnollisuuden ja kristilliseen toimintaan osallistumisen suhteen (ks. alaluvut 6.2.2.2. - 6.2.2.5).

Ulkoryhmäläistenkin tuli kuitenkin olla kirkkoon kuuluvia ainakin enemmistöltä, koska vuoden 1995 lopussa 85,6 % Suomen väestöstä kuului evankelisluterilaiseen kirkkoon (Heino et al. 1997, 62). Ryhmien koostumus mm. iän ja koulutuksen suhteen pyrittiin saamaan keskenään mahdollisimman samanlaiseksi (ks. seuraava alaluku 6.2.2.1.). Naisia ja miehiä otettiin molempiin ryhmiin yhtä paljon, kuusi molempia.

6.2.2.1. Ikä, asuinpaikka ja ammatti

Koehenkilöt olivat syntyneet vuosina 1965 - 71. Suurin ryhmä olivat vuonna 1966 syntyneet, joita oli viisi. Vuonna 1970 syntyneitä oli kaksi, ja kaikkina muina vuosina oli syntynyt yksi koehenkilö.

Koehenkilöiden syntymäpaikat ulottuivat Etelä-Pohjanmaalta Vantaalle etelään ja Varkauteen itään. Asuinpaikat tutkimushetkellä puolestaan ulottuivat Jyväskylän seudulta etelään Helsinkiin ja Turkuun. Asuinalue oli suppeampi kuin syntymäalue, koska koehenkilöt olivat siirtyneet opiskelun tai työpaikan vuoksi

suuremmille paikkakunnille.

Koulutuksen suhteen koehenkilöt jakautuivat seuraavasti (sulkeissa ammatti):

- tait. yo (korkeakouluopiskelija) S
- fil. yo (kemia, fysiikka, tietotekniikka)
(korkeakouluopisk./varusmies) S
- fil. yo (kirjallisuus, museologia, etnologia) (korkeakouluopiskelija) U
- fil. yo (opistoasteen opiskelija, valmistuu hortonomiksi) U
- psyk. yo, yo-merkonomi (korkeakouluopiskelija) U
- YK (filosofia, valtio-oppi, yhteiskuntapolitiikka),
painopinnanvalmistaja
(korkeakouluopiskelija) U
- rakennusinsinööri (työtön, työllistämiskoulutuksessa) S
- tietotekniikan insinööri, hammashoitaja (insinööri) S
- kemian yo-laborantti (myyjä) U
- PsykM (psykologi) S
- FM (historian ja uskonnon opettaja) S
- FM (romaaninen filologia, englantilainen filologia) (työtön, kirjasto-
avustaja) U

6.2.2.2. Kirkko, herätysliike ja uskonnollinen identiteetti

Kaikki koehenkilöt kuuluivat Suomen evankelis-luterilaiseen kirkkoon eikä kukaan ollut aiemmin kuulunut mihinkään toiseen uskonnolliseen yhteisöön. Kukaan sisäryhmäläisistä ei ollut harkinnut eroavansa kirkosta. Myöskään ulko-ryhmäläiset eivät olleet harkinneet eroavansa kirkosta, ainakaan vakavasti. Myös kaikkien koehenkilöiden vanhemmat kuuluivat Suomen evankelis-

luterilaiseen kirkkoon lukuunottamatta yhtä ulkoryhmäläistä, jonka vanhemmista isä oli eronnut kirkosta nuorena.

Sisäryhmäläisistä neljä katsoi kuuluvansa evankeliseen herätysliikkeeseen ja nimenomaan SLEY:hyn. Heistä kolme oli myös liittynyt SLEY:n jäseniksi. Viides sisäryhmäläinen katsoi kuuluneensa evankeliseen herätysliikkeeseen aikaisemmin, mutta ei enää. Kuudes sisäryhmäläinen katsoi, että hän ei kuulu mihinkään herätysliikkeeseen. Evankelinen herätysliike ja sen perinne olivat kuitenkin hänelle hyvin tuttuja, koska hänen molemmat vanhempansa kuuluivat evankelisuuteen, samoin isän suku kotipaikkakunnalla. Sanansaattaja oli tullut hänen lapsuudenkotiinsa niin kauan kuin hän muisti, ja tutkimusajankohtana se tuli hänelle itselleenkin sukulaisten tilaamana. Koehenkilö oli osallistunut myös vuosien ajan evankeliseen opiskelijatoimintaan. Ulkoryhmäläisistä kukaan ei katsonut kuuluvansa mihinkään herätysliikkeeseen.

Sisäryhmäläisistä neljän molemmat vanhemmat kuuluivat evankelisuuteen ja viidenneltäkin äiti. Sisäryhmäläisten vanhemmissa ei ollut muiden herätysliikkeiden jäseniä. Ulkoryhmäläisistä kenenkään vanhemmat eivät kuuluneet mihinkään herätysliikkeeseen, mutta yksi luonnehti isänsä sukua körttisuvuksi eli herännäisyyteen lukeutuvaksi.

Sisäryhmäläisistä kolme arvioi olevansa ensisijaisesti aktiivisia herätysliikkeen jäseniä. Neljäs kertoi olevansa tutkimusajankohtana aktiivinen varusmiesseurakunnan jäsen; hän kokee olevansa evankelinen, käy seurakunnan tilaisuuksissa, mutta evankelisuus on vähän etusijalla. Viides katsoi olevansa ensisijaisesti kirkon jäsen - passiivinen sosiaalisesti, mutta aktiivinen hengellisesti. Kuudes totesi, ettei ole tällä hetkellä aktiivinen missään, mutta haluaisi olla, kunhan asettuu aloilleen.

Ulkoryhmäläisistä viisi katsoi, etteivät he ole aktiivisia seurakunnan, kirkon tai herätysliikkeen jäseniä. Yksi arvioi, että tilastollisesti ajatellen hän voisi olla keskimääräistä aktiivisempi kirkon ja seurakunnan jäsen, koska kristinuskon kysymykset kiinnostavat häntä, vaikka hän ei osallistukaan aktiivisesti toimintaan.

Kaikki sisäryhmäläiset kertoivat uskovansa kristinuskon Jumalaan. He myös katsoivat olevansa uskossa / olevansa uudestisyntyneitä kristittyjä. Ulkoryhmäläisistäkin kolme kertoi uskovansa kristinuskon Jumalaan. Kolmen muun uskomuksia leimasi agnostisuus tai epätietoisuus: Jumalaan tai jumaluuteen uskomisen ei ankkuroitunut kristilliseen viitekehykseen tai muuhunkaan tiettyyn uskonkäsitykseen. Kukaan heistä ei sanonut olevansa ateisti.

- U1: "ajatus persoonallisesta jumalasta on aatehistoriallisesti kiinnostava; en usko Taivaan Isään, en muuhunkaan persoonalliseen jumaluuteen. Olen epätietoisuuden vallassa. Jumala on arvoitus ja ongelmakenttä enemmän kuin joku johon uskoo tai ei. Persoonaton jumaluus mielenkiintoisempi. Kysymys jumalasta/jumaluudesta on keskeinen kulttuurinen asia, jolta ei voi välttyä. Joku mieli on olemassa, ilman sitä on vaikea olla, täytyy uskoa, että kaikella on joku mieli".
- U5: "en ole ihan varma; uskon johonkin... kadotettuun voimaan... ei voi sanoa ettei mihinkään uskokaan".
- U6: "luominen evoluutio-opin mukainen; uskonnot ihmisten omista tarpeista nousseita - tämä on tämän hetken vakaumus. Jos on jumala, se ei ole minkään uskonnon mukainen jumala. Ei välttämättä tartte kirkkolaitosta tai temppeliä. En kiellä; agnostikko; ei voi ehkä luokitella omaa uskomistaan; individualisti".

Ulkoryhmäläisistä neljä vastasi suoraan, etteivät he katso olevansa uskossa. Viides kertoi uskovansa Jumalaan, rukoilevansa iltarukouksen ja oikeastaan olevansa uskossa. Kuudes totesi, että "en ole samalla tavalla uskossa kuin uskovat ystävät".

Sekä sisäryhmäläiset että ulkoryhmäläiset kertoivat, että heidän lähiomaisissaan, muissa sukulaisissaan, ystävissään tai tuttavissaan oli uskovia, joillakin useammassa näistä ryhmistä, mutta jokaisella ainakin yhdessä.

6.2.2.3. Lapsuuskodin uskonnollisuus

Sisäryhmäläisistä kaikki katsoivat, että heidän lapsuuskotinsa oli ollut uskonnollinen, ainakin jonkin verran. Ulkoryhmäläisistä kolme ei pitänyt lapsuuskotiaan uskonnollisena, ja kolmella muulla oli ollut jonkin verran uskonnollinen koti tai isovanhemmat.

Sisäryhmäläisistä jokaisen kodissa oli opetettu ainakin jonkin verran kristinuskon sisältöön liittyviä asioita tai kristillisiä tapoja. Iltarukous, ruokarukous tai muita rukouksia oli opetettu tai ollut tapana jokaisen kodissa - yhden kohdalla iltarukous oli jäänyt ainoaksi opetetuksi asiaksi tai tavaksi. Lasten kanssa oli luettu Ikuisia kertomuksia (Raamatun kertomuksista koottu kirjasarja) tai Raamattua ja Luemme Raamattua -selitysteosta. Lapsia oli myös viety pyhäkouluun, seuroihin ja jumalanpalveluksiin. Jumalanpalveluksia oli seurattu myös radiosta ja televisiosta.

Ulkoryhmäläisistä vain yksi sanoi, ettei kotona ollut opetettu mitään kristillisiä asioita tai tapoja. Iltarukous oli opetettu viiden ulkoryhmäläisen kotona. Sen lisäksi yhdelle oli opetettu jotakin kirkkopyhiin liittyvistä asioista ja toinen

mainitsi hyvän tapakasvatuksen. Kolmas totesi, että kotona oli opetettu ajatus Taivaan Isän suojelusta ja eläimistä Jumalan luomina olentoina.

6.2.2.4. Uskonnollinen toiminta

Jokainen koehenkilö oli kastettu sekä käynyt rippikoulun ja konfirmoitu. Jokainen oli myös osallistunut uskonnonopetukseen peruskoulussa ja lukiossa, jos oli käynyt lukion. Jokainen oli niin ikään osallistunut lapsena ja nuorena johonkin uskonnolliseen toimintaan. Niukin annos oli ollut joko toimiminen isosena rippikoulussa tai pari osallistumiskertaa seurakunnan nuorteniltoihin ennen rippikoulua ja rippikouluun liittyvät tutustumiskäynnit seurakunnan tilaisuuksissa. Yksi ulkoryhmäläinen oli osallistunut uskonnolliseen toimintaan vain partiotoiminnan yhteydessä - hänen partiolippukuntansa taustayhteisönä oli ollut seurakunta.

Ulkoryhmäläiset olivat tyypillisesti osallistuneet pyhäkouluun, nappulakerhoon, poika- tai tyttökerhoon, seurakunnan leireihin ja matkoille sekä kolmessa tapauksessa partiotoimintaan, joista kahdessa partiolippukunnan taustayhteisönä oli ollut seurakunta. Joku oli käynyt seurakunnan tyttökerhossa ja pyhäkoulussa yhteensä 4 - 5 vuotta.

Sisäryhmäläisten osallistuminen seurakunnan toimintaan oli samantyyppistä. Lisänä olivat mm. lähetyspiirien ja lauluryhmän toimintaan osallistuminen sekä SLEY:n vuosittaiseen päätapahtumaan, valtakunnalliseen Evankeliumijuhlaan, osallistuminen. Myös evankeliseen koululais- ja opiskelijatoimintaan sekä Kansan Raamattuseuran sekä kristittyjen teekkareiden toimintaan osallistuminen mainittiin.

Nykyisen uskonnolliseen toimintaan osallistumisen osalta sisäryhmäläiset kertoivat kaikki osallistuvansa jumalanpalveluksiin. Osallistumistiheys vaihteli kerran kahdessa kuukaudessa käymisestä useasti kuukaudessa käymiseen. Lisäksi neljä sisäryhmäläistä mainitsi osallistuvansa SLEY:n tai EO:n tilaisuuksiin (EO = Evankeliset Opiskelijat, SLEY:n opiskelijajärjestö). Kaksi heistä kertoi käyvänsä EO:n raamattupiirissä kaksi tai kolme kertaa kuukaudessa. Varusmiespalvelusta suorittanut koehenkilö kertoi osallistuvansa kerran viikossa varuskunnan iltahartauteen ja veljespiiriin.

Ulkoryhmäläisten nykyinen uskonnolliseen toimintaan osallistuminen koostui lähinnä satunnaisista jumalanpalveluksista sekä kirkollisista toimituksista. Yksi ulkoryhmäläinen sanoi, ettei osallistu jumalanpalveluksiin. Loput viisi osallistuvat jumalanpalveluksiin harvoin. Syynä ovat lähinnä juhlat, joissa on jumalanpalvelus, tai häät, hautajaiset, rippijuhlat tms. Kolme ryhmäläistä kertoi käyvänsä kirkossa jouluna, ja yksi heistä myös pääsiäisenä. Eräs ilmoitti käyneensä muutaman kerran Kansan Raamattuseuran tilaisuuksissa.

Kaikki sisäryhmäläiset kertoivat rukoilevansa päivittäin. Ulkoryhmäläisistä neljä sanoi, etteivät he rukoile. Yksi heistä kertoi rukoilleensa viimeksi vuosi aikaisemmin, kun hänen sukulaisensa kuoli. Sama henkilö kertoi rukoilleensa säännöllisesti iltarukouksen vielä teini-iässä. Lopuista toinen kertoi rukoilevansa joka ilta iltarukouksen, mikä tapa alkoi jo lapsena. Kuudes ulkoryhmäläinen arvioi rukoilevansa pari kertaa viikossa.

Sisäryhmäläiset kertoivat käyvänsä ehtoollisella. Viisi heistä käy ehtoollisella aina, kun osallistuu jumalanpalveluksiin, joissa on ehtoollinen. Ulkoryhmäläisistä yksi sanoi käyvänsä ehtoollisella, jos se sattuu olemaan jumalanpalveluksessa, kun hän käy kirkossa. Toinen sanoi käyvänsä ehtoollisella "harvemmin". Neljä muuta kertoivat, etteivät he käy ehtoollisella.

6.2.2.5. Uskonnollisen kirjallisuuden lukeminen

Sisäryhmäläisistä kaikki kertoivat lukevansa Raamattua. Varusmiespalvelusta suorittanut sisäryhmäläinen kertoi lukevansa normaalisti kolmesti viikossa, mutta ei juuri nyt. Yksi sisäryhmäläinen luki päivittäin, yksi kerran viikossa, yksi kaksi kertaa viikossa, yksi kaksi kertaa kuukaudessa raamattupiirin yhteydessä sekä yksi 1 - 2 kertaa kuukaudessa.

Ulkoryhmäläisistä puolet sanoi, ettei lue Raamattua. Muut lukevat vähän. Yksi heistä tarkistaa joskus jotain Raamatun kohtia, toinen tarkistaa siitä anekdootteja ja käyttää sitä lähteenä kirjallisuuden opintojen vuoksi. Kolmannen mielestä Paavalin kirjeet ovat filosofisesti mielenkiintoisia ja Raamatun lukeminen on yleissivistyksellisesti tärkeää. Hän kertoi, ettei lue Raamattua Jumalan sanana.

Sisäryhmäläiset lukevat myös kristillisiä kirjoja. Tahti vaihtelee parista kirjasta vuodessa yhteen kirjaan 1 - 2 kuukaudessa. Kaksi henkilöä ilmoitti lukevansa lisäksi kristillisiä lehtiä, muun muassa viikoittain Sanansaattajaa. Ulkoryhmäläiset eivät juuri lue kristillisiä kirjoja tai lehtiä. Yksi ei lue, vaikka on hankkinut kristillisiä kirjoja lukeakseen luterilaisen ja katolisen kirkon keskeiset teokset, toinen katsoo joskus Kotimaa-lehden, kolmas voi selata, jos tulee jotakin vastaan. Neljäs kertoi lukevansa seurakunnan tiedotuslehteä ja joskus Sana-lehteä. Kaksi ei lue lainkaan kristillistä kirjallisuutta.

6.2.3. Analyysimenetelmät

Koska kyseessä on todennäköisesti ensimmäinen uskonnollisen lehtikielen ymmärrettävyyteen keskittyvä tutkimus Suomessa, työssä nähtiin tarkoituksenmukaiseksi pitäytyä alan sisällöllisissä kysymyksissä: miten tekstejä ja niiden ilmauksia ymmärretään ja tulkitaan ja miten alaa voitaisiin kehittää. Työ edus-

taakin selkeästi laadullista tutkimusta: lukukokeen tulosten analyysiin kytkettiin sekä uskonnollisen lehtikielen keskeisten tyyli- ja rakennepiirteiden esittelyä että koehenkilöiden haastattelujen tarkastelua. Myös kvantitatiivisia elementtejä hyödynnettiin jonkin verran, mutta vain kvalitatiivisten tulosten esittelyn tukena ja keskeisten tendenssien havainnollistukseen. Tilastollisten menetelmien käyttöön ei tutkimuksen tavoitteenasettelun kannalta ollut syytä eikä koehenkilöjoukon suppeuden vuoksi toisaalta mahdollisuuttakaan. Analyysimenetelmien käytössä näkyy sama poikkitieteellinen ote kuin työssä muutoinkin: vaikutteita otettiin niin tiedotusopillisesta, lingvistiksestä kuin teologisestakin viitekehyksestä.

Tulosten raportoinnissa pyrittiin siihen, että koehenkilöiden näkemykset välittyisivät mahdollisimman autenttisine ja siloittelemattomina. Analyysia tehtäessä ja löydöksiä raportoitaessa vältettiin sellaisia yleistyksiä ja synteesejä, jotka häivyttäisivät koehenkilöiden näkemysten kirjjon. Tulosten raportoinnissa päädyttiin tapauskohtaisesti joko yksilöittäiseen tai ryhmittäiseen tarkasteluun.

7. Tulokset

7.1. Tekstien ymmärrettävyys

7.1.1. Miten tekstien pääsisältö ymmärrettiin?

Toistavan tason tekstinymmärtäminen (Vähäpassi & Takala 1986, 73) onnistui koehenkilöiltä hyvin, kun heitä pyydettiin kertomaan lyhyesti koetekstien olennainen sisältö. Kukaan heistä ei selittänyt koetekstien olennaista sisältöä täysin väärin; osittain oikeita tai puutteellisia selostuksia kuitenkin esiintyi. Olennaisen sisällön kertoi oikein pääkirjoituksen (teksti 1) osalta yhdeksän koehenkilöä (kaikki kuusi sisäryhmäläistä ja kolme ulkoryhmäläistä), haastattelun (teksti 2) osalta kaikki, opetuskirjoituksen (teksti 3) osalta seitsemän koehenkilöä (viisi sisäryhmäläistä ja kaksi ulkoryhmäläistä) ja hartauskirjoituksen (teksti 4) osalta yhdeksän koehenkilöä (viisi sisäryhmäläistä ja neljä ulkoryhmäläistä). Ulkoryhmäläisetkin löysivät koetekstien olennaisen sisällön siis kohtalaisen hyvin. Vaikeinta se oli heille leimallisesti evankelista aihetta, "koko maailman autuutta", käsitelleen tekstin 3 osalta: osittain oikein tai puutteellisesti sisällön selosti neljä ulkoryhmäläistä eli ryhmän enemmistö.

Jotta tekstien sisältö ja merkitys selkeni, jotkut koehenkilöt joutuivat lukemaan tekstejä

1) useampaan kuin yhteen kertaan

- U2: teksti 3 - "ajatuksella kaksi kertaa lukiessa meni."
- U2: teksti 4 - "muutamalla lukaisulla ottaa selvää."

tai

2) erityisesti keskittyen.

- S4: tekstit 3 ja 4 - "pakko lukea ajatuksella."
- S2: teksti 4 - "vanhahtava, keskityttävä, kun lukee."
- U5: teksti 3 - "vaatii eniten keskittymistä."

7.1.2. *Tekstien ymmärrettävyyssjärjestys*

7.1.2.1. Tekstit toisiinsa verrattuna

Tekstien ymmärrettävyyttä arvioitiin kahdella tavalla: koehenkilöitä pyydettiin 1) laittamaan koetekstit ymmärrettävyyssjärjestykseen ja 2) asettamaan kukin teksti heti sen lukemisen jälkeen annetulle ymmärrettävyysskaalalle, joka ulottui hyvin helposta hyvin vaikeaan.

Kun koehenkilöitä pyydettiin laittamaan koetekstit järjestykseen ymmärrettävyyden perusteella, ne sijoituivat jatkumolle helpoimmasta vaikeimpaan enemmistön näkemysten perusteella seuraavasti:

helpoin   2   1   3/4   4/3   vaikein

Yhtä lukuunottamatta kaikki koehenkilöt pitivät helpoimpana tekstiä 2 eli haastattelua. Valinnan perusteluja olivat seuraavat:

- S1: "7 päivää -kieltä".

- S2: "tavallinen teksti, ei vilise käsitteitä, mielenkiintoinen kertomus".
- S3: "tämän päivän tekstiä, ei vaikeita opillisia asioita".
- S4: "arkipäivän tasolla olevaa tekstiä; voi lukea kuin naistenlehtijuttua; kepeys ja nopeus".
- S6: "helpoin, ei kapulakieltä".
- U1: "ei asiallisesti hankaluuksia, suurimmaksi osaksi lainauksia".
- U2: "haastattelu, helppo".
- U3: "on helppoa puhekieltä, dialogia".
- U4: "puheenomainen, omilla sanoilla, ei tietopaketti, tarina".
- U5: "tekstityyli helppolukuisin, tutuin, sanomalehtiteksti".
- U6: "yksinkertaista".

Yksi sisäryhmäläinen piti helpoimpana tekstiä 4 eli hartauskirjoitusta, jota hän luonnehti lyhyeksi ja yksinkertaiseksi.

Toiseksi helpoimpana ymmärtää pidettiin tekstiä 1 eli pääkirjoitusta, jota kannatti puolet koehenkilöistä, yksi sisäryhmäläinen ja viisi ulkoryhmäläistä. On huomionarvoista, että yhtä lukuunottamatta kaikki ulkoryhmäläiset pitivät pääkirjoitusta näin helppona tekstinä, mutta vain yksi sisäryhmäläinen oli heidän kanssaan samaa mieltä. Koehenkilöt perustelivat valintaansa mm. seuraavasti:

- U1: "puhdasta informaatiota; poislukien yksi pitkä virke".
- U3: "pääkirjoitus tiivistetty, pitkänkin lauseen ymmärtää".
- U4: "ei kauhean pitkiä lauseita, kuin mielipidetekstiä, ei vaikeaa asiaa".
- U5: "lyhyt, tiivis".
- S3: "tämän päivän tekstiä, ei vaikeita opillisia asioita".

Tekstin 3 eli opetuskirjoituksen asetti tälle sijalle neljä koehenkilöä. Heistä kolme oli sisäryhmäläisiä. Perustelut valinnalle olivat seuraavanlaisia:

- S2: "ei ole vaikeaa tekstiä, kun käsitteet ovat tuttuja".
- S5: "asiaa tutkittu monelta eri kantilta".
- U2: "ajatuksella kaksi kertaa lukiessa meni".

Lisäksi yksi sisäryhmäläinen ei osannut tehdä eroa tekstien 1 ja 3 välille, vaan sijoitti ne molemmat tälle ja seuraavalle sijalle - molemmissa oli joitakin hankalia sanakäänteitä.

Kolmanneksi helpoimpana - eli toiseksi vaikeimpana - tekstinä viisi koehenkilöä piti tekstiä 4 eli hartauskirjoitusta seuraavin perustein:

- S3: "runollinen, vanhahtava kieli vaikeuttaa ymmärtämistä".
- U1: "yhden asian julistusta, ei mutkia".
- U2: "muutamalla lukaisulla ottaa selvää".
- U5: "kunhan pääsee jyvälle vanhuudesta".

Tekstin 3 sijoitti tälle sijalle neljä koehenkilöä. Opetuskirjoitusta he luonnehtivat näin:

- U4: "pohdiskelleva, tekee vaikeamman, tietoa".
- S4: "pakko lukea ajatuksella".

Vaikeimpana tekstinä viisi koehenkilöä piti tekstiä 4 eli hartauskirjoitusta. Perusteluina mainittiin esimerkiksi tekstin vanhahtavuus:

- S2: "vanhahtava, keskityttävä, kun lukee".

- S6: "vanhahtava kieli".
- U4: "pohdiskeleva; hankalin; tekstistä huomasi, ettei tunne Raamatua; olisiko termejäkin enemmän".

Tekstiä 1 eli pääkirjoitusta piti vaikeimpana neljä koehenkilöä eli kolme sisäryhmäläistä ja yksi ulkoryhmäläinen. Tämä on mielenkiintoista, koska peräti viisi ulkoryhmäläistä piti sitä toiseksi helpoimpana - ulkoryhmäläiset hallitsevat ilmeisesti yleisen pääkirjoitustyylin hyvin - tai ainakin suhteessa paremmin kuin uskonnollisen tyylin. Perustelut pääkirjoitustekstin vaikeimmuudelle olivat seuraavia:

- S4: "oletetaan lukijan tietävän aika paljon siitä, mistä on kysymys".
- S5: "sanoja ja asioita, joita ei ymmärrä ja joiden kanssa ei ole tekemisissä normaalisti".
- U2: "ei mennyt jakeluun; ei johdonmukainen; pitäisi tietää, mistä tässä puhutaan; jättäis lukematta".

Tekstiä 3 piti vaikeimpana kolme koehenkilöä. Perusteluina mainittiin seuraavat asiat:

- S3: "raskassoutuisuus, vaikea opillinen selitys, suhteellisen pitkät lauseet".
- U1: "ei kielellisesti, mutta paljon asiaa".
- U5: "vaatii eniten keskittymistä".

Kukaan ei pitänyt tekstiä 2 lukukokeen vaikeimpana.

Tiivistäen voidaan todeta ulkoryhmäläisten eronneen sisäryhmäläisistä siinä, että pääkirjoitus oli heistä helpompi teksti kuin opetuskirjoitus ja hartauskirjoitus.

Pääkirjoitus vastasi tyyliään tavanomaisia yleislehtien pääkirjoituksia ja se poikkesi niistä lähinnä uskonnollisen aiheistonsa ja erikoissanastonsa vuoksi. Opetuskirjoitus ja hartauskirjoitus taas olivat ulkoryhmäläisille tuntemattomampia jo tekstityyppinä, ja niiden läpikotaisin uskonnollinen diskurssi teki niistä heille pääkirjoitusta vaikeammin ymmärrettäviä tekstejä. Opetuskirjoituksen ja hartauskirjoituksen ymmärtäminen vaati parempaa uskonnollisen kielipelin - siis kontekstin ja termistön - hallintaa kuin pääkirjoituksen ymmärtäminen (vrt. Työrinoja 1984). Ulkoryhmäläiset kykenivät kytkemään pääkirjoituksen aiempiin kokemuksiinsa pääkirjoituksista, mutta opetuskirjoitusta ja hartauskirjoitusta varten heillä ei ollut valmiita skeemoja (Vähäpassi 1987).

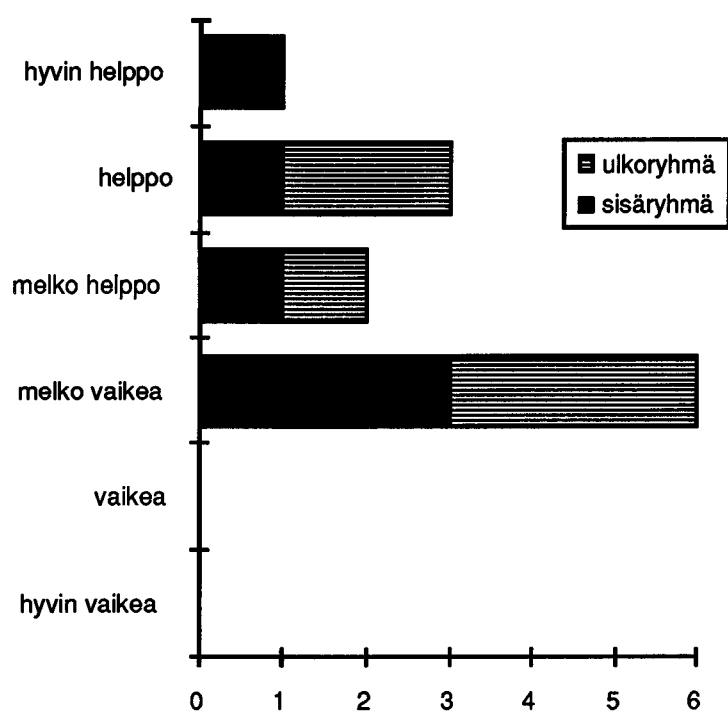
Sisäryhmäläisille taas opetuskirjoitus oli helpompi kuin pääkirjoitus. Kankea "pääkirjoitustyyli" teki pääkirjoituksesta vaikeammin ymmärrettävän verrattuna opetuskirjoitukseen, joka vastasi luonteeltaan saarnaa tai raamattutuntia, joihin sisäryhmäläiset ovat tottuneet. Molemmat ryhmät pitivät helpoimpana tekstinä haastattelua, jonka kieli oli lähimpänä tavallista arkikieltä (vrt. Wiio 1994).

7.1.2.2. Tekstien vaikeusaste

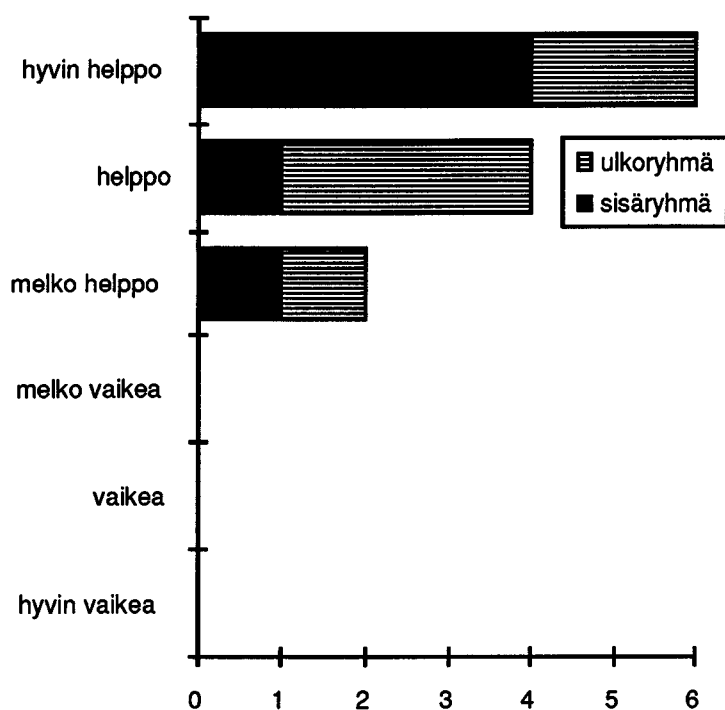
Koehenkilöiden tehtävänä oli myös luonnehtia yksittäisten tekstien vaikeusastetta ymmärtämisen kannalta heti, kun kulloinkin käsiteltävänä oleva teksti oli luettu. Tekstejä ei tässä arvioinnissa siis verrattu muihin teksteihin, vaan niiden vaikeusaste valittiin annetulta skaalalta. Vastaukset on koottu seuraaville sivuille kuvioihin 1 - 4. Kuvioiden pystyakselissa on arviointiskaala ja vaakakselissa koehenkilöiden lukumäärä.

KOETEKSTIEN VAIKEUSASTE TEKSTEITTÄIN ARVIOITUNA

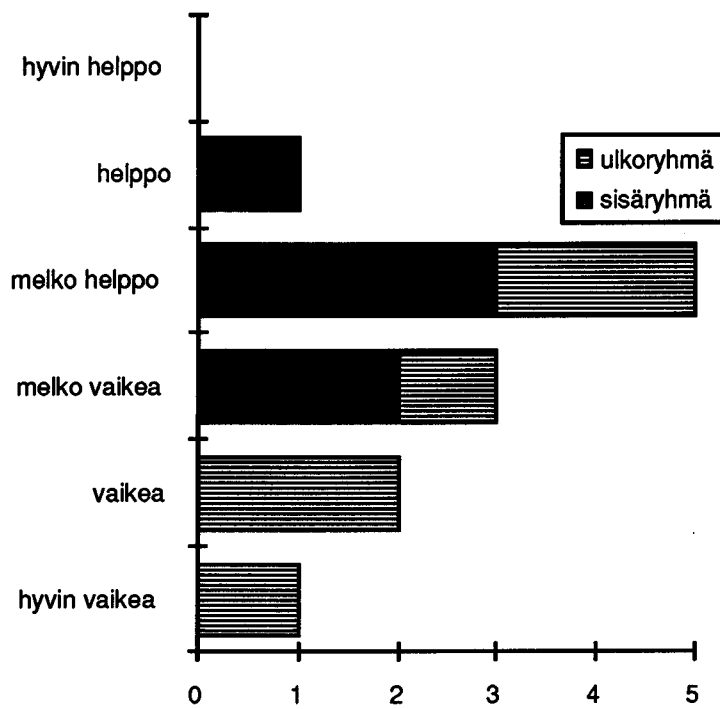
"Kuinka helppo tai vaikea teksti oli ymmärtää?"

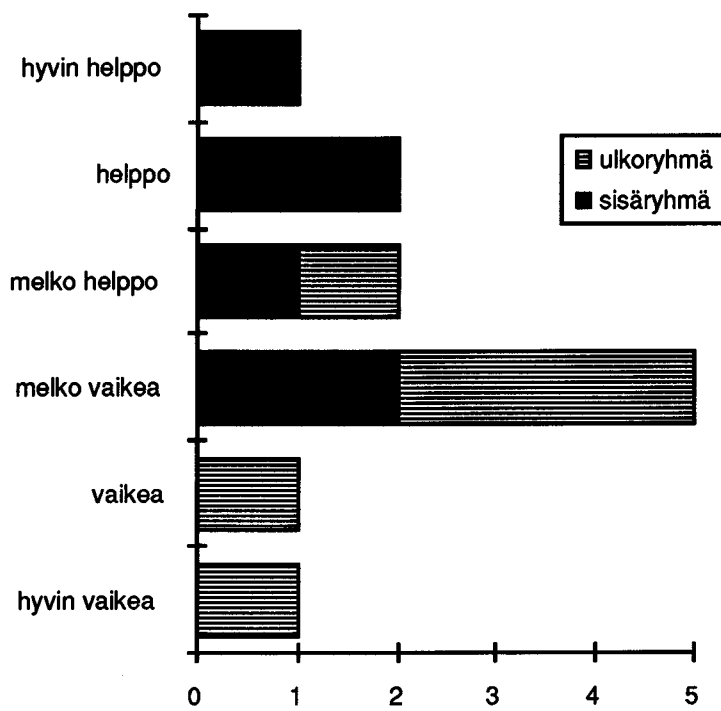
Kuvio 1. Tekstin 1 (pääkirjoitus) vaikeusaste.

Kuvio 2. Tekstin 2 (haastattelu) vaikeusaste.

Kuvio 3. Tekstin 3 (opetuskirjoitus) vaikeusaste.

Kuvio 4. Tekstin 4 (hartauskirjoitus) vaikeusaste.

Kuvioista käy ilmi, että tässä kuvatun arvioinnin ja edellä esitetyn vertailun tulokset tekstien ymmärrettävyyssjärjestyksen suhteen vastaavat toisiaan. Helppomaksi arvioitiin haastattelu (teksti 2), jota useimmat pitivät hyvin helppona (kuusi koehenkilöä) tai helppona (neljä koehenkilöä) ja loputkin (kaksi koehenkilöä) melko helppona. Sisäryhmäläiset kuitenkin arvioivat haastattelun selvästi helpommaksi kuin ulkoryhmäläiset, sillä kuudesta sisäryhmäläisestä neljä piti sitä hyvin helppona, ulkoryhmäläisistä vain kaksi.

Haastattelun jälkeen tekstit tulivat järjestyksessä 1, 3 ja vaikeimpana 4. Pääkirjoitusta sisä- ja ulkoryhmäläiset arvioivat keskenään melko samankaltaisesti. Puolet molemmista ryhmistä piti tekstiä melko vaikeana loppujen vastausten jakautuessa lähes tasan hyvin helposta melko helppoon. Edellä esitetystä vertailusta, jossa viisi ulkoryhmäläistä ja yksi sisäryhmäläinen piti pääkirjoitusta toiseksi helpoimpana tekstinä, oli kyse tekstien keskinäisestä ymmärrettävyyssjärjestyksestä eikä niiden ymmärrettävyyssasteesta, jota tässä arvioitiin, joten tulokset eivät ole ristiriidassa keskenään.

Sisä- ja ulkoryhmäläisten erot näkyivät selkeimmin opetuskirjoituksen ja hartauskirjoituksen kohdalla: yksinkertaistaen voidaan todeta, että ne olivat helppoja ja sisäryhmäläisille ja vaikeita ulkoryhmäläisille. Opetuskirjoitusta ei kukaan pitänyt hyvin helppona - vain yksi sisäryhmäläinen piti sitä helppona. Muiden sisäryhmäläisten arviot jakautuivat melko helpon (kolme vastausta) ja melko vaikean (kaksi vastausta) kesken. Ulkoryhmäläisten arviot alkoivat melko helposta (kaksi vastausta) jatkuen hyvin vaikeaan saakka. Hartauskirjoitusta koskevat sisäryhmäläisten arviot jakautuivat melko tasaisesti skaalan helppoon päähän hyvin helposta melko vaikeaan. Ulkoryhmäläisten vastaukset taas olivat skaalan vaikeassa päässä ulottuen melko helposta hyvin vaikeaan.

Kuvioihin 1 - 4 kootuista vastauksista näkee selvästi, että sisäryhmäläiset arvioivat jokaisen koetekstin helpommaksi ymmärtää kuin ulkoryhmäläiset. Kukaan sisäryhmäläinen ei arvioinut mitään koetekstiä vaikeaksi tai hyvin vaikeaksi. Kaikki, jotka arvioivat tekstien keskinäisessä vertailussa vaikeimmiksi osoittautuneet tekstit, opetuskirjoituksen ja hartauskirjoituksen, vaikeaksi tai hyvin vaikeaksi, olivat ulkoryhmäläisiä.

7.1.3. Tekstien vaikeasti ymmärrettävät kohdat

Koehenkilöitä pyydettiin kertomaan, mitkä kohdat teksteissä olivat vaikeasti ymmärrettäviä. Ulkoryhmäläisten vaikeasti ymmärrettäviksi määrittelemistä kohdista kaikki yksittäiset sanat tai termit olivat uskonnolliseen kielenkäyttöön liittyviä ilmauksia. Vaikeat virkkeet olivat hankalia jo rakenteensa vuoksi, mutta niissä oli myös uskonnollisia ilmauksia. Hartauskirjoituksen (teksti 4) teksti oli vaikeaa muun muassa vanhahtavuutensa vuoksi. Havainto tukee Wiion (1994, 124) näkemystä, että sanatekijä eli sanojen valinta on tärkein kielellinen ymmärrettävyystekijä: juuri vaikeat, vierasperäiset ja oudot sanat vaikeuttavat ymmärtämistä eniten.

Teksti 1: pääkirjoitus

Tekstissä 1 viisi koehenkilöä huomautti eräästä pitkästä virkkeestä, jossa oli 28 sanaa ja joka oli rakenteeltaan hieman takaperoinen ("Sen hyväksymismenettelystä voi tässä vaiheessa vain toivoa, ettei..."). Myös tekstin kolmanneksi ja toiseksi viimeisiä virkkeitä pidettiin vaikeina. Niissä puhuttiin muun muassa "pelastuksen evankeliumista Kristuksessa" ja "Jumalan pyhän ilmoituksen perustasta".

Eräs sisäryhmäläinen piti viittaussuhteita vaikeina. Vaikeita ilmauksia olivat yksittäisten vastaajien mielestä "Helsingin hiippakunnan jakohanke", "Rooman ja luterilaisten oppikeskustelut", "Rooma" ("mikä katolisen kirkon elin neuvottelee"; "oliko kyseessä Rooman kaupunki vai roomalaiskatolisuus?"). Eräs pohti, mitä tarkoitettiin luterilaisten ja katolilaisten yhteisen linjan "ilmentämisellä". Hän ei ymmärtänyt heti myöskään "käsikirjakomiteaa" oikein, vaan oletti sen liittyvän "Yhteinen julistus -asiakirjaan".

Eräs sisäryhmäläinen ei tiennyt, mitä tarkoittavat "Yhteinen julistus -asiakirja", "vanhurskauttamisoppi", "raamattukysymys", "ekumenia", "käsikirjakomitean loppumietinnön käsittely" ja "parlamentti". Hän piti kirkkoon liittyviä termejä automaattisesti vieraina ilmauksina, joihin ei törmää raamattupiirissä tai arkikristillisyydessä. Hengellisesti aktiivinen henkilö, joka on mukana jonkin herätysliikkeen toiminnassa, ei siis välttämättä ole perillä kansainvälisistä kirkkojenvälisistä asioista tai suuresta kirkkolaitoksesta, jonka jäsen hän myös on.

Ulkoryhmäläisten vastauksissa vaikeasti ymmärrettäviksi ilmauksiksi mainittiin kirkkoon, kirkkojenvälisiin suhteisiin ja oppiin liittyvät ilmaukset "Yhteinen julistus", "vanhurskauttamisoppi" ja "ekumenia". Eräs vastaaja mielsi kirkon hallintoon liittyvän ilmauksen "kirkolliskokous" yhdeksi kertaluontoiseksi kokoukseksi. Hän luonnehti tekstin kieltä kapulakieleksi (josta mainitsi esimerkkinä ilmauksen "jumalanpalvelus- ja rukouselämä") ja kielenkäyttöä omituiseksi.

Teksti 2: haastattelu

Tekstissä 2 oli vaikeita kohtia vain yhden sisäryhmäläisen mielestä. Hän ei ymmärtänyt joissakin kohdissa asioiden keskinäisiä yhteyksiä tai ilmaisujen merkitystä. Hänelle vaikeasti ymmärrettävissä kohdissa ei ollut kysymys uskonnollisista ilmauksista. Eräs ulkoryhmäläinen totesi, että tekstissä ei ollut Raamatun tai uskonnon asioita, joita maallikko ei ymmärtäisi.

Teksti 3: opetuskirjoitus

Tekstin 3 vaikeasti ymmärrettäviksi kohdiksi sisäryhmäläisten joukossa mainittiin lyhenne "p.", joka tarkoittaa pyhää ("p. raamattu") ja "armon valo". Vuoden 1904 Sanansaattajasta lainatussa tekstiotteessa, joka oli osa koetekstiä, ymmärtämistä vaikeuttivat vanha kieli ja käänteinen lauserakenne. Eräs sisäryhmäläinen totesi pitkien lauseiden tekevän tekstistä raskassoutuisen. Hän ei ymmärtänyt yhdellä lukemisella kaikkia lauseita. Vaikeat lauserakenteet vaikeuttivat myös koko tekstiä.

Kolmen ulkoryhmäläisen mielestä tekstissä oli vaikeasti ymmärrettäviä kohtia, kolmen mielestä taas ei (heistä yksi totesi, että tekstiä lukiessa pitää keskittyä ja toinen kertoi, että asia selviää kun tekstin lukee kaksi, kolme kertaa). Eräs ulkoryhmäläinen totesi, että "teksti selittää itseään aika hyvin. Kun lukee toista kertaa, alkaa ymmärtämään". Toinen taas sanoi, että "täytyy olla perehtynyt näihin, että pystyy keskustelemaan. Loppujen lopuksi aika vaikea; ei yksittäistä kohtaa, vaan konteksti". Lisäksi pari ulkoryhmäläistä kiinnitti huomiota pariin heidän mielestään outoon tai omituiseen ilmaukseen ("varaus"; "ihmisen edellytykset nähtiin").

Tekstin 3 ulkoryhmäläisille vaikeat ilmaukset olivat yhtä lyhennettä lukuunottamatta nimenomaan evankelisuudelle tyypillisiä ilmauksia: "(koko) maailman autuus", "(koko) maailman pyhyys", "armon kirkastuminen", "yleinen vanhurskaus", "autuas", "vanhurskas", "pyhä" ja "evankelinen kristillisuus". Näistä viisi viimeksi mainittua ovat käytössä myös muissa kristillisissä yhteyksissä, mutta evankelisuudessa niitä suositaan aivan erityisesti. "Yleinen vanhurskaus" on luterilaiseen dogmatiikkaan kuuluva ilmaus. "Evankelisella kristillisyydellä" on muissa piireissä usein eri merkitys kuin evankelisuudessa. "Autuas", "vanhurskas" ja "pyhä" ovat Raamatun sanastoa. "Autuas" (ja autuus) on perinteisesti ollut evankelisuudessa niin aktiivisessa käytössä, että sillä on hyvin evankelinen leima (vanha evankelinen kysymys "Oletkos autuas?" vastaa nykysuomalaiselle tutumpaa kysymystä "Oletko uskossa?"). Lyhenteen "p." (= pyhä) käyttö on nykyisin harvinaista.

Teksti 4: hartauskirjoitus

Hartauskirjoituksen vaikeasti ymmärrettäviä kohtia olivat sisäryhmäläisten mukaan "kiiltopyhyys", "sulasta armosta" ja "hän on kerskauksemme". Eräälle vastaajalle ei eräs Raamatun vertaus auennut heti ("Tässä täytetään sana: "Minä olen oleva Israelille kuin kaste, se on kukoistava kuin lilja." Kristus Jeesus kastaa meitä Hengellänsä, virvoittaa ja tekee tuoreeksi, niin että me kukoistamme Jumalan edessä kuin Libanonin ruusut."). Kolme sisäryhmäläistä mainitsi tässä kohdassa tekstin vanhuuden. Se vaikeutti ymmärtämistä tai sen vuoksi lukiessa piti olla tavallista tarkempi.

Ulkoryhmäläisten mukaan vaikeita kohtia olivat "Libanonin ruusut" ("ovatko jotain erikoista lajia?"), "viheriöitsevä sypressi", "kaikeeseen omistaa", "omavanhurskaus", "Herran Henki" ("onko sama kuin Jumala?"), "vanhurskautettu"

ja "Kristus on kerskauksemme". Eräs totesi, että "vanhurskaudesta nuhtelu on outoa".

Tekstin ensimmäiset virkkeet ("Me tahtoisimme vaikka uskon varjolla omaan pyhyyteemmekin vähän turvata, ehkä salaa ja usein itsekään sitä huomaamatta --- " jne.) olivat vaikeita kolmen koehenkilön (yksi sisäryhmäläinen ja kaksi ulkoryhmäläistä) mielestä. Myös ulkoryhmäläisten joukossa kiinnitettiin huomiota tekstin vanhuuteen ja siihen, että tekstiä oli hidas lukea tai että se pitäisi lukea useampaan kertaan. Erään ulkoryhmäläisen mielestä jopa koko teksti on vaikea ymmärtää.

Tekstissä 4 olleet ulkoryhmäläisille vaikeasti ymmärrettävät ilmaukset "viheriöitsevä sypressi", "Herran Henki", "vanhurskautettu", "Kristus on kerskauksemme", "omavanhurskaus", "Libanonin ruusut" ovat Raamatun sanastoa tai sen pohjalta syntyneitä ilmauksia. Ilmaus "kaikekseen omistaa" on vanhahtavaa kieltä. Tekstin ensimmäinen virke oli myös vaikea erään ulkoryhmäläisen mielestä, samoin kolmas virke erään toisen ulkoryhmäläisen mielestä.

7.1.4. Peittääkö uskonnollinen erikoiskieli itse sanoman?

Teksteistä valittujen ilmausten selitystehtävän avulla pyrittiin varmistamaan, olivatko vastaajat ymmärtäneet tekstien keskeiset ilmaukset oikein. Näin oli mahdollista päästä käsiksi siihen, missä määrin he ylsivät syvemmän, päättävän ymmärtämisen tasolle Sanansaattajaa lukiessaan (ks. Vähäpassi & Takala 1986). Selitettäviä ilmauksia oli yhteensä 20. Niistä 15:n kohdalla sisäryhmäläiset saivat oikeaan osuneita selityksiä enemmän kuin ulkoryhmäläiset. Neljän ilmauksen kohdalla niitä oli ryhmällä saman verran. Yhden ilmauksen ("taivas-

toivo") ulkoryhmäläiset selittivät useammin täysin oikein kuin sisäryhmäläiset, joista osa määritteli termin epämääräisesti.

Osa selitettäväksi annetuista ilmauksista oli osoittautunut vaikeiksi jo siinä vaiheessa, kun koehenkilöitä pyydettiin itse poimimaan teksteistä vaikeasti ymmärrettäviä kohtia. Ulkoryhmäläiset löysivät koetekstien olennaisen sisällön kohtalaisen hyvin, vaikka näiden keskeisten ilmausten selittämisessä olikin vaikeuksia. Uskonnollinen erikoissanasto ei siis estänyt olennaisen sisällön, tekstien pelkistetyn pintasanoman, ymmärtämistä, vaikka vaikeuttikin sitä. Sen sijaan tekstien tarkempi sisältö, vivahteet, rivien välissä ilmaistut asiat ja viittaukset tekstin ulkopuolelle jäivät heille ilmeisen hämäräksi - toistavalta ymmärtämisen tasolta ei siis päästy pidemmälle (ks. Vähäpassi & Takala 1986).

Tutkimuskysymykseen, peittääkö "kaanaankieli" eli uskonnollinen erikoiskieli itse sanoman, on vastattava kahtalaisesti. Ulkoryhmäläiset pystyivät löytämään tekstien pintasanoman - se ei peittynyt uskonnollisen kielen alle - mutta itse asiassa se oli hyvin pelkistynyt ja usein jollakin tavalla "humanistinen" versio kristillisestä temasta. Esimerkiksi haastattelun (teksti 2) olennaisena sisältönä tunnuttiin pitävän sitä, että uskosta on apua elämän vaikeuksissa ja opetuskirjoituksesta (teksti 3) tarttui haaviin se, että kaikki ihmiset ovat tasa-arvoisia Jumalan edessä. Nämä ovat sinänsä oikeita asioita, mutta haastattelun ydin oli se, että Jumala kuljettaa ihmisiä usein koettelemusten kautta, jotta voisi antaa heille jotain kestäväää, ja opetuskirjoituksen mainitsema tasa-arvoisuus perustui siihen, että kaikki ihmiset ovat yhtä syntisiä, mutta yhtäläisesti sovitettuja Jeesuksen tähden. Ulkoryhmäläisten tulkinnat perustuivat skeemoihin, joita heillä oli valmiina ja jotka muistuttivat tekstien teemoja.

Kaikkien tekstien uskonnolliset ilmaukset olivat sisäryhmäläisille selvästi tutumpia kuin ulkoryhmäläisille. Jyrkimpiä erot olivat opetuskirjoituksessa ja

pääkirjoituksessa. Haastattelu osoittautui myös tässä suhteessa helpoimmaksi: ulkoryhmäläisetkin saivat paljon oikeita vastauksia. Tilanne vastaa Wittgensteinin näkemystä: jotta pääsisi todella sisälle uskonnolliseen kieleen, on oltava sisällä uskonnollisessa kielipelissä. Ulko- ja sisäryhmän eroja kuvaavat hyvin seuraavat kommentit:

- U3: "kaiken huippu viimeinen teksti: ei ymmärtänyt sanoja; vaikeita lauseita (esimerkiksi pääkirjoituksessa); yksittäiset sanat piti päätellä tekstistä (kuten englantia tai ruotsia lukiessa)".
- S2: "Tekstit nro 3 ja 4: hyvää kertausta sanaston kanssa: kaiken asian on aina tiennyt, nämä on perusasioita, joita täytyy aina kerrata (autuas, vanhurskas, usko) - pelastusasioita".

Siinä missä ulkoryhmäläinen oli jokseenkin eksyksissä ja painiskeli "vieraan kielen" kanssa, sisäryhmäläinen iloitsi siitä, että pääsi kertaamaan kristillisen uskon keskeisiä perusasioita ja -termejä.

Seuraavassa käydään läpi selitettävät ilmaukset malliselityksineen sekä koehenkilöiden onnistuminen selitystehtävässä.

Teksti 1: pääkirjoitus

Koehenkilöiltä kysyttiin, mitä heidän mielestään tarkoittavat seuraavat tekstissä 1 olleet ilmaukset: "vanhurskauttamisoppi", "Jumalan sana", "raamattukysymys", "pelastuksen evankeliumi Kristuksesta" ja "Jumalan pyhä ilmoitus". Sisäryhmäläiset saivat enemmän oikeita selityksiä neljän ilmauksen kohdalla. Ilmauksen "pelastuksen evankeliumi Kristuksesta" selityksissä molemmilla ryh-

millä oli neljä oikeaa vastausta. Ryhmien erot olivat suurimmat "Jumalan pyhän ilmoituksen" kohdalla: kaikki sisäryhmäläiset selittivät sen oikein, kun taas yksi ulkoryhmäläinen selitti sen osittain oikein ja muut väärin.

1) vanhurskauttamisoppi: oppi vanhurskauttamisesta, siitä kuinka Jumala vanhurskauttaa ihmisen eli pelastaa hänet joutumasta iankaikkiseen kadotukseen eli helvettiin, johon hän syntisenä eli Jumalasta erossa olevana muuten joutuisi.

2) Jumalan sana: Raamattu.

3) raamattukysymys: kiista siitä, mikä Raamattu on ja mikä on sen merkitys kristilliselle kirkolle. Pohjimmiltaan on kysymys siitä, onko Raamattu Jumalan vaikutuksesta syntynyt ilmoitus ihmiskunnalle vai onko se tavallinen ihmisten laatimien kirjoitusten kokoelma vai onko se osittain molempia. Jos Raamattu on Jumalan ilmoitus, se velvoittaa kirkkoa toimimaan sen antamien ohjeiden mukaisesti. Jos Raamattu on vain inhimillinen tuote, sillä voi olla vain samanlainen arvo kuin millä tahansa muulla teoksella. Raamattukysymys liittyy tieteelliseen raamatuntutkimukseen ja sen soveltamiseen kirkossa. Evankelisen herätysliikkeen näkemys on, että koko Raamattu on Jumalan sanaa, Jumalan ilmoitusta, ja herätysliikkeen kannalta ilmaus "raamattukysymys" tarkoittaa sitä, että tämä kristinuskon perinteinen näkemys kiistetään usein yliopistoteologian ja kirkon piirissä.

4) pelastuksen evankeliumi Kristuksesta: Raamatun sisältämä sanoma (evankeliumi = ilosanoma, hyvä sanoma), joka kertoo, että Jeesus Kristus on kuolemallaan sovittanut ihmiskunnan synnit, joiden vuoksi ihmiset ovat Jumalan vihan alaisia, ja siten hankkinut ihmisille mahdollisuuden pelastua eli päästä Jumalan yhteyteen.

5) Jumalan pyhä ilmoitus: Raamattu.

Teksti 2: haastattelu

Tekstistä 2 koehenkilöiden piti selittää ilmaukset: "taivastoivo", "Jumalan koulu", "uskoontulo", "Riikka sai omistaa armon" ja "Kristus on hänet lunastanut". Ulkoryhmäläiset selittivät "taivastoivon" useammin täysin oikein kuin sisäryhmäläiset. Ulkoryhmäläisille vaikein oli ilmaus "Riikka sai omistaa armon", jonka selitti oikein kaksi ryhmäläistä.

1) taivastoivo: kristityn toivo, itse asiassa usko, että hän pääsee kuolemansa jälkeen Jumalan luo ikuiseen elämään, taivasten valtakuntaan.

2) Jumalan koulu: vastoinkäymiset ja vaikeudet, joissa ja joiden avulla Jumala opettaa ihmiselle jotakin esimerkiksi Jumalan ja ihmisen suhteesta, uskosta tms.

3) uskoontulo: ihminen uskoo evankeliumin eli sen, että Jeesus Kristus on sovittanut hänen syntinsä, ja pääsee Jumalan lapseksi, yhteyteen Jumalan kanssa; samaa tarkoittavia ilmauksia ovat uudestisyntyminen, kasteen armoon palaaminen, parannuksen armon saaminen jne.

4) Riikka sai omistaa armon: Riikka uskoi, että Jumala antaa hänen syntinsä anteeksi. Jumala antaa synnit anteeksi Jeesuksen sovitustyön perusteella armosta, ilman että ihminen voi itse myötävaikuttaa asiaan millään tavalla.

5) Kristus on hänet lunastanut: Hänen ei tarvitse joutua ikuiseen kadotukseen, koska Kristus on ostanut hänet vapaaksi. Ihmisen synty on ikään kuin velka, ja

Kristuksen kuolema on Jumalalle annettu lunastusmaksu, jolla ihminen vapautetaan velastaan eli syyllisyydestään.

Teksti 3: opetuskirjoitus

Tekstin 3 selitettävät ilmaukset olivat: "autuas", "vanhurskas", "evankelinen kristillisyys", "uskon kappale" ja "armon kirkastuminen". Näistä ilmauksista kolme ensimmäistä olivat ulkoryhmäläisille selvästi vaikeampia kuin sisäryhmäläisille. "Evankelisen kristillisyyden" tiesivät kaikki sisäryhmäläiset, mutta se meni väärin kaikilta ulkoryhmäläisiltä.

1) autuas: pelastettu; evankeliumin uskonut, uudestisyntynyt ihminen, uskova, kristitty.

2) vanhurskas: Jumalalle kelpaava; ihminen, joka on saanut syntinsä anteeksi.

3) evankelinen kristillisyys: tässä evankelinen herätysliike ja sen edustama kristinuskon tulkinta. Evankelisella kristillisyydellä saatetaan muissa kristillisissä piireissä tarkoittaa myös 1) yleensä protestanttista tai 2) herätyskristillistä, evankelikaalista kristillisyyttä (engl. evangelical). Sanan *evankelinen* perusmerkitys on 'evankeliumiin perustuva, evankeliumin mukainen'.

4) uskon kappale (po. uskonkappale): 1) uskontunnustuksen osa, uskonkohta. Niitä on Jumalan persoonien ja heidän toimintansa mukaisesti kolme: ensimmäinen uskonkappale Isästä ja luomisesta, toinen uskonkappale Pojasta ja lunastuksesta ja kolmas uskonkappale Pyhästä Hengestä ja pyhityksestä; 2) myös opin-kappale, opinkohta, oppi.

5) armon kirkastuminen: joko 1) ei-uskovan uskoontulo tai 2) uskon tai uskonelämän uudistuminen, jossa evankeliumin merkitys kirkastuu tai selkiytyy uskovalle aiempaa paremmin tai palaa uudelleen mieleen sen oltua välillä jollakin tavalla pimennossa.

Teksti 4: hartauskirjoitus

Tekstistä 4 koehenkilöitä pyydettiin selittämään ilmaukset: "liha", "syntinen", "meidät on istutettu jo kasteessa (tähän "viheriöitsevään sypressiin") Jeesukseen", "hänet me (nytkin) uskolla päällemme puemme" ja "profetia". Kaikki olivat ulkoryhmäläisille selvästi vaikeampia kuin sisäryhmäläisille.

1) liha: tässä ihmisen syntinen olemus, joka vastustaa Jumalaa ja on heikko vastustamaan syntiä ja kiusauksia. Vastakohtana "henki", Jumalan Hengen uskossa aikaansaama, uudestisyntymisessä syntynyt uusi ihminen. Lihalla voidaan tarkoittaa myös yleensä elollisia olentoja tai ihmisiä.

2) syntinen: Jumalaa vastustava ja Jumalan tahdon vastaisesti elävä. Luterilainen uskontulkinta korostaa, että syntiinlankeemuksesta lähtien syntisyys on pohjimmiltaan olemuksellista eli perisyntiä (syntisyys periytyy niin että kaikki ihmiset syntyvät olemukseltaan syntisinä), mikä puolestaan aiheuttaa tekosynnit eli Jumalan tahdon vastaiset teot.

3) meidät on istutettu jo kasteessa (tähän "viheriöitsevään sypressiin") Jeesukseen: kaste on Jumalan teko, jossa hän yhdistää ihmisen Jeesukseen. Kasteessa Jumala uudestisyntyyttää ihmisen, ts. lahjoittaa ihmiselle syntien anteeksi-antamisen ja pelastavan uskon ja kaikki muut lahjansa.

4) hänet me (nytkin) uskolla päällemme puemme: Jumalan lahjat otetaan vastaan uskomalla Jumalaan ja luottamalla siihen, mitä hän on luvannut. Näin myös Jeesus ja hänen lahjansa tulevat ihmisen "omaisuudeksi", kun hän uskoo. Kastetta kuvataan Raamatussa Kristuksen pukemiseksi ihmisen päälle.

5) profetia: Jumalan ihmisille edelleen välitettäväksi antama sanoma, joka saattaa kohdistua nykyhetkeen tai tulevaisuuteen. Profetioita on Vanhassa ja Uudessa testamentissa. Kristikunnassa on erimielisyyttä siitä, voiko profetioita ilmetä vielä nykyäänä.

Seuraaville sivuille on koottu tulokset keskeisten ilmausten selitysten oikeellisuudesta. Tulokset esitellään koehenkilöittäin taulukossa 1 ja koeteksteittäin kuvioissa 5 - 8. Taulukkoon 2, joka on tutkimuksen liitteenä 5, on koottu tulokset koeteksteittäin ja koehenkilöryhmittäin.

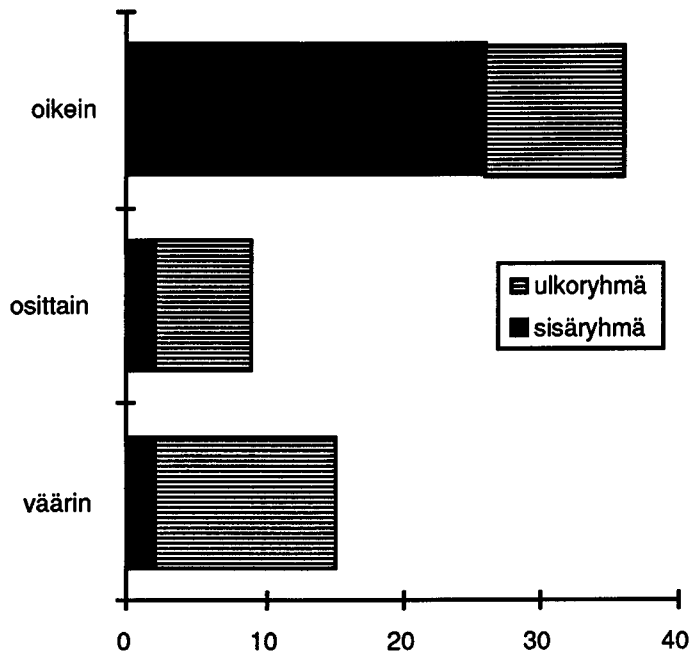
	Ilmauksia selitetty oikein	Ilmauksia selitetty osittain oikein tai puutteellisesti	Ilmauksia selitetty väärin
S1	12	7	1
S2	17	2	1
S3	16	4	-
S4	17	3	-
S5	15	3	2
S6	15	5	-
U1	6	11	3
U2	7	7	6
U3	4	6	10
U4	5	6	9
U5	10	5	5
U6	10	8	2

Taulukko 1. Keskeisten ilmausten selitysten oikeellisuus koehenkilöittäin.

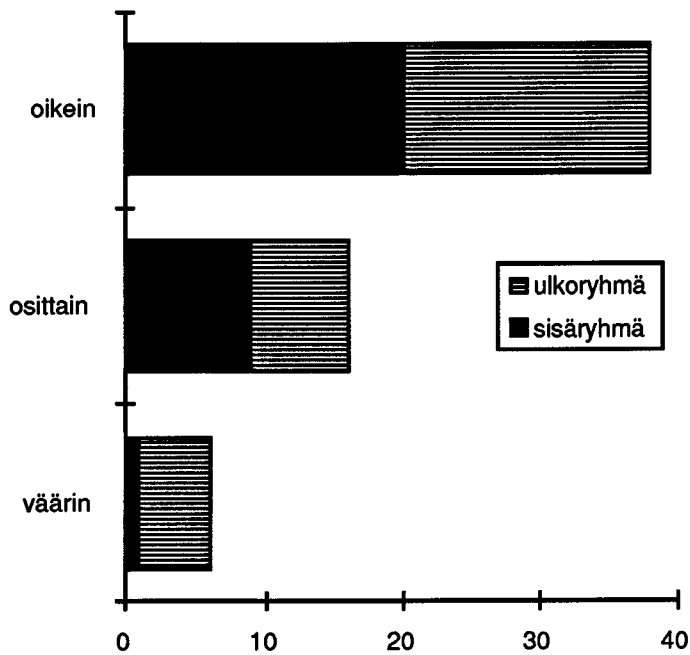
Keskeisten ilmausten selitystehtävän tuloksista kävi ilmi, että sisäryhmäläiset hallitsivat ilmaukset kauttaaltaan paremmin kuin ulkoryhmäläiset - sisäryhmän huonoinkin tulos (12 oikeaa selitystä 20:stä) oli parempi kuin ulkoryhmän paras tulos (10 oikeaa selitystä). Sisäryhmäläiset osasivat antaa oikean selityksen keskimäärin 15,3 ilmaukseen 20:stä, kun taas ulkoryhmäläiset onnistuivat selittämään oikein keskimäärin 7 ilmausta. Heikoimmat tulokset saivat ulkoryhmäläiset U3 ja U4, joista toinen oli akateemisen koulutuksen saanut nainen ja toinen ei-akateeminen mies.

KESKEISTEN ILMAUSTEN SELITYSTEN OIKEELLISUUS KOETEKSTEITTÄIN

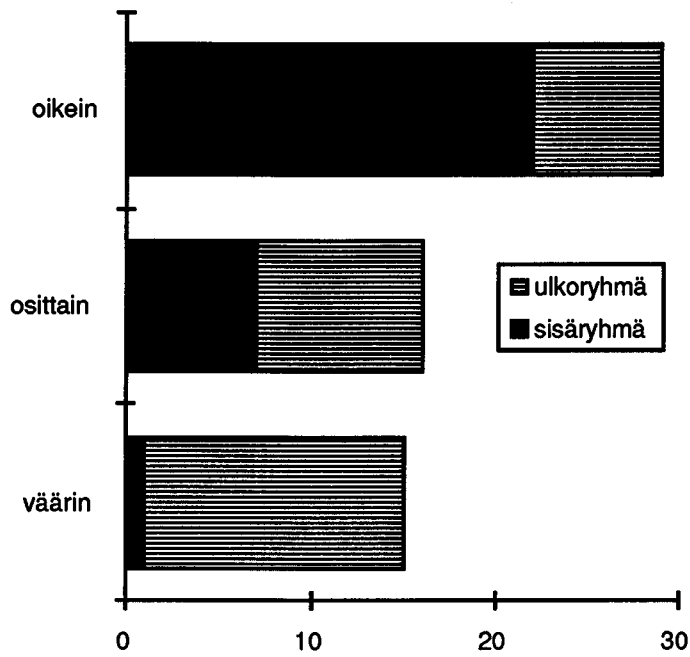
Vaaka-akselissa selitysten lukumäärä.

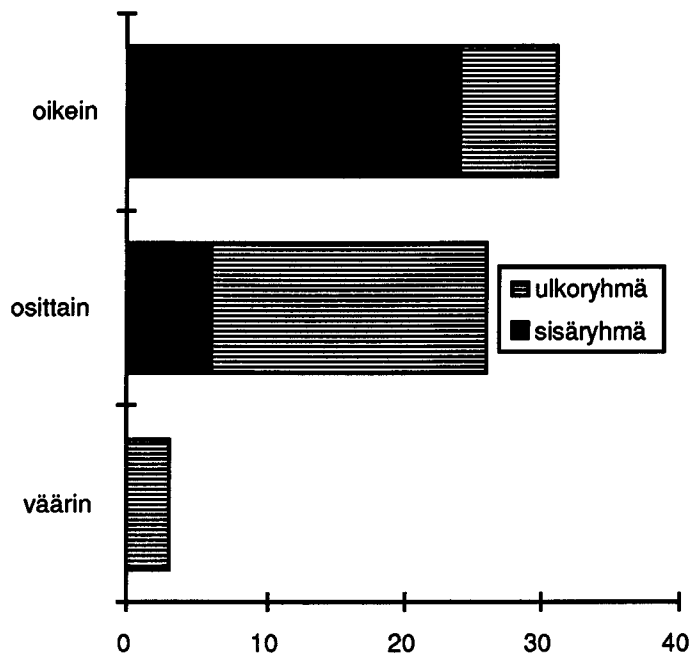
Kuvio 5. Tekstin 1 (pääkirjoitus) keskeisten ilmausten selitysten oikeellisuus.

Kuvio 6. Tekstin 2 (haastattelu) keskeisten ilmausten selitysten oikeellisuus.

Kuvio 7. Tekstin 3 (opetuskirjoitus) keskeisten ilmausten selitysten oikeellisuus.

Kuvio 8. Tekstin 4 (hartauskirjoitus) keskeisten ilmausten selitysten oikeellisuus.

Kustakin koetekstistä oli selitettävänä viisi ilmausta, joten 12 koehenkilöltä tuli yhden tekstin ilmauksiin yhteensä 60 selitystä. Jokaisen koetekstin kohdalla sisäryhmäläiset osasivat antaa enemmän oikeita selityksiä kuin ulkoryhmäläiset. Tämä on linjassa koehenkilöiden tekstien vaikeusasteesta antamien arvioiden kanssa, sillä sisäryhmäläiset arvioivat kaikki tekstit helpommiksi kuin ulkoryhmäläiset.

Pääkirjoituksen ja opetuskirjoituksen yhteydessä annettiin eniten vääriä selityksiä; molempiin niitä tuli yhteensä 15 eli neljäsoset kaikista. Pääkirjoituksen kohdalla tapahtui mielenkiintoinen ilmiö: ulkoryhmäläiset olivat arvioineet pääkirjoituksen helpommaksi ymmärtää kuin hartauskirjoituksen, mutta heidän selityksensä pääkirjoituksen keskeisten ilmausten merkityksestä menivät väärin huomattavasti useammin kuin hartauskirjoituksen selitykset. Ulkoryhmäläisten pääkirjoituksen ilmausten selityksistä oli vääriä 13, kun taas hartauskirjoituksen selityksistä vain kolme.

Parhaiten koehenkilöt osasivat selittää haastattelun ilmaukset. Koehenkilöt olivatkin arvioineet haastattelun helpoimmaksi tekstiksi. Tämän tekstin selitysten oikeellisuudessa sisä- ja ulkoryhmäläisten väliset erot olivat pienimmät, mutta silti sisäryhmäläiset hallitsivat ilmaukset paremmin. Sisäryhmäläiset saivat 20 oikeaa selitystä ja ulkoryhmäläiset 18. Osittain oikeita tai puutteellisia selityksiä sisäryhmäläiset saivat yhdeksän ja ulkoryhmäläiset seitsemän. Sisäryhmäläisten selityksistä oli väärin yksi ja ulkoryhmäläisten selityksistä viisi.

Ehkä hieman yllättäen hartauskirjoitukseen tuli vähiten täysin vääriä selityksiä. Sisäryhmäläiset eivät selittäneet väärin kertaakaan ja ulkoryhmäläisetkin antoivat vain kolme väärää selitystä. Hartauskirjoituksen teksti oli vanhin, 1800-luvulta peräisin oleva F. G. Hedbergin kirjoitus, jonka kieli oli leimallisimmin

uskonnollista ja sisälsi eniten uskonnollista kuvakieltä ja Raamatusta peräisin olevia ilmauksia.

7.1.5. Miten lukijat tulkitsevat uskonnolliset ilmaukset?

Teksteistä valittujen ilmausten selitystehtävän avulla pyrittiin tutkimaan myös sitä, miten koehenkilöt tulkitsivat uskonnollisia ilmauksia, jos he eivät tunteet niitä ennalta tai löytäneet selitystä teksteistä. Näissä väärin menneissä selityksissä olikin joitakin yhteisiä yleisiä piirteitä. Kun koehenkilö ei tuntenut kysyttyä ilmausta, hän saattoi yrittää päätellä sen merkitystä jonkin sitä sivuavan käsitteen avulla, mikä kuitenkin johti harhaan. Kyse on skeemateorian kuvaamasta toiminnasta: aiemmasta kokemuksesta etsitään jokin yhtymäkohta uuteen ilmaukseen ja rakennetaan tulkinta sen varaan. Esimerkiksi tekstistä 1 kysyttiin, mitä tarkoittaa "vanhurskauttamisoppi". Eräs ulkoryhmäläinen totesi, että vanhurskas on uskova ihminen, joten vanhurskauttamisoppi tarkoittaa uskonoppia. Uskonopista eli dogmatiikasta ei kuitenkaan ole kysymys.

Samantapainen oli tilanne, kun tekstistä 3 kysyttiin "evangelisen kristillisyyden" merkitystä. Kaikki sisäryhmäläiset antoivat oikean selityksen (evankelinen herätysliike ja sen edustama kristinuskon tulkinta) ja kaikki ulkoryhmäläiset väärän. Ulkoryhmäläisten selityksissä vastausta haettiin tutummista termeistä *evankeliumi* ja *evankelista* ja pääteltiin esimerkiksi, että evankelinen kristillisuus on evankeliumeihin perustuvaa ja uskovaa kristillisyyttä tai kristillisyyttä, joka pitää tärkeänä evankeliumin levitystä ja lähetystyötä, tai kristillisyyttä, jolle tärkeitä asioita ovat evankelistat, sanan vieminen ja levittäminen. Sanan *evankelinen* yleinen perusmerkitys on 'evankeliumiin perustuva, evankeliumin mukainen', joten nämä tulkinnat evankelisesta kristillisyydestä ovat sinänsä ymmärrettäviä, mutta tässä yhteydessä vääriä, koska tekstissä ilmauksella tarkoitettiin

nimenomaan tiettyä herätysliikettä. Näitä tulkintoja ei tee tässä yhteydessä oikeiksi sekään, että evankelinen herätysliike itse haluaa olla 'evankeliumiin perustuva' ja 'evankeliumin mukainen'.

Joidenkin ilmauksien ymmärtämisessä sisäryhmäläisten ja ulkoryhmäläisten välillä näkyi hyvin selkeitä eroja, joiden voidaan katsoa johtuvan heidän erilaisesta suhteestaan kristinuskoon ja evankelisuuteen. Tekstissä 1 ollut ilmaus "Jumalan pyhä ilmoitus" oli synonyymi samassa tekstissä olleelle "Jumalan sanalle" eli Raamatulle. Kaikki sisäryhmäläiset selittivät ilmaukset oikein molemmissa kohdissa. Ulkoryhmäläisistä kaksi selitti oikein "Jumalan sanan" ja loput neljäkin osittain oikein tai puutteellisesti, mutta kukaan heistä ei osannut selittää oikein "Jumalan pyhää ilmoitusta" - yksi ulkoryhmäläinen selitti sen osittain oikein ja muut väärin. Raamatun - ja nimenomaan koko Raamatun - ymmärtäminen Jumalan ilmoitukseksi eli Jumalan sanaksi on erittäin olennainen osa evankelista uskonnäkemyistä, mutta se on yhä harvinaisemmaksi käyvä näkemys moniarvoistuvassa, postmodernissa Suomessa, myös Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa.

Samanlainen selvä kahtiajako oli tekstissä 3 olleiden perievankelisten ilmausten "autuas" ja "vanhurskas" kohdalla. "Autuaan" selitti oikein neljä sisäryhmäläistä ja loput kaksikin osittain oikein. Ulkoryhmäläisistä ilmauksen selitti oikein kaksi henkilöä loppujen neljän selittäessä sen väärin. Väärin menneissä selityksissä viitattiin lähinnä "autuaan" peruserkitykseen, 'onnelliseen', kun sanan sisältö evankelisuudessa on osallisuus Jumalan suomasta pelastuksesta ja nimenomaan siitä johtuva onnellisuus. "Vanhurskaan" selittivät oikein kaikki sisäryhmäläiset, mutta ei yksikään ulkoryhmäläinen. Puolet ulkoryhmäläisistä selitti sen osittain oikein tai puutteellisesti ja puolet väärin. Ulkoryhmäläiset ymmärsivät vanhurskaan lähinnä hyväksi, oikeamieliseksi ihmiseksi. Heidän vastauksistaan puuttui kokonaan sen keskeinen Jumala-ulottuvuus. Vanhurs-

kas tarkoittaa ihmistä, joka kelpaa Jumalalle, ei oman hyvyytensä tai hurskauteensa vuoksi (koska sellaista ei kenelläkään ole), vaan päinvastoin Jeesuksen sovitustyön vuoksi - ihmisen todellisesta syntisyydestä huolimatta.

Tekstissä 4 olleen ilmauksen "liha" selityksissä oli myös esillä sama jako. Sisäryhmäläiset korostivat, ettei ilmaus tarkoita fyysistä lihaa tai ihmisruumista tai ainakaan vain sitä, vaan kyseessä on ihmisen Jumalan-vastainen perusolemus, niin sanottu vanha minä, vanha aatami. Ulkoryhmäläisistä useimmat sen sijaan liittivät "lihan" ihmisen ruumiiseen, fyysiseen olemukseen sekä vietteihin ja haluihin, eivätkä puhuneet ihmisen ja Jumalan välisestä suhteesta tässä yhteydessä mitään.

Jumala-ulottuvuus puuttui ulkoryhmäläisten selityksistä myös tekstissä 4 olleen ilmauksen "profetia" kohdalla. Viisi ulkoryhmäläistä piti sitä ennustuksena tai ennusteena tai jopa näkynä tulevasta tai lupauksena paremmasta, mutta he eivät kytkeneet siihen sitä olennaista asiaa, että kyseessä on Jumalan ihmisille antama sanoma. Kuvatunlainen dikotomia sisä- ja ulkoryhmäläisten vastausten välillä ilmentää hyvin Wittgensteinin korostamaa kuilua uskonnollisen kielen ymmärtämisessä.

Toisinaan jokin tuntematon abstrakti ilmaus toi useiden lukijoiden mieleen saman asian, joka ei kuitenkaan ollut oikea selitys. Kun tekstistä 1 kysyttiin "raamattukysymyksen" merkitystä, yhdelle sisäryhmäläiselle ja neljälle ulkoryhmäläiselle tuli mieleen Raamatun kääntäminen yleensä tai uusi raamatunkäännös. Tälle ilmiölle löytyy jälleen selitys skeemateoriasta. Lukijat tavoittivat aiemmista kokemuksistaan ja tietovarastoistaan kysytyyn aihepiiriin liittyvän asian ja sovelsivat sitä luettuun (Vähäpassi 1987, 26 - 27).

Joissakin kohdissa käsitys kysytyn ilmauksen merkityksestä jäi hyvin hämäräksi. Esimerkiksi tekstissä 1 olleesta ilmauksesta "pelastuksen evankeliumi Kristuksesta" eräs ulkoryhmäläinen totesi, että "Uusi testamentti tulee mieleen, pääsiäisen ajan tapahtumat". Samassa tekstissä "Jumalan pyhä ilmoitus" sai erään ulkoryhmäläisen miettimään, että "oisko helluntain tapahtumia, Jumala ilmoitti silloin jotain". On mahdoton kuvitella, että teksti avautuisi kokonaisuutenakaan kovin hyvin, jos osa ilmauksista jää näin vieraiksi.

7.2. Tekstien ja lehden kiinnostavuus

7.2.1. *Tekstien kiinnostavuus*

7.2.1.1. Tekstit toisiinsa verrattuna

Tekstien kiinnostavuutta arvioitiin kahdella tavalla: koehenkilöitä pyydettiin 1) laittamaan koetekstit kiinnostavuusjärjestykseen ja 2) asettamaan kukin teksti heti sen lukemisen jälkeen annetulle kiinnostavuuskaalalle.

Kun koehenkilöitä pyydettiin asettamaan koetekstit järjestykseen kiinnostavuuden perusteella, ne sijoittuivat jatkumolle kiinnostavimmasta vähiten kiinnostavaa enemmistön näkemysten perusteella seuraavasti:

kiinnostavin   2   3/4   4/3   1   vähiten kiinnostava

Kiinnostavimpana koetekstinä pidettiin tekstiä 2 eli haastattelua, jonka valitsi kahdeksan koehenkilöä (neljä sisäryhmäläistä ja neljä ulkoryhmäläistä) seuraavanlaisilla perusteluilla:

- S2: "tekstissä numero 2 on iso kuva, joka herättää kiinnostuksen".
- S3: "perhe kertoo omakohtaisia juttuja, vetoaa tämänhetkiseen elämäntilanteeseen".
- S5: "ihmiselämään, arkipäivän elämään liittyvä aihe".
- S6: "koskettavin".
- U2: "tämän ymmärsi, helppo".
- U4: "henkilötarinat lukee ekana lehdistä, nopea ja helppo lukea - selvä ykkönen".
- U5: "lööpinbongaajan teksti".
- U6: "itseni ymmärrettävissä".

Toiseksi kiinnostavimmaksi arvioitiin tasavahvasti tekstit 3 ja 4, joilla molemmilla oli neljä kannattajaa.

Tekstin 3 (opetuskirjoitus) kannattajat perustelivat valintaansa seuraavasti:

- S1: "yritystä; tarkoitus selittää ilman kapulakieltä".
- S4: "tästä voi saada eväitä selittää miten nämä hommat menee; selkiyttää".
- U4: "oli paljon kaikenlaista, mitä ei ole paljon ajatellutkaan; armo ja rakkaus koskee kaikkia; paljon pohdintaa - selvä kakkonen".

Tekstin 4 (hartauskirjoitus) kannattajat puolestaan perustelivat valintaansa seuraavilla seikoilla:

- S3: "hartausarvo arvokas itselleni".
- S5: "selkeä kannanotto vanhurskaudesta ja omavanhurskaudesta".
- U2: "tavallaan mielenkiintoinen".
- U5: "vanhuus".

Kolmanneksi kiinnostavimpana tekstinä viisi koehenkilöä piti tekstiä 3. Tekstiä 4 kannatti tälle sijalle neljä koehenkilöä.

Yli puolet koehenkilöistä (neljä sisäryhmäläistä ja kolme ulkoryhmäläistä) piti vähiten kiinnostavana tekstiä 1 eli pääkirjoitusta. Valinnan perusteluja olivat muun muassa seuraavat:

- S1: "kapulaa ja kuivaa, hyvin liturgista huonossa mielessä".
- S4: "ei ei-kiinnostava; pääkirjoituksessa linjanveto, tulee kuivasti, ettei lue sitä tästä; kolme viimeistä virkettä voisi liittää mihin vaan [pääkirjoitukseen?]"
- S5: "ei koskettanut omaa elämää pätkääkään".
- U2: "hyppäili asiassa".
- U5: "harvoin mielenkiintoa".

Human interest -aihe ei kuitenkaan vedonnut kaikkiin: tekstiä 2 piti vähiten kiinnostavana yksi ulkoryhmäläinen, joka totesi siitä, että "ei mitään erityisen huomiota kiinnittävää, tarina tuhansien joukosta".

Tekstien kiinnostavuus ja ymmärrettävyys nivoutuvat yhteen siten, että teksti 2 eli haastattelu arvioitiin sekä kiinnostavimmaksi että ymmärrettävimmäksi tekstiksi. Syinä olivat, että siinä käsiteltiin koskettavaa, ihmisläheistä aihetta eikä siinä ollut kovin vaikeaa uskonnollista sanastoa. Vähiten kiinnostava oli koehenkilöiden mielestä teksti 1 eli pääkirjoitus, jossa käsiteltiin keskivertosuo-

malaisen jokapäiväisen elämän kannalta kaukaista aihetta, kirkolliskokousta. Tätä tekstiä piti neljä koehenkilöä myös vaikeimmin ymmärrettävänä. Viisi koehenkilöä kuitenkin piti vaikeimmin ymmärrettävänä tekstiä numero 4, joka oli F. G. Hedbergin kirjoittama vanha, runsaasti kuvallista uskonnollista sanastoa sisältänyt hartauskirjoitus.

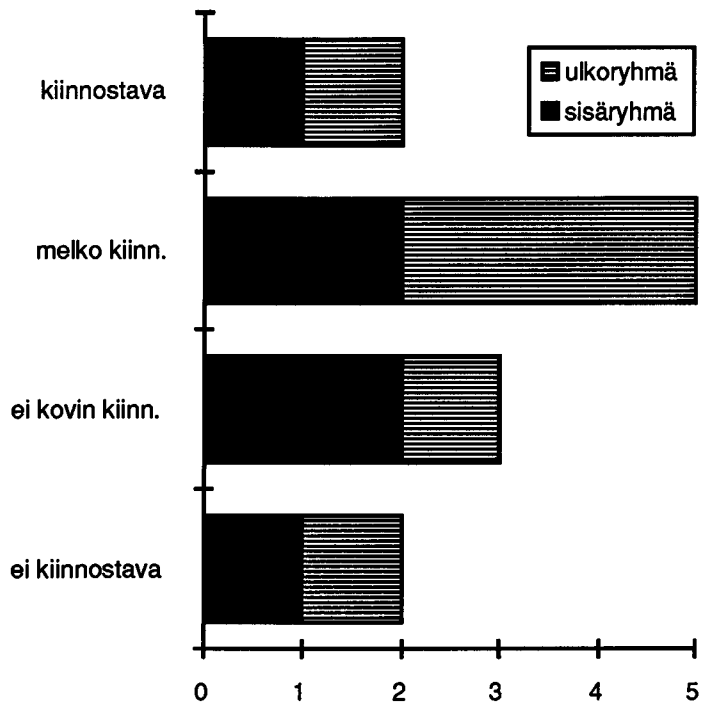
7.2.1.2. Tekstien kiinnostavuusaste

Koehenkilöitä pyydettiin arvioimaan tekstien kiinnostavuusastetta myös yksitellen heti kunkin tekstin luettuaan. Tällöin tekstejä ei suhteutettu toisiinsa, vaan arviot sijoitettiin annetulle skaalalle. Arviot tekstien kiinnostavuudesta on esitetty oheisissa kuvioissa 9 - 12. Kuvioiden pystyakselissa on arviointiskaala ja vaakakselissa koehenkilöiden lukumäärä.

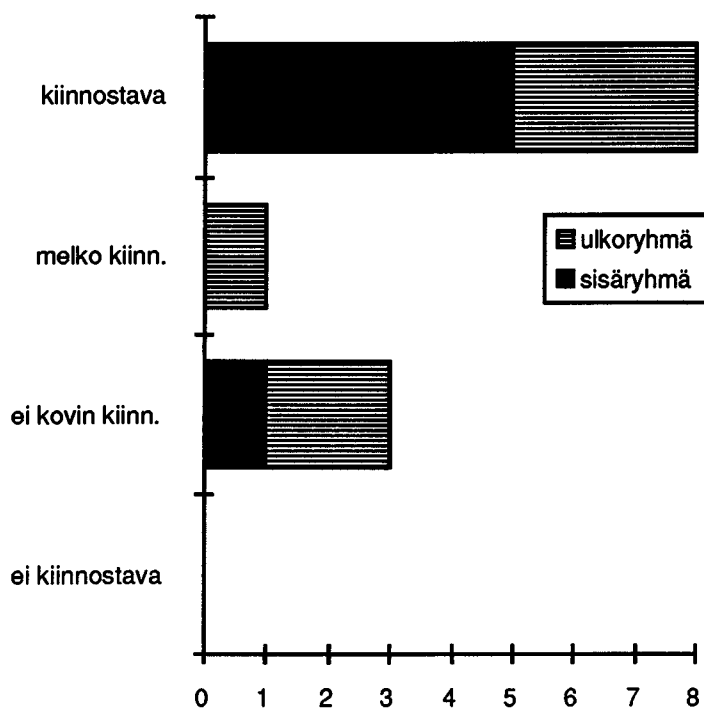
KOETEKSTIEN KIINNOSTAVUUSASTE TEKSTEITTÄIN ARVIOITUNA

"Kuinka kiinnostava lukemasi teksti mielestäsi oli?"

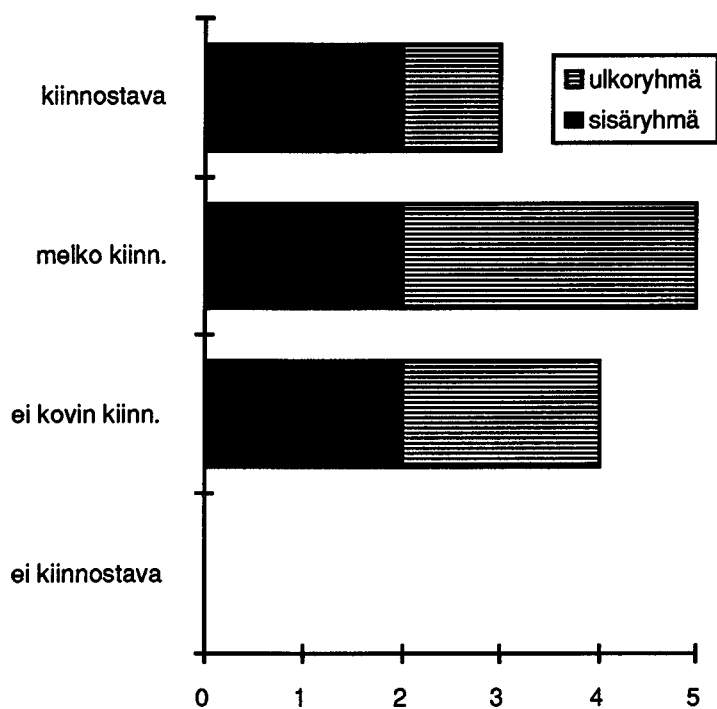
Vaaka-akselissa koehenkilöiden lukumäärä.

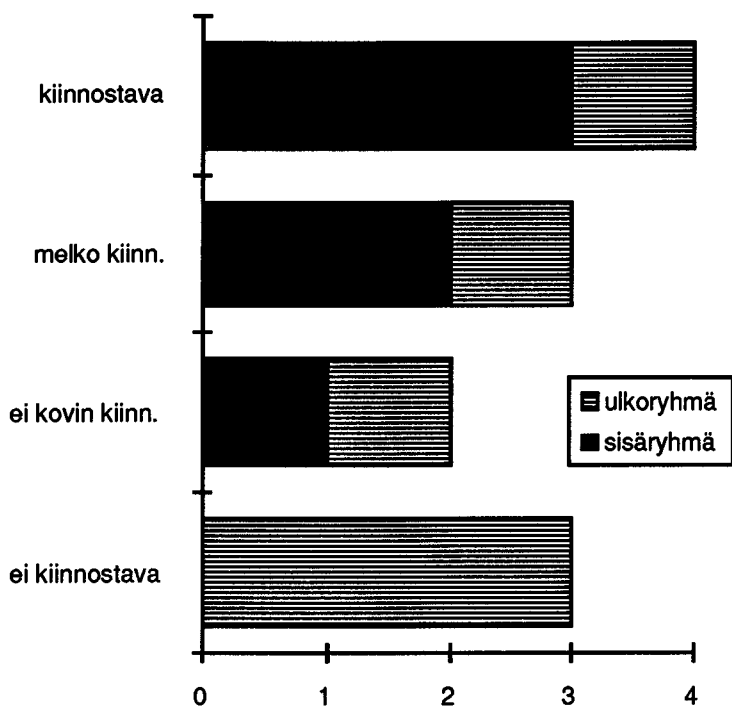
Kuvio 9. Tekstin 1 (pääkirjoitus) kiinnostavuusaste.

Kuvio 10. Tekstin 2 (haastattelu) kiinnostavuusaste.

Kuvio 11. Tekstin 3 (opetuskirjoitus) kiinnostavuusaste.

Kuvio 12. Tekstin 4 (hartauskirjoitus) kiinnostavuusaste.

Myös tämän teksteittäin tehdyn kiinnostavuusarvioinnin perusteella teksti 2 eli haastattelu oli kiinnostavin, sillä kahdeksan koehenkilöä arvioi sen kiinnostavaksi.

Pääkirjoituksen ja opetuskirjoituksen kiinnostavuus oli sisä- ja ulkoryhmäläisten silmissä lähes identtinen: vastaukset jakautuivat molempien tekstien kohdalla yhtä vastaajaa lukuunottamatta yhtä tasaisesti molemmissa ryhmissä.

Helppouden ja kiinnostavuuden välillä oli havaittavissa selvä yhteys. Ulkoryhmäläisten arvion mukaan helppo teksti eli haastattelu oli heistä myös kiinnostava, kun taas hartauskirjoitus oli vaikea ja eikä se ollut kiinnostava. Sisäryhmäläisille se oli helppo ja kiinnostava. Kolme ulkoryhmäläistä piti hartauskirjoitusta ei kiinnostavana ja yksi ei kovin kiinnostavana, kun sisäryhmäläisistä kolme piti sitä kiinnostavana ja kaksi melko kiinnostavana. Aiemmassa vaikeustasoarvioinnissa ulkoryhmäläiset yhtä lukuunottamatta pitivät hartauskirjoitusta vähintäänkin melko vaikeana. Sisäryhmäläisille se oli ollut selvästi helpompi.

7.2.2. Aiemmat kokemukset lehdestä

Kaikki sisäryhmäläiset tunsivat Sanansaattajan. Ulkoryhmäläisistä lehteä ei tuntenut kuin yksi henkilö, joka oli nähnyt lehden aikaisemmin ja joskus selannut sitä kylässä. Sisäryhmäläisistä kaikki olivat myös lukeneet Sanansaattajaa, jotkut aktiivisesti jo lapsena ja eräskin siitä lähtien kun oli oppinut lukemaan. Yksi heistä oli lukenut lehteä muutaman viime vuoden ajan, toinen viimeiset 10 vuotta. Joku taas oli lukenut 10 vuotta sitten säännöllisesti, mutta siirtynyt sittemmin kursoriseen lukuun.

Sisäryhmäläisistä lehti tuli viidelle kuudesta - lehti oli tullut heistä neljän lapsuudenkotiinkin. Kuudennenkin lapsuudenkotiin se oli tullut seurakunnan tilauksena. Tutkimusajankohtaan mennessä lehti oli tullut haastatelluille vajaan vuodesta muutamaan vuoteen. Niistä viidestä sisäryhmäläisestä, joille lehti tuli, neljä oli tilannut sen itse. Viidennelle tädit olivat tilanneet sen joululahjaksi.

Sanansaattajan tilaamista koehenkilöt perustelivat keskenään samaan tyyliin. Tilaamista pidettiin asiaan kuuluvana, kun henkilö lukeutuu evankelisuuteen. Lehteä tilataan jopa siksi, että se on aina tullut ja koska halutaan kannattaa sitä tai evankelista liikettä. Syinä mainittiin myös halu pysyä perillä siitä, mitä evankelisuudessa tapahtuu. Eräs koehenkilö totesi, että tutut asiamiehet ovat saaneet tilaamaan lehden ja että ainakin yksi hengellinen lehti pitää tulla kotiin. Tärkeää on myös, että menosivuilta näkee liikkeen tapahtumat. Lehdestä saa myös raamattuopetusta, jos ei ehdi osallistumaan raamattutunteihin.

Kukaan sisäryhmäläisistä ei ollut tilannut Sanansaattajaa lahjatilauksena muille. Yksi oli tilannut jollekulle lahjaksi lastenlehti Vinkin ja joku nuortenlehti Nuottaa.

7.2.3. Lehden herättämät reaktiot

7.2.3.1. Kenelle tekstit on tarkoitettu?

Sisäryhmäläiset arvioivat enimmäkseen, että koetekstit on tarkoitettu lehden vakiotilaaajille, evankeliselle kansalle. (S6: "evankelisen liikkeen ihmisille, jotka on perinteessä kiinni, tuntee termit; evankelinen oppi tulee esille, Hedberg tulee

esille".) Yksi heistä mainitsi tekstien 2, 3 ja 4 kohderyhmäksi "rivikansalaiset". Muutamat pitivät pääkirjoitusta sopivana lähinnä papeille, teologeille, maallikkosaarnaajille ja teologiasta kiinnostuneille. Opetuskirjoituksesta ymmärsi erään vastaajan mielestä jokainen jotakin, koska se oli hänen mukaansa hyvin selitetty, mutta toisen vastaajan mielestä taas vaadittiin teologista tietämystä, että siitä saisi jotain irti. Eräs sisäryhmäläinen piti kaikkia koetekstejä melko tyypillisinä teksteinä Sanansaattajalle, koska lehti pyrkii siihen, että siinä olisi luettavaa "papeille ja kristityille".

Ulkoryhmäläisten arviot siitä, kenelle koetekstit oli tarkoitettu, jakautuivat kahdella tavalla. Jotkut arvioivat, että "periaatteessa" (!) - ei siis nähtävästi käytännössä - ne on tarkoitettu kenelle tahansa:

- U2: "varmaan yritys on, että kaikille, mutta menee jakeluun niille, jotka on jo perehtynyt; kaikillehan yritetään tarjota".
- U4: "periaatteessa kenelle tahansa, joka lehteen tarttuu, ei rajoita".
- U1: tekstistä 3 - "kristikansalle sananjulistusta; kaikille, voi olla lähetysajatus".
- U1: tekstistä 2 - "sopii kenelle hyvänsä, joka avaa lehden".

Toisaalta yli puolet ulkoryhmäläisistä arvioi, että ne on tarkoitettu aktiivisille uskoville tai muuten asiaan perehtyneille:

- U1: - tekstistä 1: "niille, jotka on kiinnostuneet kirkolliskokouksesta, ehkä kristityt on keskimäärin kiinnostuneita, suunnilleen tilaajille".
- U1: - tekstistä 4: "aika tyypillistä sivun täytettä, tuskin oletettukaan, että kaikki lukisi".

- U3: "sellaisille, jotka lukee Raamattua ja tuntee sen ja terminologian, paitsi numero 2, joka voisi mennä missä tahansa lehdessä; --- siksi, että niissä on sanoja ja termejä, jotka liittyy Raamattuun".
- U5: "asiaan vihkiytyneille; --- täytyy olla kiinnostus, vakaa tilaajakunta lukee; alan lehti, täytyy olla asian kanssa tekemisissä".
- U6: "aktiivisille uskoville, ei leipäseurakuntalaisille; kielenkäytöstä [päättellen], tällaista ei lukisi vapaaehtoisesti; armon kirkastumisen voi päätellä, mutta ei mulle tarkoita tunnetasolla".

Ulkoryhmäläiset antoivat positiivista palautetta koeteksteistä. Erästä heistä ilahdutti "tieto siitä, että seurakunnissa edelleen uskalletaan miettiä kristinuskon kysymyksiä ja kirjoittaa lehteen. Helsingin seurakuntalehti ei ole ilahduttanut, kun ei uskalleta puhua kristinuskosta. Asiallisesti kiinnostaa kysymys ihmisen vapaudesta ja pahasta (keskeinen kysymys), sen pohtiminen hyvinkin antoisaa". Toinen totesi saaneensa teksteistä 3 ja 4 paljon uutta tietoa, 3:sta sellaisistakin asioista, joita ei ole miettinyt. Kolmannelle tekstit olivat "hyvää muistin virkistystä, kun ei ole tekemisissä näiden asioiden kanssa - miten se voi olla toisille tärkeä asia, koko elämä, isosta asiasta on kyse". Toisaalta kolme ulkoryhmäläistä totesi, ettei ollut saanut mitään sellaista, mitä ei jo tietäisi. Eräs ulkoryhmäläinen totesi tekstistä 2, että se on "7 päivää -tyyppinen, toimii todistuksena uskosta. Sapluunaa voisi käyttää mainoksena vaikka saippuasta".

Koehenkilöt saivat selailtavakseen joitakin Sanansaattaja-lehden numeroita (nrot 16, 19 ja 24 / 1996). Henkilöiltä, joille ei tullut Sanansaattajaa, kysyttiin, voisivatko he kuvitella tilaavansa lehden itselleen. Vain se sisäryhmäläinen, jolle lehteä ei nyt tullut, ja yksi ulkoryhmäläinen arvioivat, että he voisivat kuvitella tilaavansa lehden itselleen. (S1: "kyllä, pitkin hampain; ylimääräinen annos empatiaa saisi tilaamaan". U4: "miksei; Seurakuntaviesti [= oman paikallisseurakunnan tiedotuslehti] riittää; ei ole mitään tätä lehteä vastaan".)

Syiksi siihen, että eivät voineet kuvitella tilaavansa Sanansaattajaa itselleen, ulkoryhmäläiset esittivät mm. seuraavia asioita: "en ole uskoontullut, siinä mielessä ei kiinnosta", "ei riitä mielenkiinto", "muut intressit ovat keskeisempiä, on valittava, mihin ajan laittaa; en kuulu yhteisöön, ei kosketa" ja "ei ole syytä tilata". Yksi heistä arveli, että voisi lukea lehteä ilmaislehtenä, mutta ei maksaisi siitä.

Kun niiltä, joille lehti ei tullut, kysyttiin, missä tilanteessa he voisivat kuvitella tilaavansa Sanansaattajan, ulkoryhmäläiset antoivat seuraavanlaisia vastauksia:

- "jos olisin aktiivinen kristitty, voisi kuvitella tilaavansa (ei tiedä kilpailijoista); tällä on järjestölehtifunktio."
- "jos tulisi herätys, varmasti tilaisi, koska asia olisi toisella lailla kiinnostava."
- "jos olisi seurakunnan puutarhuri, tulisi seurakunnan lehti."
- "en osaa sanoa, kuvitella...; jos olisi tarve."
- "Kotimaa lehtenä monipuolisempi, jos olisi Kotimaan kaltainen."
- "jos tulisi niin kovasti uskoon, jos haluaisi kuulua liikkeeseen ja porukkaan."

Ulkoryhmäläiset eivät siis kokeneet lehteä itselleen tarkoitetuksi saati sopivaksi. Sanansaattaja on heistä selvästi sisäpiirin lehti, jonka lukijat ovat aktiiviuskovia.

7.2.3.2. Lehden ulkoasu

Koehenkilöiltä kysyttiin myös, millaisen vaikutelman ulkoasu antaa lehdestä. Sisäryhmässä kiiteltiin muun muassa lehden hyvää kokoa sekä kannessa olleita ihmisten kuvia ja juttuvinkkejä sekä kivaa takasivua, jossa on Jumalan sanaa ja

sen selitystä. Moittimisen aihetta löytyi taiton "alkeellisuudesta", täysistä sivuisista, pienestä kirjasinkoosta sekä harmaudesta ("lehti halunnee panostaa tekstin sisältöön, mutta voisi olla dynaamisempi ja elävämpi").

Ulkoryhmäläiset moittivat painojälkeä kehnoksi ja taittoa sekavaksi. Pehmeän paperin katsottiin tekevän väreistä hailakoita ja lehdestä sotkuisen ja vanhan oloisen. Toisaalta eräs keskiaukeama sai kiitosta taitosta ja erästä kantta kiitettiin. Lehteä luonnehdittiin kristillisen lehden näköiseksi ja sen kokoa pidettiin hyvänä. Kuvia pidettiin kivoina ja lehteä positiivissävyisenä ja perusarvoja kunnioittavana. Mainosten vähyyttä pidettiin hyvänä asiana.

7.2.3.3. Mistä lehden uskonnollisuus paljastuu?

Koehenkilöiden mukaan lehden uskonnollinen luonne paljastuu monista seikoista - itse asiassa sen huomaa jo kannesta. Ulkoryhmäläiset mainitsivat visuaalisina tekijöinä kristilliset symbolit, kuten Luther-ruusun (jonka nimeä he eivät kuitenkaan ilmeisesti tieneet, koska eivät sitä maininneet) ja siinä olevan ristin sekä palstavinjetit.

Kristillisyyden paljastavat ulkoryhmäläisten mukaan myös lehden nimi ja siihen liittyvä ilmaus "evankelinen kansanlehti", "heti etusivun jutut" (U1), juttujen otsikot (U3: "Armon kukat puhkeaa"; U6: "Siionin Kanteleen lisävihko"), niiden uskonnolliset aihepiirit ja niissä esiintyvät ihmiset, joilla on "todennäköisesti jonkinlainen uskonnollinen tausta" (U2). Silmiin sattuneesta merkinnästä "Luuk 19:28-48" tietää, että se tarkoittaa raamatunkohtaa (U3).

Sisäryhmäläiset mainitsivat lähes kaikki samat tuntomerkit. Eräs heistä totesi lisäksi sen, että lehti "ei ole myyvän näköinen", vaan tuo mieleen mielipide-

julkaisun (S1). Hän mainitsi yhdeksi uskonnollisuuden ilmaisijaksi "paatokselliset otsikot". Toinen totesi, että "otsikoissa on heti jotain kirkosta, Jumalasta, Jeesuksesta" (S2). Kolmas piti lehden nimeä hyvänä, koska se "ei mielistele, ei yritä peittää hengellisyyttä" (S4).

7.2.3.4. Koetekstien ja näytelehtien antama kuva Sanansaattajasta, kristinuskosta ja evankelisuudesta

Eräs ulkoryhmäläinen (U5) luonnehti Sanansaattajaa "luterilaiseksi Vartiotorniksi": "jutut näyttää käsittelevän aika tiiviisti kristillistä, luterilaista kenttää; spesiaalilehti". Muutkin luonnehtivat lehteä erikoislehdeksi ja järjestölehdeksi.

- U1: "Sanansaattajassa järjestölehden vaikutelma, uutis- ja tiedotustavaraa tietylle porukalle".
- U3: "erikoislehti, keskittyy kristillisyyteen ja siihen liittyviin asioihin".

Myös jotkut sisäryhmäläiset pitivät melko harhaanjohtavana Sanansaattajan kannessa olevaa luonnehdintaa "evankelinen kansanlehti": todellisuudessa lehti tavoittaa varsin suppean osan kansasta.

Ehkä hieman yllättäen sisäryhmäläisten koeteksteistä ja näytenumeroista saama kuva Sanansaattajasta oli negatiivisempi kuin ulkoryhmäläisten. Sisäryhmäläisten vastauksissa korostuivat negatiiviset arviot, että lehti on muuttumaton, paperinmakuinen, hiukan kuiva ja kankea julkaisu, jonka edessä lukija lannistuu. "Evankelinen kansanlehti" ei tavoita koko kansaa, koska jutut ovat suuntautuneet keski-ikäisille ja sitä vanhemmille ja koska teologiseksi luonnehditussa lehdessä "papit kirjoittaa toisille". Myönteisiä puolia toisaalta olivat se, että leh-

dellä on selkeä linja ja että se on tilaajalle varma lehti, josta saa painavaa hengellistä asiaa. Lehden katsottiin käsittelevän keskeisiä asioita ja monipuolisia aiheita ja olevan "hyvin liikkeeseen, perinteeseen ja oppiin sitoutunut" mutta selvästi "sisäpiirin lehti".

- S4: "aiheiltaan monipuolinen; keskeisistä asioista puhuva, mutta aika monessa kohtaa paperinmakuinen lehti. Toivoisi, että jaksaisi lukea enemmän, mutta sen edessä lannistuu - evästä on, mutta sen saaminen vaatii työtä".

Ulkoryhmäläiset totesivat, että lehdessä on paljon erilaisia juttuja. Se on monipuolinen ja täynnä sisältöä (U1: "todennäköisesti enemmän luettavaa kuin Kirkossa ja kaupungissa [= seurakuntalehti]"). Lehdessä on vaikeaselkoisen aineksen lisäksi myös mielenkiintoista ainesta. Erään ulkoryhmäläisen mielestä lehti on "positiivissävyinen enemmän kuin niuho-niuho-tuomitseva; iloinen, mukava" (U6). Toinen arveli lehden toimitusta hartaaksi ja kuvasi lehteä "kirkkoherranvirastojen pakkopullaksi", "vakaan kannattajakunnan lehdeksi" (U5).

Eräs sisäryhmäläinen halusi lehden painottuvan enemmän ihmisten arkielämän asioihin eikä vanhurskauttamisoppiin ym. teologisiin kysymyksiin. Toinen puolestaan totesi, että jos lehti haluaa laajentaa lukijakuntaa, kapulakieltä pitäisi välttää ja tehdä enemmän henkilökuvia. Kolmannen mielestä lehti ei tavoita nuorisoa tai nuoria aikuisia, koska heille on lehdessä melko vähän juttuja.

Eräs ulkoryhmäläinen kehotti vaihtamaan paperia, joka oli hänen mielestään ummehtuneen tuntuinen valmiiksi ja kellastunut, kostean tuntuinen. Koehenkilöt kaipasivat lehteen muun muassa lisää värejä, pienempiä, mutta useampia kuvia, värikuvia, ihmisiin liittyviä juttuja:

- S5: "Israel-avioparin juttu kiva [nro 24/96], sellaisia lisää".
- S4: "kannanotoissa ynnä muussa pitäisi tuoda elävä elämä mukaan, esimerkiksi homokeskustelussa".

Lehden ja tekstien antama kuva kristinuskosta oli yleensä positiivinen molemmissa ryhmissä. Joidenkin sisäryhmäläisten mielestä kuva oli "armollinen ja valoisa" (S4), "tuttu" (S6) ja "totuudenmukainen" (S2).

S2: "ei painoteta menestyskristillisyyttä/menestysteologiaa, [sitä,] että kun uskoo, niin kaikki menee hyvin --- ei ahdistavia mainoslauseita "oletko jo uskossa"; ei-uskovallekin voi armo kirkastua".

Jonkun mielestä "asia on kätkeyty kuorrutukseen, joka on monta kertaa imelää, että oksettaa ennen ravinteikkaampaa osaa" (S1). Erään sisäryhmäläisen mielestä kuva on "hiukan väärä" - "onko kristityt sellaisia, että ne vaan kattoo lehdestä tapahtumia; tapahtumat ja asiat korostuu, ihmiset jää vähemmälle" (S5). "Jos ei tuntisi lehteä, aika nopeasti saisi semmoisen käsityksen, että uskovat kinastelee opillisista kysymyksistä ja kirkolliskokous yrittää risteyttää kissan ja koiran" (S3).

Kahden ulkoryhmäläisen mielestä lehden antama kuva kristinuskosta vastaa heidän omaa kuvaansa. Toinen heistä (U5) totesi lehden antaman kuvan olevan "perinteisen" ja vahvistavan hänen aiempia kuviaan - kristinuskoon liittyvät mm. perusarvot ja perhe. Hän kuvaili saamaansa vaikutelmaa "vaisuksi ja hiljaiseksi". Muut ulkoryhmäläiset kommentoivat mm., että lehdessä on kysymys "elävästä kristinuskosta" (U1) ja että "usko on tuki elämässä, selkäranka" (U4). Eräs piti saamaansa kuvaa "vähän vaihtelevana", mutta "aika totaalisenä; kaikki tai ei mitään -periaatteella" (U6). Yksi totesi saamansa kuvan olevan "vähän vaikeamman kuin mikä on itsellä, pohtivat syvemmillä, monimutkaisesti selitetty" (U6).

Parin sisäryhmäläisen mielestä Sanansaattajan evankelisuudesta antama kuva ei täsmännyt heidän oman kuvansa kanssa (S1, S3).

Muut pitivät kuvaa oikeampana - yksi heistä sanoi evankelisuudesta syntyvän kuvan kertovan, että evankelisuudessa ollaan tosissaan: "tämä ei ole harrastelua" (S4). Hän arvioi kuvan ehkä olevan, että evankelisuudessa "ollaan oikeaoppisuuden vartijoita" ja että "tämä [on] lähes tärkein asia". Toinen arvioi, että lehti antaa "hiukan kuivan [kuvan], joka painottuu liikaa teologisiin oppikysymyksiin" (S5). Eräs sisäryhmäläinen katsoi lehden antaman kuvan kertovan, että evankelisuus sitoutuu Lutheriin, luterilaiseen oppiin ja Raamattuun, joista pidetään tiukasti kiinni eikä suostuta kompromisseihin (S6). Nämä ovat hyvin yleisiä näkemyksiä evankelisuudesta sekä liikkeen sisällä että Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa.

Evankelisuudesta ei syntynyt ulkoryhmäläisille kovin selkeää kuvaa. Kaksi jopa kertoi, että heille ei syntynyt kuvaa lainkaan (U1, U4). Toinen heistä totesi, että ei olisi osannut sanoa juttujen perusteella, kenen lehti on kyseessä. Lyhenne SLEY kuulosti kuitenkin tutulta: "aktiivinen osa luterilaista kirkkoa, ollaan aktiivisesti omalla asialla, ei muokattu tuotetta kuten Helsingin lehdessä [= seurakuntalehti Kirkko ja kaupunki], ollaan levittämässä luterilaista uskoa sellaisena kuin se on". (U1) Eräs ulkoryhmäläinen arveli, että evankelisuus ei ehkä edusta samanlaista "peruskristillistä" mallia kuin esimerkiksi hän itse: "ehkä painottaa jotain (eri) asiaa; jotkut raamatunkohdat ihan uusia" (U2). Yksi (U3) piti evankelisuutta "maltillisena", toinen (U5) "aika vakaana" - hänen käsityksensä mukaan evankeliset pysyttelevät omissa porukoissaan tai työskentelevät kaukomailla, mutta eivät kiertele ovilla kotimaassa. Kuudes ulkoryhmäläinen arvioi evankelisuuden olevan "aktiivista uskoa", jossa ollaan mukana "toisin kuin leipäkirkossa - tietoisista ja osallistuvaa" (U6).

7.3. Miten uskonnollisesta lehtikielestä saa ymmärrettävämpää?

7.3.1. Koehenkilöiden kommentit *Sanansaattajan* kielestä

Sisäryhmäläisten yleinen käsitys oli, että ei-uskovien olisi vaikea ymmärtää *Sanansaattajan* kieltä. Joku arveli jopa, että he ymmärtäisivät sitä "tuskin laisinkaan", ja että se herättää kummastusta. Varsinkin opetuskirjoitusta ja Hedbergin hartauskirjoitusta pidettiin vaikeina ymmärtää, eritoten, jos lukijalla ei ole aiheita kohtaan mielenkiintoa eikä hän tunne käytettyjä käsitteitä. Pääkirjoitusta ja haastatteluja arveltiin monenkin ymmärtävän, mutta pääkirjoituksesta arvioitiin, että se ei varmaankaan kiinnosta tavallista ihmistä. Eräs sisäryhmäläinen totesi, että "käsitteet on outoja, vaikka niitä on käyty riparilla, ne ei elä". Toinen taas arvioi, että ei-uskova "ymmärtää hyvin juttuja [kuten haastattelu], Hedbergin ajatuksia Hedbergin kielellä ei, [ne] voisi toimittaa nykyaikaiseen kieliasuun, oudot verellä pesemiset".

Eräs sisäryhmäläinen huomautti tekstistä 3, että siinä "sorrutaan itsestäänselviin ilmaisiin; [sitä] ei pysty lukemaan kuin se, joka asiat jo tietää; lukeminen enemmän sosiaalinen tapahtuma kuin informatiivinen". Myös Suojanen on todennut, että uskonnollisen sisäryhmälehdessä funktio ei ole informatiivinen, vaan rituaalinen ja faattinen, kanavaa auki pitävä (suullinen tieto 1993).

Yksi ulkoryhmäläinen arvioi, että tekstit on todennäköisesti tarkoitettu kaikille ihmisille, "mutta menee jakeluun niille, jotka on jo perehtynyt". Toinen puolestaan arveli, että ne on tarkoitettu "sellaisille, jotka lukee Raamattua ja tuntee sen ja terminologian, paitsi numero 2, joka voisi mennä missä tahansa lehdessä --- siksi, että niissä on sanoja ja termejä, jotka liittyy Raamattuun".

Eräs sisäryhmäläinen totesi pääkirjoituksesta, että "tässä oletetaan, että lukija tietää aika paljon (Rooma, käsikirja)". Ulkoryhmäläiset pitivät tekstiä hyvin byrokraattisena, hyvin kapulakielisenä ja ylevähenkisenä tekstinä. Sitä ei ollut helppoa ymmärtää.

Tekstistä 2 eli haastattelusta eräs sisäryhmäläinen totesi, että "naiivius, yksivivaisuus pisti silmään. Tekstissä oli "hengellisen kioskikirjallisuuden tuntu, 7 päivää hengellisenä". Teksti oli hänestä liiankin empaattinen. Hänen mielestään toimittajalla oli jutussa "pornografinen ote", ja "hieno asia hukkuu paskaan". Myös eräs ulkoryhmäläinen arvosteli tekstin sävyä "sosiaalipornahtavaksi".

Yksi ulkoryhmäläinen (U2) totesi teksteistä, että "kun on uskon pohjalta kirjoitettu, pitäisi olla tietoa; ei aukene suurimmaksi osaksikaan". Teksti 2 oli kuitenkin hänestä helppo ymmärtää, koska siinä ei ollut vaikeita sanoja. Muut tekstit menevät ohi. Toinen ulkoryhmäläinen (U6) totesi, että teksti 2 "eri sanonnoilla voisi olla Valituissa Paloissa tai Seurassa kannustavana juttuna". Yhden sisäryhmäläisen mielestä (S6) teksti 2 oli helpompi ja luettavampi kuin muut tekstit, koska siinä ei ollut termejä ja koska siinä asia sai kasvot.

Ulkoryhmäläinen U3 totesi tekstien jakautuvan kahtia. Teksti 2 oli helppo; siinä oli yleispätevää inhimillisyyttä. Sen sijaan tekstit 1, 3 ja 4 olivat vaikeita, ja niitä lukiessa pitäisi olla perehtynyt teologiseen ja kristilliseen kieleen. Yksittäiset sanat piti päätellä tekstistä kuten vieraskielistä tekstiä lukiessa. Kaiken huippu oli teksti 4, josta koehenkilö ei ymmärtänyt sanoja. Pääkirjoituksessa oli vaikeita lauseita.

Ulkoryhmäläinen U4 sanoi, että tekstit 3 ja 4 olivat täynnä tietoa ja pohdintaa, ja niihin pitää perehtyä lukemalla niitä useaan kertaan. Ulkoryhmäläinen U5:n mielestä koetekstit oli tarkoitettu "tämän alan vihkiytyneille ihan selkeästi".

Tekstistä 3 eli opetuskirjoituksesta eräs sisäryhmäläinen (S1) totesi, että se oli sujuva teksti edellisiin (1 ja 2) verrattuna ja sanoma oli tuttua. Eräs ulkoryhmäläinen (U2) joutui puolestaan toteamaan, että tekstiä lukiessa "oli taas vaikeuksia. Tuntui, ettei jäänyt mitään mieleen; lukee ja lukee, ei mennyt perille asti; pitäisi olla perehtynyt asiaan". Toinen ulkoryhmäläinen (U3) alkoi jo otsikon kohdalla miettiä, mitä se tarkoittaa, koska hän ei täysin ymmärtänyt sitä.

Opetuskirjoituksen otsikko antoi eräälle sisäryhmäläiselle (S2) ensivaikutelman, että kyseessä oli "tosi evankelinen teksti", koska siinä mainittiin sanat "autuas", "vanhurskas" ja "pyhä". Toinen sisäryhmäläinen (S3) luonnehti tekstiä raskassoutuiseksi ja tasapaksuksi tekstiksi. Sisäryhmäläisen S4 mielestä teksti "vaikutti aluksi selkeältä, mutta meni aika monimutkaiseksi loppua kohti, kun haluttiin selittää niin kattavasti". Ulkoryhmäläisistä yksi kertoi, että teksti 3 oli "hirveän erilainen kuin mihin on tottunut". Teksti herätti hänessä reaktion, että "olihan kirjoitettu, ei koske minua".

Eräs sisäpiiriläinen totesi, ettei tekstissä 3 ollut sisäpiiriläiselle vaikeasti ymmärrettäviä kohtia. Sitä vastoin eräs ulkoryhmäläinen (U5) sanoi, että teksti "vilisee teologisia käsitteitä; mulle abstrakteja (yleinen vanhurskaus, maailman pyhyys) --- täytyy olla perehtynyt näihin, että pystyy keskustelemaan. Loppujen lopuksi aika vaikea; ei yksittäistä kohtaa, vaan konteksti".

Erään sisäryhmäläisen (S3) mukaan tekstissä 3 oli pitkiä lauseita ja vaikeita lauserakenteita, jotka tekivät siitä raskassoutuisen. Joitakin lauseita ei ymmärtänyt ensimmäisellä lukemisella. Myös ulkoryhmäläiset totesivat, että tekstissä on pitkiä lauseita ja paljon asiaa, ja siksi lukemiseen pitää keskittyä: "aika raskas", "tätä ei lukaise", "ei lue tosta vaan", "selviää kun lukee kaksi, kolme ker-

taa". Tekstissä oli myös mukana ote vuosisadan alussa kirjoitetusta tekstistä, joka oli vaikea ymmärtää.

Tekstissä 4 useimman huomiota kiinnitti sen vanhuus. Vanhuuden vuoksi sekä sisä- että ulkoryhmäläisten piti olla tavallista huoleellisempia lukiessaan tekstiä. Asennoituminen varta vasten vanhan tekstin lukemiseen kuitenkin auttoi saamaan siitä selvää. Teksti oli hidaslukuista ja se olisi pitänyt lukea useampaan kertaan. Eräs sisäryhmäläinen piti tekstin sisältämiä kielikuvia hauskoina tai omituisina. Toinen piti sanomaa tuoreena ja ytimekkäänä. Ulkoryhmäläiset puolestaan luonnehtivat tekstiä vaikeaksi, vaikeaselkoiseksi ja pohtivaksi. Yksi heistä valitti, että teksti ei ole maallikolle niin selkeää, vaan se on kaukana arkikielestä, jargonismia, joka aiheuttaa kielellisen taantumuksen, regression.

Yhteenvetona voidaan todeta, että Sanansaattajan kieli oli monin paikoin vaikeaa ulkoryhmäläisille. Erityisesti ymmärtämistä haittasivat vieraat termit, jotka liittyivät kristinuskoon ja nousivat Raamatun sanastosta tai evankelisen liikkeen perinteestä. Kaikki termit eivät olleet päivänselviä jokaiselle sisäryhmäläisellekään. Vaikeat lauserakenteet ja vanhat tekstiosuudet tuottivat vaikeuksia sekä sisä- että ulkoryhmäläisille.

7.3.2. Sanansaattajan toimituksen näkemykset lehden kielestä

Sanansaattajan toimituksen jäsenet (T1 - T5) olivat tiedostaneet, että teologinen ja herätysliikkeen oma kieli ei aukea kaikille lukijoille, ja tämä asia pyrittiin ottamaan huomioon lehtitekstejä kirjoitettaessa ja niitä toimitettaessa. Eräs toimittaja (T3) kertoi editoivansa jopa lehdessä käytettyjä Lutherin ja Hedbergin tekstejä, jos niissä oli vaikeita kohtia. Vaikeiksi koettiin nimenomaan

teologinen sanasto ja teologiset asiat, joita esimerkiksi teologisesti asiantuntevien toimituksen ulkopuolisten kirjoittajien teksteissä on.

Toisaalta varsinkin kaksi toimituksen jäsentä, joilla itsellään on teologinen koulutus, uskoi, että liikkeen ulkopuolisetkin ymmärtävät kristillisiä ilmauksia tai ainakin oppivat nopeasti ymmärtämään niitä:

- T2: "käsitteet ja termit tunnetaan ja ymmärretään; kyllä ihmiset oppii hyvin nopeasti; syvällisyyttä kaivataan juttuihin ja omaperäisyyttä".
- T3: "jos joku uskonasioista kiinnostuu todella, se aika nopeasti oppii; en usko uuden hengellisen sanaston luomiseen, ne vain pahentaa tilannetta".

Toimituksen jäsenet kertoivat keinoista, joilla he yrittivät parantaa Sanansaattajan tekstien ymmärrettävyyttä liikkeen ulkopuolisten lukijoiden kannalta. Niitä olivat seuraavat:

- sivistyssanojen, teologisten termien ja evankelisten erikoisilmaisujen välttäminen, milloin se on mahdollista
- selkeän yleiskielen käyttäminen
- lyhyen, tiiviin, suoran ja yksinkertaisen ilmaisun käyttäminen
- teologisten juttujen kirjoittaminen silmällä pitäen niitä, jotka eivät tunne teologiaa, eli "vääntämällä rautalangasta"
- juttujen luettaminen etukäteen toisen alan ihmisillä
- termien selittäminen tavalla tai toisella
- sivistyssanojen suomalaisten vastineiden käyttäminen
- raamatunlauseiden ja laulunpätkien välttäminen

- sisäpiiriin viittaavien ilmausten välttäminen (esim. "evangelisessa liikkeessämme", "meidän paikallisosastossamme")

7.3.3. Käytännön keinoja uskonnollisen lehtikielen ymmärrettävyyden parantamiseksi

Suoritetun lukukokeen ja teemahaastattelun nojalla voitiin todeta, että evankelisen liikkeen ulkopuolisilla lukijoilla oli vaikeuksia lehden kielen ymmärtämisessä. Niinpä tutkimuskysymyksen 2 mukaisesti pyrittiin selvittämään, miten Sanansaattajaa ja sen kieltä voisi kehittää niin, että lukija, joka on kirkon passiivinen rivijäsen, saisi sanomasta ja käsitteistä paremmin selvää.

Lehtitekstinkin kirjoittaja tuottaa joka tapauksessa tekstinsä ilman lukijan välitöntä palautetta, joten hän joutuu kantamaan päävastuun viestinnän onnistumisesta. Kirjoittajan on tekstiä tuottaessaan pyrittävä ennakoimaan lukijoiden reaktioita (kiinnostusta tai sen puutetta, ennakkotietoja, ymmärtämisvaikeuksia jne.). Hänen velvollisuutenaan on yrittää tuottaa selkeä, asiaankuuluva, totuudenmukainen, informatiivinen, kiinnostava ja helposti muistettava teksti. (Takala 1990, 45.)

Empiirisissä tutkimuksissa on löydetty useita luetun ymmärtämisen tehokkuuteen vaikuttavia tekijöitä (Takala 1981, 21 - 22). Niiden ja tutkimusaineiston tarkastelun pohjalta uskonnollista lehtikieltä voitaisiin kehittää ymmärrettävämmäksi ottamalla huomioon seuraavat asiat:

- (1) Mitä johdonmukaisempi eli jäsentyneempi teksti on, sitä paremmin se ymmärretään ja muistetaan, sillä jäsentynyt teksti auttaa lukijoita hyödyntämään

ennakkotietojaan ja odotuksiaan heidän luodessaan tekstiä koskevaa skeemaa eli edustusta.

(2) Tekstien kiinnostavuus parantaa niiden ymmärtämistä (Takala 1981, 22). Tekstien ideoinnissa ja toteutuksessa on siis pidettävä mielessä se, miten niistä saisi mahdollisimman kiinnostavia, jotta lukija haluaisi nähdä vaivaa myös mahdollisten vaikeasti ymmärrettävien kohtien selvittämisessä. On myös pidettävä mielessä se, kenen halutaan kiinnostuvan lehdestä ja jutuista. Henkisesti passiivinen ote ei mahdollista tekstin hyvää ymmärtämistä, koska ymmärtäminen vaatii aktiivista tulkintaa (Takala 1990, 53).

(3) Sanaston hallinta on usein todettu parhaaksi ennusteeksi luetun tekstin ymmärtämisestä. Koska lehden lukijoita ei voi laittaa sanastonlaajennuskursseille, kirjoittajien kannattaa käyttää sellaista sanastoa, jonka mahdollisimman moni hallitsee. Muussa tapauksessa - ellei asiaa voi kiertää - termit on pyrittävä selittämään tavalla tai toisella. Tutkimustulosten mukaan noin 70 prosenttia tekstin sanoista täytyy olla tuttuja tekstin ydinsisällön ymmärtämiseksi. Kaikkien pääkohtien ymmärtäminen edellyttää noin 90-prosenttista sanaston tuntemusta ja yksityiskohtien ymmärtäminen noin 95-prosenttista sanaston tuntemusta (Takala 1984, 298).

(4) Luetun ymmärtämistä voi vaikeuttaa tekstin syntaktinen vaikeus tai semanttinen kompleksisuus. Lukijoiden syntaktista ja semanttista kapasiteettia ei tulisi ylittää samanaikaisesti, vaan esimerkiksi sisältöä korostettaessa syntaksin tulisi olla helppoa (Takala 1981, 22). Helppo syntaksi ei kuitenkaan ole sama asia kuin lyhyet virkkeet. Monissa tutkimuksissa on näet todettu, että virkkeiden lyhentäminen ei yleensä helpota ymmärtämistä, koska silloin poistetaan ilmiöiden suhteita osoittavia konjunktioita ja adverbeja sekä vähennetään adjektiiveja. Tällöin teksteistä tulee tiiviimpiä ja samalla raskaampia lukea. Jos teksti koostuu pelkistä

päälauseista, sitä on raskasta lukea, koska sen kieli on pirstalemaista ja täynnä informaatiota. (Vatanen 1990, 111.)

(5) Opetuksen tutkimuksessa on päädytty siihen, että oppikirjojen tekstit tulee sitoa kielensä ja sisältönsä puolesta oppilaiden kieleen ja kokemuksiin sekä saada ne samalla kehittämään yksilön kieltä ja käsitystä ympäristöstään. Esimerkiksi oppilaille vaikeat, mutta käsiteltävän aiheen kannalta keskeiset sanat täytyy ankkuroida oppilaille jo olevaan perussanavarastoon ja selittää sen avulla. (Brunell 1990, 40.) Samalla tavalla tulisi menetellä lehden lukijoiden kanssa: oudot ilmaukset selitetään heille kirjoittajille ja lukijoille yhteisten, mahdollisimman yleisten ilmausten avulla (vrt. kohta 3).

(6) Kirkkojen jumalanpalveluksia uudistettaessa on kiinnitetty paljon huomiota niissä käytettyyn liturgiseen kieleen. On todettu, että liturginen kieli ei saisi olla minkään erityisryhmän kieltä eikä se saisi jättää ketään ulkopuolelle, vaan sen on puhuttava kaikille. Sama pätee myös kristillisen lehden kieleen, mikäli sen halutaan viestivän vakiintuneen lukijakunnan lisäksi tehokkaasti myös omaan laumaan kuulumattomille. (JKJ 1992, 135.)

7.3.4. Kysynys on maailmankuvasta

Ymmärrettävyyden lisäämiseen löytyy käytännöllisiä ratkaisuja kielen tasolla. Koko tämän tutkimuksen varsinainen lähtökohta on kuitenkin absurdilta kuulostava kysymys "miten uskonnollista kieltä tuntemattomat voivat ymmärtää uskonnollista kieltä". Miten ihminen (uskova) voi viestittää toiselle ihmiselle (ei-uskova) asian X (esimerkiksi evankeliumin), jos he eivät pelaa samaa kielipeliä tai hallitse samaa kielellistä koodia - varsinkin, jos kielipelin tai kielellisen koodin oppiminen Wittgensteinin mukaan vaatii elämistä sitä käyttävässä

yhteisössä? Miten ratkaistaan tämä varsinainen ongelma, kielipelien ja maailmankuvien välinen kuilu? Asiaan täytyy olla jokin ratkaisu, koska ainakin käytännössä aina silloin tällöin joku ei-uskova ymmärtää kristittyjen sananjulistuksen ja tulee uskoon - selitys ei voi olla se, että hän ei ole koskaan kuullut moisesta kuilusta. Onko ei-uskovalla ja uskovalla sittenkin tarpeeksi yhteistä kulttuuripohjaa ja yhteisiä kielipelejä? Ovatko he sittenkin jollain elämänalueella kuilun samalla puolella? Oletan näin olevan ja ratkaisun löytyvän tästä yhteisestä alueesta, jota voidaan käyttää linkkinä niin yksittäisten ihmisten kuin maailmankuvienkin välillä. Ainakin yhdessä maassa ilmestyvän kristillisen lehden tekemisen ja lukemisen tapauksessa sekä uskova (lehdentekijä) että ei-uskova (lukija) elävät samassa yhteiskunnassa ja kulttuurissa, joten heillä on paljon yhteistä, jonka varaan voi rakentaa siltaa, vaikka heidän maailmankuvansa olisivatkin erilaiset.

Wittgensteinin näkemystä uskovan ja ei-uskovan kielipelien, uskonnollisen ja argumentatiivisen kielen, täydellisestä käsitteellisestä erillisyydestä on kriittisesti käsitellyt Simo Knuuttila. Hänen mukaansa Wittgensteinin käsitys on ongelmallinen ja ehkä virheellinenkin. Knuuttilan mukaan uskonnollinen kieli ja uskonnollinen elämänmuoto eivät ole täysin autonomisia suhteessa todistekielipeliin eli empiiriseen tai rationaaliseen argumentatiiviseen kieleen tai eräisiin muihin yhteisöllisiin instituutioihin. Uskonnollinen usko ei ole täysin riippumaton siitä, mitä uskomusasenteita henkilö on omaksunut argumentatiivisesti.

Knuuttila katsoo, että uskonnollinen usko ja uskonnollinen kieli edellyttävät tiettyjä metafyyysisiä uskomusasenteita esimerkiksi suhteessa Jumalaan ja maailmaan, ainakin kristillisen uskonnollisen uskon tapauksessa. Nämä asenteet voivat olla hyvinkin erilaisia, sillä Knuuttilan mielestä ainoa metafyyysisluontoinen asenne, joka ei sovi yhteen uskonnollisen uskon kanssa, on täydelli-

nen vakuuttuneisuus siitä, että Jumalaa ei ole olemassa. Tällainen vakuuttuneisuus voi perustua filosofisesti perusteltavan agnostisen asenteen pohjalta tehtyyn valintaan olla uskomatta Jumalaan tai virheelliseen uskomukseen, että jokin todistekielipelissä koetettava aineisto osoittaisi sitovasti, ettei Jumalaa ole olemassa. Jos ihminen on täydellisen vakuuttunut siitä, että Jumalaa ei ole olemassa, hänellä ei voi olla aitoa uskonnollista uskoa, koska siihen kuuluu asenne olemassaolevaksi uskottua Jumalaa kohtaan. (Knuutila 1986, 89 - 92.) Tällöin myöskään uskonnollisella kielellä ei ole hänelle mitään henkilökohtaista merkitystä eikä hän voi suhtautua siihen vakavasti otettavana viestintänä.

Kanadalainen teologi D. A. Carson (1996) on pohtinut pluralismin ja kristinuskon välistä suhdetta muun muassa evankelioimisen kannalta. Hän toteaa, että Uuden testamentin ajan maailma oli hyvin moniarvoinen ja sen samankaltaisuudet nykypäivän maailmaan nähden ovat silmiinpistäviä. Siksi Uuden testamentin kirjoittajien vastauksia aikansa moniarvoisuuteen voidaan soveltaa suhteellisen suoraan kristillisen sanoman välittämiseen myös nykypäivän moniarvoisessa maailmassa. (Carson 1996, 496.)

Carson ottaa esimerkiksi evankeliumin välittämisestä apostoli Paavalin puheen ateenalaisille (Apostolien teot 17:16 - 31). Puhuessaan Vanhaa testamenttia ja juutalaisuutta tuntemattomille ateenalaisille Paavali rakentaa ensin evankeliumille viitekehyksen: maailman on luonut Jumala, joka on tehnyt kaiken mitä siinä on, myös ihmissuvun. Hän on määrännyt kansoille määräajat ja asuinalueiden rajat, jotta ihmiset etsisivät Jumalaa. Jumala on sietänyt pitkään ihmisten tietämättömyyttä, mutta nyt hän vaatii kaikkia ihmisiä kaikkialla tekemään parannuksen: hän on määrännyt päivän, jolloin hän tuomitsee koko ihmiskunnan. Tuomarina on se mies, jonka hän on herättänyt kuolleista, Jeesus. Paavali esittelee evankeliumin sisällön, Jeesuksen, vasta, kun hän on ensin selvittänyt kuulijoilleen kokonaisen maailmankuvan. Hän ei muuta sanomaansa, joka

sellaisenaan ei ollut vallitsevien filosofisten suuntausten mukainen, jotta se hyväksyttäisiin paremmin, vaan piti kiinni siitä ja selitti sen siinä kontekstissa, johon se kuuluu. (Carson 1996, 496 - 501.) Paavalin puhe tehoi, sillä muutamia ihmisiä hakeutui hänen seuraansa ja tuli uskoon (Ap.t. 17:34).

Carson kertoo tätä samaa menetelmää sovelletun hyvin tuloksin lähetystyössä ei-kristillisen kulttuurin keskellä Intiassa. Carson, joka tutkijan työnsä ohessa toimii myös evankeliumin julistajana, soveltaa sitä itsekin. Evankelioimistapah-tumissa hän esittelee kristinuskoa tuntemattomille kuulijoilleen kristillisen vii-tekehyksen, Raamatussa kuvatun maailmankuvan. Tähän kuuluvat opetukset Jumalan olemuksesta, maailman ja ihmisen luomisesta, syntiinlankeemuksesta, sen jälkeisistä pelastushistorian tapahtumista ja niin edelleen. Vasta tämän jäl-keen Jeesuksen Kristuksen kautta tapahtuva pelastus voi olla kuulijoille rele-vantti asia. Carson käyttää viitekehyksen rakentamisessa sekularisoituneiden ih-misten ymmärtämiä käsitteitä johdattaakseen heidät niiden kautta Raamatusta nouseviin käsitteisiin. Hänen mukaansa evankeliumia ei kuulla oikein, jos kuu-lijoille ei ole ensin selvitetty kontekstia, jossa sen ilmoittama pelastus tapahtuu. (Carson 1996, 501 - 504.)

Carson toteaa, että johdatettaessa ihmisiä evankeliumin kuulemiseen voidaan käyttää erilaisia kulttuurirajoja ylittäviä "siltoja", esimerkiksi Raamatun viisauk-s kirjallisuutta, kuten sananlaskuja, arvoituksia ja aforismeja, jotka ovat hyvin yleisinhimillisiä. Tällaisia siltoja voi varmasti rakentaa tapauskohtaisesti ja tilan-teen mukaan niistä tekijöistä, jotka yhdistävät kulloistakin viestittäjää ja kuuli-jaa. Mutta, Carson korostaa, kaikkien tällaisten siltojen täytyy lopulta asettaa evankeliumi tiettyyn maailmankuvaan tai sitä ei ymmärretä. (Carson 1996, 504 - 509.)

8. Konteksti on tehtävä tutuksi

Tässä työssä tutkittiin evankelisen herätysliikkeen keskusjärjestön, Suomen Luterilaisen Evankeliumiyhdistyksen (SLEY), julkaiseman Sanansaattaja-lehden kieltä ja sen ymmärrettävyyttä kirkon passiivisten rivijäsenten kannalta. Tällaisista henkilöistä, jotka eivät olleet aktiivikristittyjä eivätkä tunteneet evankelista herätysliikettä, koottiin koehenkilöiden ulkoryhmä ja evankelisen liikkeen parissa kasvaneista henkilöistä verrokeiksi sisäryhmä. Koehenkilöitä oli yhteensä 12. Sanansaattajasta valikoitujen tekstien ymmärrettävyyttä tutkittiin lukukokeen ja teemahaastattelun avulla. Tutkimuksen lähtökohdat olivat sekä teorian että metodien osalta poikkitieteelliset.

Tutkimuksessa kävi ilmi, että Sanansaattajan kieli oli monin paikoin vaikeaa ulkoryhmäläisille. Erityisesti ymmärtämistä haittasivat vieraat termit, jotka liittyivät kristinuskoon ja nousivat Raamatun sanastosta tai evankelisen liikkeen perinteestä. Kaikki termit eivät toisin olleet päivänselviä jokaiselle sisäryhmäläisellekään. Vaikeat lauserakenteet ja vanhat tekstiosuudet tuottivat vaikeuksia sekä sisä- että ulkoryhmäläisille.

Keskeisten ilmausten selitystehtävän tulokset osoittivat, että sisäryhmäläiset hallitsivat uskonnolliset ilmaukset kauttaaltaan paremmin kuin ulkoryhmäläiset - sisäryhmän huonoinkin tulos (12 oikeaa selitystä 20:stä) oli parempi kuin ulkoryhmän paras tulos (10 oikeaa selitystä). Kaikkien koetekstien uskonnolliset ilmaukset olivat sisäryhmäläisille selvästi tutumpia kuin ulkoryhmäläisille. Tilanne vastaa Wittgensteinin näkemystä: jotta ihminen pääsisi todella sisälle uskonnolliseen kieleen, hänen on oltava sisällä kielipelissä eli mukana kieltä käyttävän yhteisön elämässä. Uskonnollinen erikoissanasto ei estänyt ulkoryhmäläisiä ymmärtämästä tekstien pelkistettyä pintasanomaa, vaikka vaikeutikin sitä monin tavoin. Ulkoryhmäläiset pystyivät löytämään tekstien pinta-

sanoman, mutta itse asiassa heidän tulkintansa siitä oli hyvin pelkistynyt ja usein jollakin tavalla "humanistinen" versio kristillisestä teemasta. Tekstien tarkempi sisältö, vivahteet, rivien välissä ilmaistut asiat ja viittaukset tekstin ulkopuolelle jäivät ulkoryhmäläisille ilmeisen hämäräksi.

Sisäryhmäläiset arvioivat jokaisen koetekstin helpommaksi ymmärtää kuin ulkoryhmäläiset. Tekstien ymmärrettävyys ja kiinnostavuus nivoutuvat yhteen siten, että ihmisläheinen haastattelu arvioitiin koeteksteistä sekä kiinnostavimmaksi että ymmärrettävimmäksi tekstiksi. Syinä olivat aiheen koskettavuus ja se, ettei tekstissä ollut kovin vaikeaa uskonnollista sanastoa. Vähiten kiinnostava oli koehenkilöiden mielestä pääkirjoitus, jossa käsiteltiin keskivertosuomalaisen jokapäiväisen elämän kannalta kaukaista aihetta, kirkolliskokousta. Tätä tekstiä piti neljä koehenkilöä myös vaikeimmin ymmärrettävänä. Viisi koehenkilöä kuitenkin piti vaikeimmin ymmärrettävänä F. G. Hedbergin kirjoittamaa vanhaa, runsaasti kuvallista uskonnollista sanastoa sisältänyttä hartauskirjoitusta.

Koska työn tarkoitus oli selvittää, mitkä tekijät vaikeuttavat uskonnollisen lehti-kielen ymmärrettävyyttä ja miten ymmärrettävyyttä voitaisiin parantaa, vastauksia etsittiin lukijoiden toiminnasta ja kokemuksista itse lukutilanteessa, eikä kvantitatiivisten mittareiden avulla. Käytetty kvalitatiivinen metodi, lukukokeen ja teemahaastattelun yhdistelmä, osoittautui toimivaksi. Yhteensä kahden toista hengen koehenkilöryhmän tutkiminen onnistui tällä metodilla vielä hyvin, mutta suurempaa joukkoa olisi ollut jo vaikeampi pitää hallinnassa. Teemahaastattelu antoi tilaa koehenkilöiden yksilöllisille kokemuksille ja piti samalla huolen siitä, että jokaisen koehenkilön kohdalla käsiteltiin kaikki välttämättömät asiat.

Wittgensteinin mukaan tietyn käsitteen hallitseminen on kykyä käyttää sanaa oikein kielipelin eri tilanteissa. Käsitteiden hallinta edellyttää kielipelien ja sanojen erilaisten käyttötapojen hallintaa. Esimerkiksi sanan "Jumala" käyttö osoittaa, millainen 'Jumalan' käsite on. Sanan käyttötapoja ei opita sääntöinä, vaan kielellisinä käytäntöinä. Wittgensteinin mukaan uskonnolliset käsitteet ovat "kuvia", joille on ominaista se, että ne ohjaavat ihmisen elämää, käyttäytymistä ja asennetta koko todellisuuteen. Määrätynlainen elämä ja siihen liittyvä käytäntö antaa uskonnolliselle käsitteelle sen merkityksen ja mielen.

Tutkimus osoitti empiirisesti juuri sen, että uskonnollisen kielipelin ulkopuolella oleville uskonnollisten käsitteiden ja niiden merkitysten täsmällinen hallinta on vaikeaa. Paradoksaalista on, että nimenomaan näitä ihmisiä esimerkiksi Sanansaattaja ja lukuisat muut kristilliset lehdet yrittävät tavoittaa. Olennaista uskonnollisen kielen ymmärtämisessä onkin kontekstin tunteminen. Kristillistä kieltä ei voi ymmärtää, jos kristinusko on käsitejärjestelmänä ja kokonaisuutena etäinen tai vieras. Kristillinen kieli käyttää usein samoja sanoja kuin muukin kieli, mutta antaa niille omia merkityksiä Näin on ollut suomenkin osalta ainakin siitä lähtien, kun Agricola otti kristilliseen käyttöön tavallisen arkikielen ilmauksia. Jotta uskonnollista kieltä voisi ymmärtää, on siis perehdyttävä kontekstiin, jossa kieltä käytetään, eli kristinuskoon kokonaisuutena.

Vaikka suomalainen kulttuuri on kristinuskon läpitunkema, kristillinen tietopohja on heikentynyt ja kristinuskon tuntemus on pinnallisempaa kuin aikaisemmin. Läpeensä kristillisen kielen käyttäminen tuottaa ymmärtämisongelmia jo senkin vuoksi, että koko kristillinen konteksti tunnetaan heikohkosti niiden parissa, jotka eivät ole aktiivisesti sitoutuneet kristinuskoon. Kristinusko on muiden uskontojen tavoin synnyttänyt oman erikoiskielensä, joka ihmisten täytyy hallita, jotta he voisivat ymmärtää sen sanoman tai osallistua kristillisten yhteisöjen toimintaan. Luonnollisesti tästä seuraa myös, että jos ihmiset eivät

ymmärrä kristinuskon erikoiskieltä, heille on välitettävä kristinuskon sanomaa sellaisella kielellä, jota he ymmärtävät.

Koska ulkoryhmäläisillä oli vaikeuksia Sanansaattaja-lehden kielen ymmärtämisessä, kehiteltiin menetelmä uskonnollisen eli tässä tapauksessa kristillisen lehtikielen ymmärrettävyyden lisäämiseksi. Menetelmä koostuu kolmesta osasta, jotka ovat:

- (1) tekstin ymmärrettävyyden lisääminen tekstinymmärtämisen ja ymmärrettävyyden tutkimuksen selvittämin teknisin keinoin;
- (2) uskovalle ja ei-uskovalle yhteisten kielipeliä käyttö siltoina heidän välisensä kuulun ylitse ja
- (3) kristillisen kontekstin eli Raamatun maailmankuvan ja pelastushistorian selittäminen lukijoille.

Jatkotutkimuksissa voitaisiin esimerkiksi (1) tutkia, miten hyvin tässä esitetty ymmärrettävyyden lisäämiseen pyrkivä ratkaisumalli parantaa kristillisten lehtitekstien ymmärrettävyyttä, (2) pyrkiä kehittämään edelleen strategioita, joilla voitaisiin maksimoida kristillisen kielen ymmärrettävyys kristillisen alakulttuurin ulkopuolisten kannalta tai (3) perehtyä tarkemmin yksilön kognitiivisiin prosesseihin hänen tulkitessaan hänelle vierasta uskonnollista tekstiä.

Uskonnollisen kielen ymmärtämisen ongelma ei ole uusi, mutta poikkitieteellisin tutkimuksin sen ratkaisemiseen on mahdollista luoda apuvälineitä.

"Sinä kyllä luet, mutta mahdatko ymmärtää?"

"Kuinka ymmärtäisin, kun kukaan ei minua neuvo."

(Apostolien teot 8:30 - 31.)

Lähteet

Kirjallisuus

- Arkkila, Reijo 1975:** Kansankirkko vai tunnustuskirkko? Suomen Luterilaisen Evankeliumiyhdistyksen suhde Suomen evankelis-luterilaiseen kirkkoon 1917 - 1939. Helsinki: Suomen Luterilainen Evankeliumiyhdistys.
- Brunell, Viking 1990:** Läsning - en erfarenhetsbaserad transaktionsprocess. Teoksessa Pirjo Linnakylä & Sauli Takala (toim.) Lukutaidon uudet ulottuvuudet. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja B. Teoriaa ja käytäntöä 61. Jyväskylä: Kasvatustieteiden tutkimuslaitos, 24 - 42.
- Carson, D. A. 1996:** The Gagging of God. Christianity Confronts Pluralism. Leicester, England: Apollos.
- Haavio, Ari 1963:** Evankelinen liike herätysliikkeenä. Helsinki: Suomen Luterilainen Evankeliumiyhdistys.
- Hakulinen, Lauri 1978:** Kielen näkymiä. Toinen painos. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Harju, Petri 1995:** Ikkuna aikaan ja ikuisuuteen... Puheet valtakunnallisten evankeliumijuhlien ja herättäjäjuhlien radioiduissa seuroissa 1980 - 1994. Käytännöllisen teologian pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Heikkilä, Markku & Lampinen, Tapio 1982:** Kirkko ja joukkoviestintä. Teoksessa Irja Askola, Tapio Lampinen & Pentti Lempiäinen (toim.) Kirkkososiologia. Saarijärvi: Kirjapaja, 204 - 226.
- Heino, Harri 1997:** Mihin Suomi tänään uskoo. Porvoo: WSOY.
- Heino, Harri 1988:** Uskonnollisuuden ja kirkollisuuden muutoksia toisen maailmansodan jälkeisessä Suomessa. Kirkon tutkimuskeskus. Sarja B N:o 56. Pieksämäki: Kirkon tutkimuskeskus.

- Heino, Harri 1984:** Mihin Suomi uskoo. Uskonnolliset ja maailmankatsomukselliset liikkeet. Porvoo: WSOY.
- Heino, Harri, Salonen, Kari, Rusama, Jaakko & Ahonen, Risto 1997:** Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 1992 - 1995. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 1985:** Teemahaastattelu. Kolmas painos. Helsinki: Gaudeamus.
- Holmberth, Nils Gunnar 1980:** Innanför eller utanför. En socialpsykologisk undersökning av ifrågasättandet av religiös tradition och grupptillhörighet. Acta Universitatis Upsaliensis Psychologia Religionum 9. Uppsala: Uppsala universitet.
- Hujanen, Riitta 1990:** Sanansaattajan lukijatutkimus. Tiedotusopin pro gradu. Helsingin yliopisto.
- Huotari, Voitto 1981:** Kirkkomme herätysliikkeet tänään. Pieksämäki: Kirjapaja.
- Häkkinen, Kaisa 1994:** Agricolasta nykykieleen. Suomen kirjakielen historia. Porvoo: WSOY.
- Ikola, Osmo 1992:** Raamatun vaikutus kirjasuomeen. Teoksessa Jussi Nuorteva (toim.) Biblia 350. Suomalainen Raamattu ja Suomen kulttuuri. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 556. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 51 - 59.
- JKJ 1992:** Jumalan kansan juhla. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1988 asettaman käsikirjakomitean välimietintö. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon keskushallinnon Sarja A 1992:1. Helsinki.
- Joki, Aulis J. 1989:** Sanastomme perusainekset. Teoksessa Jouko Vesikansa (toim.) Nykysuomen sanavarat. Porvoo: WSOY, 7 - 27.
- Katekismus 1983:** Suomen evankelis-luterilaisen kirkon katekismus. Hyväksytty Suomen kuudennessatoista varsinaisessa Kirkolliskokouksessa vuonna 1948. Pieksämäki: Suomen Kirkon Sisälähetysseura.

Knuuttila, Simo 1986: Bilberg, Wittgenstein ja fideistinen virhepäätelmä. Teoksessa Eeva Martikainen (toim.) Teologia tieteen murroksissa. Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran vuosikirja 1986. Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran julkaisuja 144. Helsinki: Suomalainen Teologinen Kirjallisuusseura, 79 - 92.

Kolehmainen, Taru 1996: Liturgia, kieli ja todellisuus. Teoksessa Kari Salonen (toim.) Mikä messu! Näkökulmia uudistuvaan jumalanpalvelukseen. Kirkon tutkimuskeskus. Sarja A Nro 67. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 136 - 147.

Koskenniemi, Erkki (toim.) 1992: Uusi testamentti lyhyesti selitettynä. Helsinki: SLEY-Kirjat.

Koskenniemi, Lauri (toim.) 1995: Olaus Swebiliuksen Martti Lutherin katekismus. Pieksämäki: SLEY-Kirjat.

Kotimaa 1996: Uutinen "Sanansaattajan toimitus irtisanotaan" Kotimaa-lehdessä nro 23 - 7.6.1996, 8.

Kymäläinen, Aimo 1977: Kustannustoiminta - uusille urilleko? Teoksessa Lauri Koskenniemi (toim.) Kotimatalla 1977. SLEY:n vuosikirja. Joensuu: SLEY-Kirjat, 134 - 140.

Käsikirjakomitea 1997: Kirkolliskokouksen vuonna 1988 asettaman käsikirjakomitean mietinnön perustelut. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon keskushallinto. Sarja A 1997: 5. Helsinki: Suomen evankelis-luterilaisen kirkon keskushallinto.

Laitinen, Vuokko 1991: "Katselkaa kedon kukkia, kuinka ne kasvavat" - Uskonnollisen kuvakielen luontosymboliikka viikkolehdistä Päivämies, Ristin Voitto ja Kotimaa. Pro gradu -työ. Suomen kielen laitos. Jyväskylän yliopisto.

Luukka, Minna-Riitta 1995: Puhuttua ja kirjoitettua tiedettä. Funktionaalinen ja yhteisöllinen näkökulma tieteen kielen interpersonaalisiin piirteisiin. Jyväskylä Studies in Communication 4. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Manley Pippert, Rebecca 1988: Suola purkista ulos. Evankelioiminen elämäntapana. Pieksämäki: Kirjaneliö.

- Mielikäinen, Aila 1992:** Kulunutta liturgiaa vai elävää viestintää? Kirkollisten toimitusten kieli uudistuu. Kielikello 4/1992, 3 - 8.
- Miettinen, Jorma 1984:** Toimitustyö. Helsinki: Gaudeamus.
- Mäkinen, Kirsti 1989:** Sanojen tyyliväri. Teoksessa Jouko Vesikansa (toim.) Nykysuomen sanavarat. Porvoo: WSOY, 200 - 212.
- Okkonen, Antero 1986:** Toimittajan työ I. Neljäs tarkistettu painos. Hämeenlinna: Karisto.
- Opetusministeriö 1994:** Kieli ja sen kieliopit. Opetuksen suuntaviivoja. Kielioppityöryhmän mietintö. Helsinki: Painatuskeskus.
- Peura, Esa-Matti 1991:** Kirkossa kuulutettu. Kirkollisen mediaviestinnän mahdollisuudet ja rajoitukset. Juva: Kirjapaja.
- Pietilä, Jyrki 1992:** Kirkollisen tiedotuksen bibliografia. Kirkon tutkimuskeskus. Sarja C nro 48. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Pyhä Raamattu 1989:** Vanha testamentti XI yleisen Kirkolliskokouksen vuonna 1933 käytäntöön ottama suomennos. Uusi testamentti XII yleisen Kirkolliskokouksen vuonna 1938 käytäntöön ottama suomennos. Helsinki: Suomen Pipliaseura.
- Raittila, Pekka & Heikkilä, Markku 1991:** Uskonnollinen lehdistö. Teoksessa Päiviö Tommila (päätoim.) Suomen Lehdistön Historia 9. Aikakauslehdistön historia. Erikoisaikakauslehdet. Kuopio: Kustannuskiila, 11 - 97.
- Saarisalo, Aapeli 1975:** Raamatun sanakirja. Neljäs painos. Helsinki: Kirjaneliö.
- Saukkonen, Pauli 1984:** Mistä tyyli syntyy? Juva: WSOY.
- Suojanen, Päivikki 1988:** Ylipuhujat. Viestinnän näkökulmia uskontoon ja politiikkaan. Helsinki: Kirjapaja.
- Suojanen, Päivikki 1982:** Sosiolingvistiikan antropologiset ulottuvuudet ja käyttö kulttuurin tutkimuksessa. Teoksessa M. K. Suojanen & Päivikki Suojanen (toim.) Sosiolingvistiikan näkymiä. Helsinki: Gaudeamus, 167 - 234.

Suojanen, Päivikki 1978: Saarna, saarnaaja, tilanne. Spontaanin saarnan tuottamisprosessi Länsi-Suomen rukoilevaisuudessa. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 343. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Suojanen, Päivikki 1975: Uskonnollinen kieli. Teoksessa Juha Pentikäinen (toim.) Uskonnollinen liike. Suomalaisia tapaustutkimuksia. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran tietolipas 74. Pieksämäki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 230 - 260.

Takala, Sauli 1990: Lukeminen prosessinäkökulmasta. Teoksessa Pirjo Linnakylä & Sauli Takala (toim.) Lukutaidon uudet ulottuvuudet. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja B. Teoriaa ja käytäntöä 61. Jyväskylä: Kasvatustieteiden tutkimuslaitos, 43 - 57.

Takala, Sauli 1984: Sanasto tekstistä oppimisen osana. Kasvatus. Suomen kasvatustieteellinen aikakauskirja 5/1984, 295 - 301.

Takala, Sauli 1981: Luetun ymmärtäminen: teoriaa ja tutkimustuloksia. Tempus 7/1981, 19 - 23.

Teinonen, Seppo A. 1978: Symboliikan peruskurssi. Kolmas painos. Helsinki: Gaudeamus.

Teinonen, Seppo A. 1975: Teologian sanakirja. Helsinki: Kirjaneliö.

Toivakainen, Tuija 1991: Oppikirjojen tekstin ja sanaston ymmärtäminen: peruskoulun yhdeksännen luokan äidinkielen ja yhteiskuntaopin oppikirjojen pohjalta laadittu testi ja sen tulokset. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Toivanen, Aarne & Soinila, Sauli 1993a: Raamatun Uusi Hakusanakirja. 1. osa: Vanha testamentti. Porvoo: WSOY.

Toivanen, Aarne & Soinila, Sauli 1993b: Raamatun Uusi Hakusanakirja. 2. osa: Uusi testamentti. Porvoo: WSOY.

Toivanen, Aarne 1985: Ajankohtainen raamatunsuomennos. Helsinki: Kirjaneliö.

- Trager, George L. 1972:** *Language and Languages*. Chandler Publications in Anthropology and Sociology. San Francisco: Chandler Publishing Company.
- Työrinoja, Reijo 1984:** *Uskon kielioppi. Uskonnollisten väitteiden ja käsitteiden luonne Ludwig Wittgensteinin myöhäisfilosofian valossa*. Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran julkaisuja 141. Helsinki: Suomalainen Teologinen Kirjallisuusseura.
- Uino, Ari 1992:** *Aikakauslehdistön vakiintumisen kausi 1830 - 1880*. Teoksessa Päiviö Tommila (päätoim.) *Suomen Lehdistön Historia 10. Aikakauslehdistön historia. Aikakauslehdistön kehityslinjat*. Kuopio: Kustannuskiila, 37 - 103.
- Vatanen, Pirjo-Liisa 1990:** *Oppilaalla on oikeus oppikirjojensa ymmärtämiseen - vai onko?* Teoksessa Pirjo Linnakylä & Sauli Takala (toim.) *Lukutaidon uudet ulottuvuudet. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja B. Teoriaa ja käytäntöä 61*. Jyväskylä: Kasvatustieteiden tutkimuslaitos, 107 - 116.
- Webster, Jonathan 1988:** *The language of religion: a sociolinguistic perspective*. Teoksessa Mohsen Ghadessy (toim.) *Registers of Written English. Situational Factors and Linguistic Features*. London and New York: Printer Publishers.
- Wiio, Osmo A. 1994:** *Johdatus viestintään. Kuudes, uudistettu laitos. Ensimmäinen painos ilmestyi 1973 nimellä Viestinnän perusteet*. Porvoo: Weilin + Göös.
- Wiio, Osmo A. 1968:** *Readability, Comprehension and Readership. An experimental study on the readability of Finnish magazine articles, with special reference to readership*. Acta Universitatis Tamperensis ser. A vol. 22. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Vuorela, Vilho (toim.) 1991:** *Raamatun hakusanakirja II. Uusi testamentti*. Seitsemäs painos. Porvoo: WSOY.
- Vähäpassi, Anneli & Takala, Sauli 1986:** *Tekstinymmärtäminen ja oppimateriaalit*. Teoksessa Seppo Hämäläinen (toim.) *Kehittykö koulu? Tutkijoiden arviointeja peruskoulun ja lukion nykytilasta*. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja B. Teoriaa ja käytäntöä 1. Jyväskylä: Kasvatustieteiden tutkimuslaitos, 73 - 81.

Vähäpassi, Anneli 1987: Tekstinymmärtäminen: tekstinyymmärtämisen tasosta suomalaisessa peruskoulussa. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja A. Tutkimuksia 10. Jyväskylä: Kasvatustieteiden tutkimuslaitos.

Muut lähteet

Huusko, Juha 1996: SLEY-Kirjat Oy:n toimitusjohtajan Juha Huuskon kirje tutkimuksen tekijälle 3.6.1996. Tekijän hallussa.

SLEY-Kirjat 1996: Sanansaattaja-lehti 120 vuotta. Tiedote 22.1.1996.

Suojanen, Päivikki 1993: suullinen tieto. Keskustelu Jyväskylän yliopistossa lokakuussa 1993.

Suokunnas, Seppo 1995: päätoimittaja Seppo Suokunnaan haastattelu 1.12.1995. Helsinki.

Taustakeskusteluja Sanansaattajan toimittajien kanssa joulukuussa 1995 ja tammikuussa 1996.

Päätoimittaja Seppo Suokunnas

Kuulkaa, niin teidän
sielunne saa elää.
Jes 55:3

Kirkolliskokous korostamaan kirkon sanomaa

Herran sana pysyy
iankaikkisesti.
1. Piet. 1:25

Uusi kirkolliskokous on tällä viikolla aloittanut työnsä. Edessä on tärkeä nelivuotiskausi. Sen aikana edustajat joutuivat ottamaan kantaa mm. kirkollisten vaalien uudistamiseen, uuteen kristinoppiin sekä Helsingin hiippakunnan jakohankkeeseen.

Suuremman luokan kysymyksiä on Rooman ja luterilaisen oppikeskustelut. Tässä vaiheessa ei tiedetä, millaisena "Yhteinen julistus" -asiakirja palaa luterilaisille kirkkoille hyväksymistä varten. Tavoitteena on vanhurskauttamisopissa yhteisen linjan löytäminen ja ilmentäminen roomalaiskatolisen kirkon kanssa. Sen hyväksymis-

menettelystä voi tässä vaiheessa vain toivoa, ettei etukäteen nostettaisi käsiä pystyyn sillä mielessä, että kaikki se mikä kannainvälistä kirkkoperheestä ekumenian nimessä tänne esitetään, olisi ilman muuta hyväksyttävä. Ei ole hyvä lähtökohhta se, että mikä on Geneveessä ja Roomassa päätetty, olisi jo täälläkin päätetty. Jo Yhteisen julistuksen tuomoksen käsittely tietävästi osoitti sen, että Suomen kirkolla voi olla paljon teologista annettavaa muille kirkkoille.

Oma kirkkomme suuri kysymys alkavan kauden aikana on käsikirjakomitean loppumietinnön käsittely. Jumalanpalveluk-

sen uudistaminen on osoittautunut hyvin monitahoiseksi asiaksi. Siinä onnistuminen on hyvin tärkeä kirkon koko toiminnan kannalta. Kirkolliskokous tarvitsee rohkeutta viedä asia päätökseen, viisautta ohjata uudistusta loppumetreillä ja luottamusta siihen, että jumalanpalvelus- ja rukouselämä on kirkon toiminnan perusta.

Monet muutkin suuret asiat odottavat uutta kirkolliskokousta. Nyt ei kuitenkaan olennaisinta ole kausoa työllistää vaan toiminnan perustaa. Kaikkia esityksiä tärkeämpää on, että uusi kirkolliskokous voisi selkeästi viestittää, että kirkolla on hen-

gellinen parlamentti, joka luottaa Jumalan sanaan. Kirkolliskokousedustajat eivät saa jättää raamattukysymystä tai huolehtimista evankeliumin syvyydestä ja keskeisyydestä tuteen asiain tuntijoille. Kirkkomme voi hyvin, kun sen ylimmän elimen jäseniä polttaa kysymys, onko jokainen suomalainen kuullut pelastuksen evankeliumin Kristuksesta. Kirkolliskokous etenee turvallisesti, kun se tahtoo levätä Jumalan pyhän ilmoituksen perustalla. Näitä ääniä Turusta odotamme.

Koeteksti 2: haastattelu

On kova paikka menettää lapsensa

Jos joku seitsemän vuotta sitten syyspimeinä öinä luuli kuulevansa Noormarkun hautausmaalta tuskasta valitusta, hän kuuli kuinka **Raimo Salonen** rukoili tyttärensä haudalla: "Herra, ota minut tältä seisomalta!"

Viisikymppisen Raimon ja hänen vaimonsa **Marjatan** nuorin lapsi oli kuollut.

- Haluamme olla hiljaa, nöyriä Jumalan ja lapsensa menettäneiden perheiden edessä, Marjatta ja Raimo Salonen sanovat.

Tänään Riikan oma huone Noormarkun kodissa on ennallaan, mutta jo kauan siten tyttönen itse meni sinne, mihin Jeesus meni edeltä valmistamaan huoneita.

Seitsemän vuotta on kulunut siitä, kun Riikka Salonen, 12-vuotias tyttönen Noormarkusta, kuoli leukemiaan.

- On kova paikka menettää lapsensa, Raimo tunnustaa. - Siinä ravaan miehenkin polvet notkuvat. Uskovaisen kodin poikana Raimo ei ollut ateisti koskaan ollutkaan, mutta Jumalan lupauksen Raamatussa olivat jääneet hänelle vieraiksi.

- Minä sanon sulle, että suomalaisen miehen sydän on kultaa, Raimo hymyilee. - Ja tarvittaessa rautaakin, hän lisää. Raimo tietää, että Jumalalla on varaa armahtaa vaikka pilkkaajansa.

Kodin arjessa ei Riikan kuole-

masta keskustella enää paljon. Silti Riikka elää vahvasti vanhempiensa muistoissa. Marjatta Salonen kertoo:

- Riikka lupasi, ettei hän lähde kotoa. Hänen kuoltuaan on tuntunut, että hän elää ikuisesti meidän sydämissämme. Riikka pyysi, ettei häntä saa jäädä suremaan. "Eläkää elämänne iloiten", hän sanoi meille.

- Riikka tiesi, että meidän on ikävä häntä. Hän opetti meitä paljon ja antoi evästä loppuelämäksemme. Hän sanoi, tahtovansa sinne Jumalan luokse, kun ei Jumala tahdo parantaa häntä. Jos Riikka olisi katkeroitunut, se olisi ollut meille raskas taakka.

Raimo muistaa, miten lapsi valoi vanhempia toivoa:

- Viimeiseen päivään asti hän valoi meihin uskoa ja toivoa. Siitä lähtien kun Riikka sai Turun Yliopistollisessa Keskussairaalaassa

nähdä ne enkelinäyt ja Taivaan kodin kesäkuun 1. päivänä, hän ikävoi niitä paikkoja eikä enää ollut tässä maailmassa.

Marjatta Salonen on hiljainen ihminen. Nähdessään "Marian hymyn" lapsensa sairavuoteen äärelä viipyvän äidin huulilla toimittaja Anneli Tempakka näki hymyn taakse: "Hänen on luovuttava nuorimasta lapsestaan, itätähdestä, joka on valaissut vanhempien avioliittoa vasta kahdentoista vuoden ajan..."

Lapsen usko syytti

Raimo Salonen käy usein purkamassa sydäntään alttarin ääressä Riikan huoneessa. Juuri Riikka puhui vanhemmilleen Taivaan kodista, hän ikävoi sinne jo sairautensa aikana.

Riikan taivastoivo on puhutellut monia nuoria vielä hänen kuoltuaankin, sillä Riikan tarina löytyy

Anneli Tempakan kirjasta Periksi en anna.

Lapsen sairastuminen, Riikka oli silloin kahdeksanvuotias, otti vanhempien voimille. Raimo sanoo joutuneensa silloin sellaiseen Jumalan kouluun, jossa ei muuta voinut kuin huutaa: "Herra, armahda!"

Riikka puhui siitä, että usko on yksinkertainen asia, aikuiset vain tekevät siitä vaikean, Marjatta Salonen muistelee. - Kun ei muuta tarvitsisi kuin vain uskoa.

- Niin, kun katsoi lapsen yksinkertaista uskoa, omakin sydän avautui. Ei sille voi mitään. Kova koulu se on ollut eikä sitä soisi muille. Mutta tätä kautta meitä on puhuteltu ja siitä Jumalalle suurkiitos. Ilman tätä koulua emme olisi Kristuksen omia. Kalliin hinnan olemme joutuneet maksamaan, lapsen menetyksen.

Raimo kertoo omasta uskoontulostaan:

- Riikka sai valtavan varmuuden ja iankaikkisen elämän toivon. Kysyin itseltäni, mihin minä joudun. Synti alkoi painaa. Kun Riikka oli kuollut, seisoin keskellä yötä hautausmaalla hänen hautansa äärellä ja rukoilin: "Ota, Herra, minut tältä seisomalta." Minulle tuli valtava kaipuu taivaaseen.

Tänä päivänä Raimo ammentaa voimia Raamatusta arkeensa, työtömän miehen päivään. Hän on sitä mieltä, että elämä on kovin ajallista ja rajallista, ihanampaa olisi kerätä aarteita taivaaseen kuin maan päälle.

Seurakunnan rukous kantoi

Salokset ovat vieläkin kiitollisia siitä, että ystävät pysyivät rinnalla vaikeina aikoina, eivät kaikonneet, että opettajat ja koulutoverit tukivat, kun tukea tarvittiin.

- Ennen kaikkea me olemme kiitollisia esirukouksesta, Salokset sanovat.

- Noormarkun seurakunta kantoi meitä esirukouksessa joka sunnuntai, Marjatta kertoo.

- Näin jälkepäin ajatellen: rukouksella on suuri voima, Marjatta pohtii. - Saatoin rauhallisin mielin kävellä keskellä yötä Turussa yöpalkkaan ja ajatella, että ihmisten rukoukset ovat auttaneet. Jeesus ja enkelit ovat olleet vierellä.

Julminta lapsen sairauden aikana Raimolle oli toivo. Tytär paransikin...

- Se raastoi minut. En voi edes kuvitella, miten Jumala aina piti meitä pystyssä, kun tuli tieto, että sairaus on uusintu. Kenellekään en toivo tällaista elämäntilannetta. Toivo paranemisesta eli viimeiseen hengenvetoon, Raimo Salonen sanoo:

- Kukkaan terveellä järjellä varustettu ihminen ei voi hyväksyä kuolemaa. Se on niin lopullinen. Sen edessä ei voi kuin nöyryä. Viimeiseen hengenvetoon asti meissäkin eli rukous: "Herra, älä ota häntä pois!"

- Meidän sydämissämme on valtavan suuri kiitos Jumalalle siitä, että Riikka sai omistaa armon ja että Kristus on hänet lunastanut, Raimo tieltää. Jeesus Kristus on poisnukkuneet lapsemme lunastanut. Hän ei ole kuollut turhaan. Meillä on kuoleman jälkeen toivo.

Koko maailma on autuas, vanhurskas ja pyhä

Evangelisessa kristillisyydessä on puhuttu viime vuosisadalta asti koko maailman autuudesta. On myös selvitetty, mitä tarkoittaa yleinen vanhurskaus. Onpa puhuttu koko maailman pyhydestäkin:

”Nyt ovat kaikki ihmiset pyhityt eli pyhäiksi tehdyt Golgatalla Jeesuksen ruumiin uhraamisen kautta... Jos ei maailma olisi Jumalan edessä pyhä, niin ei Jeesus olisi voinut antaa opetuslapsilleen käskyä: 'Menkää kaikkeen maailmaan ja saarnatkaa evankeliumia kaikille luoduille.' Joku voinee sanoa, että näin kielletään maailman syntisyys. – Niin se kielletäänkin, kun Kristuksen voittoa katsellaan... Maailman syntisyyttä emme tahdo emmekä voi p. raamatun valossa kieltää, kun katsellaan maailmaa Aatamin lankeemuksen ja sen omaan ansioon nähden. Lankeemuksen tähden ei koko maailmassa ole muuta kuin syntiä, kuolemaa ja kirousta...”, Heino Pätäälä Sanansaattajassa 16/1904.

Ettei kukaan itseään kehuisi

Näiden koko maailman autuuden, vanhurskauden ja pyhyiden opetusten tarkoituksena on turvata se, että Jumalan armo ja rakkaus saa olla täysin ilmaisena lahjana jokaiselle. Niitä ei ihminen voi eikä saa pienimmässäkään määrin ansaita tai tehdä itseään kelpaavaksi niitä saamaan. Koko maailma on Jumalan edessä täynnä syntiä, kapinaa, välinpitämättömyyttä ja vihaa Jumalaa kohtaan tai Jumalan itsekästä hyväksikäyttöä.

Mutta sellaiselle maailmalle Jumala antoi ainoan Poikansa. Hän antoi uhrinsa kaikkien puolesta, hän kantoi koko maailman synnin ristille. Sen vuoksi kukaan ei voi kehua, että hän olisi jotenkin itse ansainnut sovituksen ja armon. Hänellä ei ole mitään etusijaa muuhun ihmiskuntaan verrattuna. Hän ei voi mistään syystä asettua toisten yläpuolelle. Uskovakin on osa langennutta mutta armahdettua ihmiskuntaa.

Ihmiskunnassa on taipumus hankkia joitakin ansioita, jotta voisi päästä siten Jumalan suosioon. Monet pyrkivät tekemään itsensä Jumalan silmissä kelpoiksi tekemällä sopivassa määrin hyviä tekoja, karttamalla pahoja syntyjä ja paheita ja elämällä ulkoisesti hurskaan ihmisen elämää.

Uusi oma vanhurskaus

Kun sitten uskonpuhdistus koston voimakkaasti, että ihmisen teoilla ja hurskaalla elämällä ei voi

da ansaita vanhurskautta ja Jumalan suosiota, tuli ihmisen omalle hurskaudelle uusia tavoitteita. Kellollisuus pyrittiin saamaan ihmisen hengellisillä ominaisuuksilla. Kiinnitettiin huomiota oikeaan parannuksen tekoon. Tehtiin moniosaisia uskoon tuleminen järjestyksiä, jotka jokaisen pitäisi käydä läpi. Niistä tuli uudet vaatimukset armoon pääsemiseksi. Asiaan kuului oikeanlainen kääntymys, katu-

mus, armon kerjääminen, rukoileminen, armon valon odottaminen. ja uudistumisen merkkien tarkkailu.

Jopa uskosta saattoi tulla ihmisen oma suoritus, joka viime kädessä siirtää ihmisen tuomiosta armoon. Usko ymmärrettiin tällöin ihmisen omaksi suoritukseksi, uskoon tulemiseksi, Jeesuksen puolelle asettumiseksi tai vaikkapa tyhjäksi mutta ojentetuksi kädeksi, joka tarttuu kiinni lahjaan. Usko tuli näin vaatimukseksi ja edellytykseksi.

Evangelinen herätys lähti liikkeelle juuri siitä, että kaikki ihmisen edellytykset nähtiin kestävämmiksi. Mihin hyvänsä kohtaan asetetaan jokin ihmisestä lähtevä edellytys, sitä edellytystä ihminen ei voi täyttää täydellisesti, ehyesti ja vilpittömästi, koska hänessä on vastahankaisuutta, vihaa, penseyttä, tahdon heikkoutta, epäaitoutta, itsekkyyttä suhteessaan Jumalaan.

Uskokaan ei lähde ihmisestä

Missä oli siis se kestävä pohja? Siinä, että Kristus on tehnyt kaiken ja kaikille. Ja hän myös Pyhän Hengen kautta vaikuttaa oikean

uskonelämän. Uskokaan ei tarkastella ihmisen suorituksena, vaan sekin nähdään lahjaksi. Se syntyy Kristuksen aloitteesta ja on yhteyttä häneen. Usko ei ole ensi sijassa tietoa uskon kappaleista tai tahdon suuntautumista, vaan se on se tila, jossa Kristus ja syntinen kohtaavat.

Uskoa ei ihminen sytytä itsensä eikä päättää ottaa itselleen saati aloittaa uskovan elämistä. Uskon saa aikaan sanan kuuntelu. On suuri salaisuus, miksi jotkut kuulevat evankeliumin mutta toiset eivät vaan jopa alkavat vastustaa sitä.

Epäusko on annetun lahjan torjumista. Epäusko esiintyy sekä yksiselitteisenä Jumalan sanan vastustamisena, halveksimisena, pilkkaamisena tai penseytenä sitä kohtaan. Epäuskoa on myös omavanhurskaus: ihminen yrittää sittenkin jollakin tavalla ansaita Jumalan lahjan ja sitten esittää toisillekin erilaisia varauksia lahjan vastaanottamiseen. Tämä on jatkuvasti vaanimassa jokaista uskova.

Usko vaikuttaa elämään

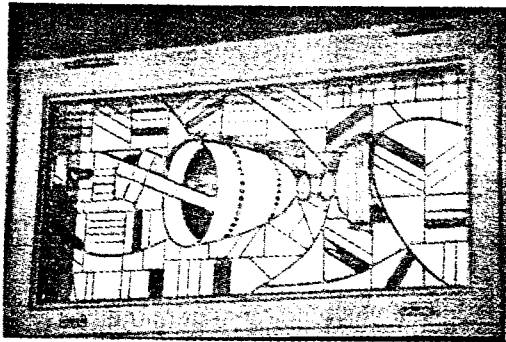
Mutta usko on myös tila, jossa on ihmisen vastaus saatuaan lahjan. Se on katumusta, kiitosta, luottamusta, tunnustautumista, seurakuntayhteydessä elämistä, rukousolemusta, synnin karttamista, hyviä päätöksiä ja tavoitteita, käden tekoja ihmisten auttamiseksi ja sanan viemistä maan ääriin asti. Mutta ne eivät ole armon saamisen edellytystä tai jälkimaksuja, vaan Kristuksen kohtaamisen seurausta ja vaikutusta.

Armosta elävä ei voi kerskailla millään omallaan toisten ihmisten edessä. Hän ei voi myöskään kääntänyt ketään. Hän voi kertoa ja todistaa siitä uskosta, jonka on saanut lahjana ja siitä aarteesta, mikä on Kristus. Hän voi kertoa uskon perusteista ja opettaa niitä ja jopa kehottaa ottamaan vastaan armo. Hän voi rukoilla armon kirkastumista niin läheisille kuin kaukaisillekin.

Tähän liittyy myös opetus valinnasta. Jumala on jo ennen maailman perustamista valinnut ihmiset pelastukseen. Tämä ei sulje keneltäkään autuutta vaan tekeisiin turvautumisen varmemmaksi. Kaikki on korkeammassa kädessä. Siksi voimme laulaa: ”En ollut vielä syntynyt kun synnyit auttajaksi. En armoas mä kysynyt, kun tulit turvaajaksi. En vielä ollut päällä maan, kun riensit tänne maailmaan, aukaisit meille taivaan”, Virsi 25:2.

Koeteksti 4: hartauskirjoitus

Uskon hedelmät lähtevät Kristuksesta

Salainen omavanhurskaus pois

Me tahtoisimme vaikka uskon varjolla omaan pyhyitteemme-kin vähän turvata, ehkä salaa ja usein itsekään sitä huomaamatta. Mutta Herran silmät sen heti huomaavat. Ja niin Herran Henki taas alkaa meitä synnistä, vanhurskaudesta ja tuomiosta nuhtelemaan: näyttää meille poikkeamisemme Kristuksen vanhurskaudesta ja julistaa tuomion kaiken lihamme ja sen kiiltöpyhyiden ylitse.

Katso, niin täytyy meidän taas oppia syntisinä, tuomittuina edelleenkin luottamaan ainoastaan Kristukseen ja vastaan otamaan alituisesti hänen sulasta armosta syntien anteeksiantamusta. Sillä Henki todistaa: "Sinussa saa orpo armon, Hoos. 14:4.

Niin armias taivaallinen Isä taas parantaa kaikki erehdyksemme ja mielellänsä meitä rakastaa. Sillä Kristuksessa on hänen vihansa jo käännetty meistä pois. Joka siis ainoastaan Jeesukseen Kristukseen turvautuu, hän on heti vanhurskautettu ja on myös sovinnossa ja rauhassa Jumalan kanssa.

Pyhyitemme näky vain Jumalalle

Tällainen usko, joka kaikkinsa omistaa Kristuksen, siunataan myös Kristuksen Hengellä, joka kantaa hedelmää Jumalalle. Tässä täytetään sana: "Minä olen oleva Israelille kuin kaste, se on kukoistava kuin lilja." Kristus Jeesus kastaa meitä Hengellensä, virvoittaa ja tekee tuoreeksi, niin että me kukoistamme Jumalan edessä kuin Libanonin ruusut.

Niin, Jumalan edessä, ei itsemme edessä. Sillä kristitty ihminen "ei näe omaa pyhyyttensä ja hyvyyttensä, vaan hän näkee itsessään vain kaikkea vikaa ja saastaisuutta" (Luther). Kuitenkin kukoistavat kauniina ja ihanana Jumalan edessä kaikki ne, jotka ovat Kristuksessa Jeesuksessa, ne joissa Hänen Henkensä vaikuttaa. Sillä Jumala katsoo Kristusta meissä ja tahtoo, että mekin yksin häntä katselemme eli luotamme aina ainoastaan häneen.

Kristus kantaa hedelmää meissä

Liha on meissä vieläkin aina syntinen, turmeltu ja kuoleman oma. Sellaista on myös kaikki, mitä lihastamme ilmaantuu. Mutta uuden syntymisen ja uskon kautta me olemme nyt Kristuksessa ja hän meissä. Hän on kerskauksemme, kunniamme ja elämämme. Ja hän meissä myös kantaa Jumalalle kelpaavia hedelmiä. Sillä hän sanoo uskovillensa vieläkin: "minä, joka olen kuin viheriöitsevä syppesi; minusta on sinun hedelmäsi", Hoos. 14:9.

Vaikka olemmekin itsessämme niin kuin kuivat, kuolleet kannot, joista ei ikinä kasva hedelmää eikä edes lehteä lähde, niin silti meidät on istutettu jo kasteessa tähän "viheriöitsevän syppesiin" Jeesukseen. Ja hänet me nytkin uskolla päälemme puemme. Ja yksin hänessä ovat meidän hedelmämme ja hänestä ne puhkeavat. Niin on hän itse luvannut ja todistanut sekä tässä profetiassa että myös omalla suullaan sanoossaan "Joka pysyy minussa ja jossa minä pysyn, se kantaa paljon hedelmää." Tämä sana: "se kantaa paljon hedelmää" ei tarkoita sitä, että tämä hedelmän kantaminen tulisi meistä tai olisi meissä itsessämme. Ei, vaan "minusta on sinun hedelmäsi" ja minusta sen saat. Ei se siis sinussa itsestäsi ole eikä sinusta itsestäsi puhkea.

*Hedberg: Kristillisiä sanomia
39/1860*

LIITE 5

	Ilmauksia selitetty oikein	Ilmauksia selitetty osittain oikein tai puutteellisesti	Ilmauksia selitetty väärin
Teksti 1: pääkirjoitus			
sisäryhmä	26	2	2
ulkoryhmä	10	7	13
Teksti 2: haastattelu			
sisäryhmä	20	9	1
ulkoryhmä	18	7	5
Teksti 3: opetuskirjoitus			
sisäryhmä	22	7	1
ulkoryhmä	7	9	14
Teksti 4: hartauskirjoitus			
sisäryhmä	24	6	-
ulkoryhmä	7	20	3

Taulukko 2. Keskeisten ilmausten selitysten oikeellisuus koeteksteittäin ja koehenkilöryhmittäin.

LIITE 6

Haastattelulomake

Koehenkilö:

Aika:

A) Luetuista teksteistä tehtävät kysymykset

Teksti nro 1

---

1. Kiinnittikö jokin asia huomiotasi tässä tekstissä? Mikä/mitkä? Miksi?

---

2. Kuinka kiinnostava lukemasi teksti mielestäsi oli?

- a) erittäin kiinnostava
  - b) kiinnostava
  - c) melko kiinnostava
  - d) ei kovin kiinnostava
  - e) ei kiinnostava
  - f) ei lainkaan kiinnostava
-

3. Kuinka helppo tai vaikea teksti oli ymmärtää?

- a) hyvin helppo
  - b) helppo
  - c) melko helppo
  - d) melko vaikea
  - e) vaikea
  - f) hyvin vaikea
-

4. Mikä oli tekstin olennainen sisältö? Kerro se lyhyesti omin sanoin ja selitä, mitä se tarkoittaa. (Saat katsoa tekstiä.)

---

5. Oliko tekstissä kohtia (sanoja, lauserakenteita tms.), joita oli vaikea ymmärtää? Merkitse ne tekstiin ja kerro, miksi niitä oli vaikea ymmärtää.

---

6. Mitä mielestäsi tarkoittavat seuraavat luetussa tekstissä olleet ilmaukset:

1) vanhurskauttamisoppi

2) Jumalan sana

3) raamattukysymys

4) pelastuksen evankeliumi Kristuksesta

5) Jumalan pyhä ilmoitus

Teksti nro 2

---

1. Kiinnittikö jokin asia huomiotasi tässä tekstissä? Mikä/mitkä? Miksi?

---

2. Kuinka kiinnostava lukemasi teksti mielestäsi oli?

- a) erittäin kiinnostava
  - b) kiinnostava
  - c) melko kiinnostava
  - d) ei kovin kiinnostava
  - e) ei kiinnostava
  - f) ei lainkaan kiinnostava
-

3. Kuinka helppo tai vaikea teksti oli ymmärtää?

- a) hyvin helppo
  - b) helppo
  - c) melko helppo
  - d) melko vaikea
  - e) vaikea
  - f) hyvin vaikea
-

4. Mikä oli tekstin olennainen sisältö? Kerro se lyhyesti omin sanoin ja selitä, mitä se tarkoittaa. (Saat katsoa tekstiä.)

---

5. Oliko tekstissä kohtia (sanoja, lauserakenteita tms.), joita oli vaikea ymmärtää? Merkitse ne tekstiin ja kerro, miksi niitä oli vaikea ymmärtää.

---

6. Mitä mielestäsi tarkoittavat seuraavat luetussa tekstissä olleet ilmaukset:

1) taivastoivo

2) Jumalan koulu

3) uskoontulo

4) Riikka sai omistaa armon

5) Kristus on hänet lunastanut

Teksti nro 3

---

1. Kiinnittikö jokin asia huomiotasi tässä tekstissä? Mikä/mitkä? Miksi?

---

2. Kuinka kiinnostava lukemasi teksti mielestäsi oli?

- a) erittäin kiinnostava
- b) kiinnostava
- c) melko kiinnostava
- d) ei kovin kiinnostava
- e) ei kiinnostava
- f) ei lainkaan kiinnostava

---

3. Kuinka helppo tai vaikea teksti oli ymmärtää?

- a) hyvin helppo
- b) helppo
- c) melko helppo
- d) melko vaikea
- e) vaikea
- f) hyvin vaikea

---

4. Mikä oli tekstin olennainen sisältö? Kerro se lyhyesti omin sanoin ja selitä, mitä se tarkoittaa. (Saat katsoa tekstiä.)

---

5. Oliko tekstissä kohtia (sanoja, lauserakenteita tms.), joita oli vaikea ymmärtää? Merkitse ne tekstiin ja kerro, miksi niitä oli vaikea ymmärtää.

---

6. Mitä mielestäsi tarkoittavat seuraavat luetussa tekstissä olleet ilmaukset:

1) autuas

2) vanhurskas

3) evankelinen kristillisyyys

4) uskon kappale

5) armon kirkastuminen

Teksti nro 4

---

1. Kiinnittikö jokin asia huomiotasi tässä tekstissä? Mikä/mitkä? Miksi?

---

2. Kuinka kiinnostava lukemasi teksti mielestäsi oli?

- a) erittäin kiinnostava
- b) kiinnostava
- c) melko kiinnostava
- d) ei kovin kiinnostava
- e) ei kiinnostava
- f) ei lainkaan kiinnostava

---

3. Kuinka helppo tai vaikea teksti oli ymmärtää?

- a) hyvin helppo
- b) helppo
- c) melko helppo
- d) melko vaikea
- e) vaikea
- f) hyvin vaikea

---

4. Mikä oli tekstin olennainen sisältö? Kerro se lyhyesti omin sanoin ja selitä, mitä se tarkoittaa. (Saat katsoa tekstiä.)

---

5. Oliko tekstissä kohtia (sanoja, lauserakenteita tms.), joita oli vaikea ymmärtää? Merkitse ne tekstiin ja kerro, miksi niitä oli vaikea ymmärtää.

---

6. Mitä mielestäsi tarkoittavat seuraavat luetussa tekstissä olleet ilmaukset:

1) liha

2) syntinen

3) meidät on istutettu jo kasteessa (tähän "viheriöitsevään sypressiin") Jeesukseen

4) hänet me (nytkin) uskolla päällemme puemme

5) profetia

B) Luetuista teksteistä ja lehdistä tehtävät yhteiset kysymykset

---

1. Millaisia vaikutelmia tekstit herättivät sinussa? Miksi?

---

2. Mitä nämä tekstit antoivat sinulle? Miksi?

---

3. Kenelle tekstit on mielestäsi tarkoitettu? Miksi päättelit niin?

---

4. Laita lukemasi tekstit järjestykseen mielenkiintoisuuden perusteella:

- 1) mielenkiintoisin: _____
- 2) toiseksi mielenkiintoisin _____
- 3) kolmanneksi mielenkiintoisin _____
- 4) vähiten mielenkiintoinen: _____

Miksi päädyit tähän järjestykseen?

---

5. Laita lukemasi tekstit järjestykseen ymmärrettävyyden perusteella:

1) helpoin ymmärtää: _____

2) toiseksi helpoin ymmärtää: _____

3) kolmanneksi helpoin ymmärtää: _____

4) vaikein ymmärtää: _____

Miksi päädyit tähän järjestykseen?

---

6. Lukemasi tekstit olivat peräisin Sanansaattaja-lehdestä. Tunnetko Sanansaattaja-lehden (oletko lukenut sitä ennen tai oletko nähnyt sitä tai kuullut siitä)?

---

7. Oletko lukenut Sanansaattaja-lehteä? Jos olet, niin kuinka kauan?

---

8. Tuleeko sinulle itsellesi Sanansaattaja-lehti? Jos tulee, niin kuinka kauan se on tullut?

---

9. Oletko tilannut Sanansaattaja-lehtesi itse? Jos et ole, niin kuka sen on tilannut?

---

10. Tässä on joitakin Sanansaattaja-lehden numeroita (nrot 16, 19 & 24 / 1996). Selaile niitä ja kerro, millaisen vaikutelman **lehden ulkoasu** antaa lehdestä? Miksi?

---

11. Mistä saat selville, että kyseessä on **a)** uskonnollinen ja **b)** kristillinen lehti?

---

12. Millaisen kuvan lukemasi tekstit ja näkemäsi lehdet antoivat sinulle

- a) Sanansaattaja-lehdestä

- b) kristinuskosta

- c) evankelisesta herätysliikkeestä

---

12. **Jos sinulle ei tule Sanansaattajaa:** Voisitko kuvitella tilaavasi Sanansaattajan itsellesi? Miksi/Miksi et?

Missä tilanteessa voisit kuvitella tilaavasi Sanansaattajan itsellesi?

---

14. **Jos sinulle tulee Sanansaattaja:** Jos olet tilannut Sanansaattajan itsellesi, miksi olet tehnyt niin?
Oletko tilannut Sanansaattajaa lahjatilauksena muille? Jos olet, niin miksi olet tehnyt niin?

---

15. Mitä lehtiä luet säännöllisesti?

---

16. Mitä lehtiä luet satunnaisesti tai silloin tällöin?

---

17. Onko Sanansaattajassa (ulkoasu, kieli jne.) jotain erilaista verrattuna säännöllisesti lukemiisi lehtiin (sanomalehdet, aikakauslehdet)? Mitä?

---

18. **Evangeliset:** Miten luulet ei-uskovien ymmärtävän Sanansaattajan kieltä (lukemiesi tekstien valossa)?

---

19. Haluatko sanoa vielä jotain muuta lehdestä tai lukemistasi teksteistä?

C) Koehenkilöön liittyvät kysymykset

1. Koehenkilö

- 1.1. syntymäaika:
- 1.2. syntymäpaikka:
- 1.3. tämänhetkinen asuinpaikka:
- 1.4. koulutus:
- 1.5. ammatti, jossa toimit:
- 1.6. elätkö avioliitossa, avoliitossa tai yksin tai oletko leski tai eronnut:
- 1.7. onko sinulla lapsia? Jos on niin montako ja minkä ikäisiä:

2. Koehenkilön uskonnollisuus

2.1. Kuulutko johonkin uskonnolliseen yhteisöön (esim. Suomen evankelis-luterilainen kirkko)?

2.2. Jos et kuulu mihinkään uskonnolliseen yhteisöön, oletko kuulunut aikaisemmin?

2.3. Jos olet kuulunut aikaisemmin johonkin uskonnolliseen yhteisöön, milloin erosit siitä?

2.4. Oletko harkinnut eroavasi kirkosta /nykyisestä uskonnollisesta yhteisöstäsi?

2.5. Katsotko kuuluvasi johonkin herätysliikkeeseen? Jos katsot, niin mihin? Kauanko olet kuulunut?

2.6. Kuuluvatko/kuuluivatko vanhempasi (tai jokin lähiomainen, sisarukset, isovanhemmat, sedät, tädit, avo- tai aviopuoliso) johonkin uskonnolliseen yhteisöön? Jos kuuluvat/kuuluivat, niin mihin?

2.7. Kuuluvatko/kuuluivatko vanhempasi johonkin herätysliikkeeseen? Jos kuuluvat/ kuuluivat, niin mihin?

2.8. Oliko lapsuudenkotisi mielestäsi uskonnollinen?

2.9. Opetettiinkö kotona kristinuskoon liittyviä asioita (kristinuskon sisältöön liittyviä asioita tai kristillisiä tapoja, esimerkiksi iltarukous)? Jos opetettiin, niin mitä?

2.10. Onko sinut kastettu?

2.11. Oletko käynyt rippikoulun?

2.12. Onko sinut konfirmoitu?

2.13. Osallistuitko uskonnonopetukseen peruskoulussa ja lukiossa (jos olet käynyt lukion)?

2.14. Osallistuitko lapsena ja nuorena johonkin uskonnolliseen toimintaan? Jos osallistuit, niin millaiseen (esimerkiksi seurakunnan pyhäkouluun, kerhoon tms.)? Kuinka usein / kuinka pitkän ajan osallistuit?

2.15. Osallistutko nykyisin johonkin uskonnolliseen toimintaan? Jos osallistut, millaiseen ja kuinka usein?

2.16. Luetko Raamattua? Jos luet, niin kuinka usein?

2.17. Luetko kristillistä kirjallisuutta, lehtiä tms.? Jos luet, niin kuinka usein ja mitä luet?

2.18. Rukoiletko? Jos, niin kuinka usein?

2.19. Osallistutko jumalanpalvelukseen? Jos, niin kuinka usein?

2.21. Käytkö ehtoollisella? Jos, niin kuinka usein?

2.22. Katsotko olevasi **aktiivinen** seurakunnan/kirkon jäsen/herätysliikkeen jäsen? (Jos katsot olevasi, niin minkä näistä ensisijaisesti?)

2.23. Uskotko kristinuskon Jumalaan? Jos et usko, uskotko johonkin muuhun jumaluuteen, ns. "korkeampaan voimaan" tai muuhun yliluonnolliseen todellisuuteen?

2.24. Katsotko olevasi uskossa /uudestisyntynyt kristitty? Jos katsot, niin kauanko olet ollut?

2.25. Onko lähiomaisissasi, ystävissäsi tai tuttavissasi ns. uskovia? Jos on, niin ketä (vanhemmat, sisarukset jne.)?